

خدا آفرین

تورکجه - فارسی
فرهنگی ، اجتماعی ، علمی

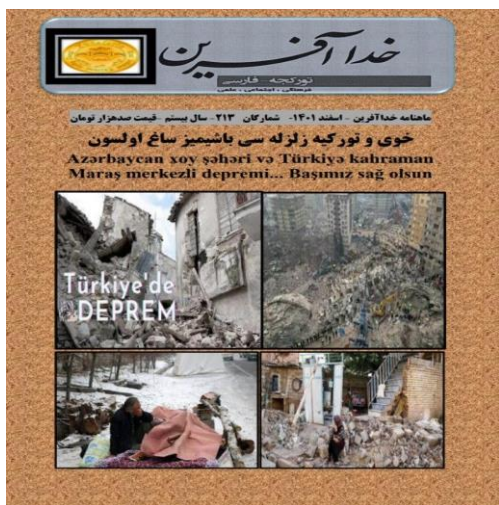
ماہنامہ خدا آفرین - اسفند ۱۴۰۱ - شمارگان ۲۱۳ - سال بیستم - قیمت صدھزار تومان

خوی و تورکیہ زلزله سی باشیمیز ساغ اولسون

Azərbaycan xoy şəhəri və Türkiyə kahraman
Maraş merkezli depremi... Başımız sağ olsun

خداآفرین 213 Xudafərin

ایچینه کیلر:

- ۲----- عصرین فلاکتی
- ۴----- بختیار نامه
- ۱۸----- ۱۹۰۵-۱۹۰۶ جی ایلر قیرغینلاری
- ۲۴----- ایراندا ائتنیک منسوبیت و اونون اولچولری
- ۳۲----- کمال عبدالله نین حیاتی و یارادیجلیغی باره ده بیغجام معلومات
- ۳۸----- گوله مایل مراد کیم دیر
- ۴۲----- کولانیلر تورک طایفالاری دیر
- ۴۹----- اسکی تورکلرین قوتسال سای- دوققوز
- ۵۴----- شعر کوتاه حرف مردم است
- ۵۵----- حکایه- یاشیل سنگر
- ۵۷----- حکایه- هاوالی آدم
- ۶۱----- حکایه- آها ؛ بالی یندینیز
- ۷۰----- نییه عیرق ؛ جنسیت و طبقه اونملی دیر
- ۷۲----- قتل عام خوجالی ؛ وحشتناکترین و خونین ترین فاجعه بشری
- ۷۷----- حکایه- اونون آدی نه ایدی
- ۷۹----- شعریمیز - شاعیریمیز

www.khudafarin.ir

Telegram:

<https://t.me/xudafarindergisi>

نوروز بایرامینیز مبارک اولسون

شماره مسلسل ۲۱۳- اسفند ماه- سال ۱۴۰۱ - ۹۸ صفحه

مدیر مسئول سردبیر و صاحب امتیاز:

دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)

خبرنگاران : علی محمدنیا

تانای شرقی دره جک

ویراستار: سمیه ستاری فر

مدیر سایت : مهندس فرید ستاری فر

زمینه مجله:

فرهنگی؛مسایل اجتماعی؛معلومات عمومی؛طنز و سرگرمی سالم

روش مجله:

آموزشی؛تحلیلی؛خبری؛ اطلاع رسانی؛پژوهشی

گستره توزیع:آذربایجانهای شرقی غربی؛ اردبیل؛تهران

آدرس چاپخانه:تهران چهار راه خانقاه پاساژ گوهری نسب چاپ ارسباران پ/۳

نشانی مجله تهران خیابان وصال شیرازی پلاک ۷ طبقه سوم واحد ۵

تلفن:۰۹۱۹۲۲۸۱۹۱۶/۶۶۴۶۰۸۹۵ فاکس:۶۶۴۹۳۰۸۴

نحوه ارسال مقاله:

تایپ شده بصورت word به ایمیل یا آدرس ماهنامه به زبانهای ترکی و فارسی

جهت معرفی آثار دو نسخه همراه با توضیح مناسب ارسال نمایید.

اشتراک ماهنامه: شش ماه ۷۵۰۰۰۰ و یکساله ۱۴۰۰۰۰۰ هزار تومان

به شماره کارت بانک شهر ۷۰۰۷۸۶۴۷۹۳۸۹ به نام حسین شرقی دره

جک واریز نمایید.

KHUDAFARIN

Cultural and scial mnthly magazin managing Directr
ncnessiner and chief Editr:Dr.HOSSEIN
SHARGHIDAREHJAK(SYTURK)

XUDAFƏRİN

Aylıq Elmi,İctimai,mədəni Dərgi

Təsissçi və Baş Redaktor: Dr.HÜSEYN

ŞƏRQİDƏRƏCƏK(SOYTÜRK)

Say213 MART- 2023, Tehran

tiraj: 2000

www.khudafarin.ir

Telegram: <https://t.me/xudafarindergisi>

khudafarin@yahoo.com

عصرین فلاکتی ASRIN FELAKETİ

ساریلما سیندا اوزونو گوستردی. ائل و ملت اولاراق بوتون گوجوکوزله زلزله زده سویداشلاریمیزین یانیندا اولدوق. انشالله جوخ عزیزمه بو گونلری گئری ده قویاجاغیق و یئنی دن گوزل حیاتین قورولماسیندا بیر بیریمیزه آرخا و دایاق اولاجاییق.

خوی دئپرمدی حادثه سی و آجیسینین آردینجا تورکیه ده قهرمان ماراش مرکزلی چوخ بیخیجی و داغیدیجی زلزله باش وئردی. بو اولای تاریخین ان بویوک فلاکتلریندن بیری کیمی "عصرین فلاکتی" تاریخه دوشدو. اونلاردا بیزیم جان پاره لریمیز اولاراق ائلیمیزی درده - کدره غرق ائدی. بیرگنجه ده ۱۰۰ میلیارلار خسارت آلان قارداشلاریمیز البته کی هامیمیزی درین اندیشه یه بوغدو. بوتون دنیا تورکیه یه یاردیما قوشدو. آنجاق ۱۰ مینلره اولو و یارالی البته کی حافظه

مدیر مسئول: دکتر حسین شرقی دره جک (سوی تورک)
Sorumlu müdür: Dr.Hüseyin Şarqıdərək (SOYTÜRK)

دیرلی خدافرین اوخویانلاری و چوخ عزیز و اصل میللتیمیز، ۲۰۲۳ - جو ایلین باشلانغیجی و ۱۴۰۲ - جی ایلین یاخینلاشدیغی بو گونلرده بویوک اولوسوموز چوخ کدرلی فاجعه لرله اوزلشدی. چوخ آجی و اونودولماز تاریخی کدرلری یاشامالی اولدوق. وطنیمیزین خوی بولگه سینده باش وئرمیش

ی تاریخیمیز ده کدر و ماتم دولو سیلینمز ایزلر قویدو. دنیا انسانینی سارسیدان بویوک فلاکت بیر داها اینسانسلیغین نه قدر اونملی اولدوغونو بیزلره آنلاتمیش اولدو آنا طبیعت. البته فاجیعه لر گلر و گنچر آنجاق دوستلوق - قارداشلیق یادداشلارا حک اولار و تاریخ ده قالار.

زلزله دوغرودان - دوغرویا هامیمیزی ماتمه غرق ائدی. سویوق قیش گونلری و داغ شرایطلی جغرافی اراضی ایله یاناشی اقتصادی چتینلیک گوزل اینسانلاریمیزی زلزله ایله برابر چوخ چتین و چیخیلماز دوروما سوخدو. آنجاق ائل بیرلییی هر زامان اولدوغو کیمی گننه ده آجیلارین خفیله لمه سینده و یارالارین

اساس او قارائلیقدا آنا دیلمیزی قوروماق و دیری ساغلاماق ایدی کی ، منجه ده بونو باشاردیلار.

استاد کریمی دیرلی و برکتلی عمر پایینی آذربایجان اولوسونون دیلینه و ادبیاتینا صرف ائدی. تمناسیز و متواضع بیر عمر سوردو.

ادبیاتیمیز و تاریخی یادداشیمیز اونو اونوتما یاجاق. یولو – یولوموز دور . اوجا روحونون قارشیسیندا بیزه امانت ائتدی کیرینی محافظه ائدرک داوام ائدیره جییک.

قارشیدان یئنی ایل گلیر . یئنی گون (نوروز) بایرامی گلیر. تانریدان میللتیمیز ساغلیق ، موتلولوق ، فیروانلق و قضا و قدر دن اوزاق بیر ایل آرزو ائدیریک.

یئنی ایلینیز مبارک و برکتلی اولسون انشالله. گئنه سیزلرله اولاجاغیق و بو شرفلی یولو سیزلرله یورومه یه داوام ائده جییک. گوزل خالقیم. گوزل ائلیم. غیرتلی ائلیم.

قارداش اولوس اولاراق بوتون تورکیه دکي قارداشلا ییمیزا گئچمیش اولسون دیلکلیریمیزی سونوراق دئییریک سیزینله یک عزیز تورکیه خالق و باشیمیز ساغ اولسون. تانری یاردیمجینیز اولسون.

بو گونلر آردی – آراسی کسيلمه یین آجی خبرلرله دولدور. درد اوسته درد گلیر. ائلیمیزین چوخ سایقین و دیرلی خالق شاعیر استاد حسین کریمی مراغه ینی ده قایب ائتدیک. باشین ساغ اولسون آذربایجان . الله استاددا غنی – غنی رحمت ایله سین. روحو شاد اولسون . مکانی جنت اولسون ، عایله سی و سونلرینه خدافرینچیلر اولاراق باش ساغلیغی دیله ییریک.

آذربایجان ادبیاتی پارلاق اولدوزونو ایتیردی. مرحوم کریمی پهلوی رژیمین قارائلیق و خوفلو دورونده طنز آدی ایله ده اولسا دیلمیزی و شعیریمیزی یاشاتماغی باجاردی.

او هم دوره لری کیمی یوردوموزون آجی آسیملاسیونونا قارشی دیرندی و سسینی اوجالتدی. بولود قارچورلو سهند و شهریارلا ال – اله وئره رک هره سی بیر جبهه دن مبارزه ائتدیلر.

دیقت!:

بو بئیت دن سونرا گلن بئیت لر میانا نوسخه سینده اولدوغو کیمی، ائله حاج محمد نخجوانی نوسخه سینده ده واردیر.

پس اول آشفته ی زار پریشان
 باش آلیب گئدرایدی در بیابان
 یئتیشدی گوره کیم جمعی ز غواص
 اوتوروب ائيله ميشلر جمع خواص
 کیم اولدوغونو بیلدیلر تمامی
 دوروبان وئردیلر اونا سلامی
 نئچه کز اونا ساتمیشلاردی گوهر
 دئدیلر بو نه حالدی ای برادر
 بو قصه اونلارا معلوم اولوندو
 اولارین باغری سانکی دلیندی
 دئدیلر اون کیشی بیز قمو بی پول
 نه گتیرسک بو دریادان سنین اول
 قمو غواص لر اندیلر به دریا
 گتیردی هر بیرى بیر دور زبیا
 اونا گتیردیلر اون دور غلطان
 گورنده جوهری قالیردی حیران
 دئدیلر اول جوان مه لقایه
 بونو ساتیب اوزونچون ائيله مایه
 که هر کیمسه ده یوخدور مال ، نعمت
 جهاندا یوخ اونونچون قدر - قیمت
 اولار اون دور غلطان اول جوانه

بختیار نامه (١)

یازان: فدایی (١٠-جی

هیجری قمری عصری)

(میانا الیازما نوسخه سی اساسیندا)

تحقیق: صدیار وظیفه (ائل اوغلو)

میانا نوسخه سی دئدیگیمیز الیازمانین ایلک بؤلومو خداآفرین مجلله سینین ٢٢ سایندا درج اولوبدور. اوزه ریندن اوزون ایللر اؤتسه ده همن نوسخه نین قالان حیصه سینى یئنه همن مجلله ده نشر ائدیریک. بویول ایله تدقیقاتچیلارین فیکرینی اؤیرنمک ایسته بیریک. ایستردیم نو نوسخه نین نشرینه ده اؤنم وئریب، اونون قالانینی دا چاپ ائدن سایغیلی دوکتور شرقی جنابلاریندان تشککور لیریمی بیلدیرمیش اولام.

ئل اوغلو - قیش ١٤٠١

پس اول ائیگید یئنه از بهر معبود
 نئچه وقت ساخلادی چون اولدو بهبود
 یئرینده گوردو قالمیش ایکی گووهر
 یئنه اولدی دماغی تازه و تر
 دئدی من بونلاری از بهر توشه
 آپاریب ساتاییم گووهر فروشه
 اگر آلیرسان سن ای برادر
 ساتارام منده واردیر ایکی گووهر
 روانه اولدو گئتدی سوی بازار
 دئدی صرافه سن اولسان خریدار
 گوروب اول دمده اونا دئدی صراف
 نه وئریم سؤیله گل از روی اینصاف
 یئریب اولدم اول بیچاره مسکین
 بیلیردی اوز ایشین دئدی بهاسین
 دئدی اؤز- اؤزونه صراف نادان
 بیلیر قیمتینی ساتماز بو ارزان
 بو مبلغ کی بونا وئرینجه قیمت
 قلایم من بونا بؤهتان توهمت
 پس اولدم ائيله دی فریاد افغان
 ائشیدیب هر طرفدن گلدی خلقان
 دئدی نولدو سنه سؤیله دوغرو
 دئدی: مالیم چوخ آپارمیشدی اوغرو
 ولیکن چون حلالدی که مالیم
 الیندن آلدیم اوشبو دزد ظالم
 ووروبن اونا عنوان سیاست
 قیلیب آزار ائتيله چوخ بی نهایت
 آپاردیلار اونو نالان، گریان
 به نزد پادشاه عصر دؤوران
 دئدی صراف کی ای شاه جهاندار
 که منده وار ایدی اون دور شاهوار
 ایکیسین بو کیشی اندر نهانی

چه وئردیلر جوان اولدو روانه
 اونون اگنینه واردیر کوهنه جینده
 نهان ائيله دی اونون آراسیندا
 روان اولدو، گئتدی یولا دوغرو
 اونا یولداش اولدو نئچه اوغرو
 باشیندا گوردولر یوخدور عمامه
 گئییدیر اگنینه بیر کوهنه جامه
 دئییلر اوشبو میسگین گندا دیر
 نسی واردیر فقیر، بینوادیر
 اونونچون دوولت اولدو نکونسار
 گوروبن اونلاری فیکر ائیت قورخار
 گوتوروب سکیزین آغزینا آتدی
 ایکیسی دورلرین جیبینده قالدی
 قضارابخت دؤنمک اولدو معلوم
 یئریرکن ناگهان آخسیردی اول شوم
 دهانیندان داغیلدی چونکی دوررلر
 گوئیول اولدو مشووش، جسم ترلر
 گوتوردو اوغرو لار اول دورلری پاک
 پس اونا اولدولار اولدم غضبناک
 چالاندا اونجه کیم اولدی بیجان
 دهانیندان اونون یول ائيله دی قان
 ایاغدان دوشدی، مدهوش اولدی حئیران
 ییخیلدی قالدی اول اندر بیابان
 یئتیشدی بیر مرووتلی جوانمرد
 باخیب گوردو اثر قیلدی اونا درد
 آلیب آرخاسینا آپاردی شهره
 دئدی حقدن کوررم خئیر، بهره
 اؤزونه گلدی اول برگشته دوولت
 تمام اعضاسی مجروح جراحت
 جاهان گوزلرینه اولموش قرانقو
 نصیب اولموش اونا اندوه غئیغو

بویوردی پادشاه میسکینه راحت
 پس اول صرافه تنبیه سیاست
 قیلیردی ناله-ی فریاد زاری
 آغاج التیندا اول تاپشیردی جانی
 عقوبت ائيله دیلر اونا بسیار
 اوزو- اوز فعلینه ائيله دی ایقرار
 نه من سؤیله دیم، محض خطادیر
 سؤزوم بؤهتان دور اوزوم قرادیر
 چه تسلیم ائيله دی صراف جانین
 گندایه وئردی سولطان خانمانین
 اگر ایستیه سن یئتمیه نوقصان
 جاهاندا سؤیلمه هئچ کیمه بؤهتان
 دئمه بؤهتان- توهمت بی گوناها
 دوشر هرکیمسه اوز قازدیغی چاهه
 گندایه ائيله دی اعزاز حورمت
 باغیشلادی اونا چوخ مال نعمت
 قیلیردی گئجه گوندوز خیدمت از جان
 که تا اولدو خزینه دار سولطان
 کلید-ی قفل صندوق خزینه
 قاموسین وئردی شاه اونون الینه
 کلید الینده گوروب شاد- خررم
 بیرى اولموش کیلیدین اندک خم
 قضارا بخت، دولت اولمادی یار
 کلیدی قویدو اولدم روی دیوار
 دؤیر داشیله مؤحکم اول کیلیدی
 دوزده لیم دئی ر بودور اومیدی
 اونون ضربیله دیوار اولدو سوراخ
 دؤیوب باشینا افقان ائدیب آغلار
 ائدیردی آه و واوئیلا که فریاد
 قیلیردی بخت الیندن داد- بیداد
 بو حاله گر اول سولطان خبردار

اوغورلامیشدی تانیدیم من اونی
 گتیریب توتدولار چونکه برابر
 قضارا قاموسی بیر بیره بنزر
 دئدی سلطان بو کیشی اوغرو اولدو
 بو صرافین نشانی دوغرو اولدو
 نه لازیمدیر بونا زنجیر زیندان
 آپاریب مونو آسین بوغازیندان
 گوکلوقملی، الی باغلی گرفتار
 چکیب آپاردیلار تا جانب دار
 اولوب مجموع مردم عام هم خاص
 قضا را ایندی اولدم جمع قوواصل
 باخیب گوردولر اولدم اول فقیری
 قالیبدیر مبتلا، یوخ دستگیری
 الی باغلی قیزیل قان ایچره غلطان
 حقه یالواریب ائلیردی افقان
 یئتیشدیلر اونا چون اول جماعت
 دئدیلر اونا ای برگشته دوولت
 بو نه حالدیر سنه سؤیله نولوبدور
 دئدی: نئیلیم کی دؤولتیم دؤنوبدور
 نکونسار اولدی مندن دؤندو دوولت
 باشیما گلدی نئیلیم بئيله توهمت
 واریب سولطان یانینا اول جماعت
 اوا قیلدیلا اخبار شهادت
 گوناھی یوخدور اول سر گشته حئیران
 قیلیبدیر اونا بو صراف بؤهتان
 کی ای خلق جهان اومید گاهی
 قمو میسکین لرین پشت-ی پناهی
 بیزه چون واجب اولموشدور حقیقت
 اولوب واجب کی ائدم عرض خیدمت
 او میسکینین سراسر سر گذشتین
 شاها عرض ائيله دیلر شرح-ی بستین

بو گون چون دؤندو مندن بخت اقبال
 منیم احوالیمه بوقیصه تیمثال
 بو قیصه تا اولونجا ختم، اتمام
 پس اولدم باتدی گون، اولدو آخشام
 دئدی کی اولدو بو دم وقت سی بیگاه
 آپاریب ساخلایین اولسون سحرگاه
 اونا من ائيله ییم ائيله سیاست
 که هر بی باکه اولا پند عیبرت
وزیر دوم

سحرگاه چون صباح آشکارا
 گورونمز اولدو گوگلرده ستاره
 واریدی پادشاهین بیر وزیر
 کیم اونون یوخ فصاحتده نظیری
 مفتین، بی حیا و آد بهروز
 سناسن سپدی شاه ین زخمینه دوز
 دئمزدی خئیر اول بدگوی بد خواه
 گلیب سولطان یانیندا چکدی بیر آه
 دئدی اول دم دریغا حیف افسوس
 داخی قالمادی بیزده نام - ناموس
 شها اولدور گینن بو بی حیانی
 بو بد فعل خبیس بی نوانی
 نئجه کیم دئییلیر بو سؤز توکنمز
 بو اولمسه سنی کیمسه بگنمز
 بونووع ائيله دئدی بهروز چندان
 کی دؤندو غیرتیندن اودا سولطان
 توکندی طاقت سی صبر قراری
 بویوردی حاضر ائدین بختیاری
 دئدی سولطان کی ای مردود درگاه
 کی حقدیر دوز چورک، سن اولگیل آگاه
 دئدی بیلیرمیسن بو نه دئمکدیر
 گرفتار ائيله ین نان سی نمک دیر

داواسیز درده من اولدوم گرفتار
 نچون موندا گر قیلسان نظاره
 حرم ائوی گورونور آشکاره
 روان اول بی سعادت، دولت کم
 گتیردی پالچیق، اونو قیلدی مؤحکم
 قضارا گوردو شاهین بیر قولامی
 شاهها عرض ایتدی احوالی تمامی
 که شاهها اول خزینه دار گستاخ
 حرم ساری اولان دیواری سوراخ
 قیلیبیدیر تا ائده اوندان نیظاره
 روادیر اونو قیلماق پاره پاره
 ائشیتدی پادشاه گلدی روانی
 باخیب تحقیق گوردو اول نیشانی
 اونا قهر ائيله یب اولدو غضبناک
 دئدی اولدم کی ای مردود، ناپاک
 سنه تاپشیردیم جومله خزائین
 اولاسان سن منه بد خواه خایین
 سنه تنبیه ائدم تا قالا تمثیل
 بو یوردو گوزلرینه چکدی لر میل
 پس اول بیچاره ائتدی آه فریاد
 ائدردی بخت الندن داد بیداد
 منیم یوخ حق بیلیر مطلق گوناھیم
 ولیکن طالع بخت سیاهیم
 منی اوغراتدی چون درد و بلایه
 بلا وئریر منی آخر فنایه
 قیلیردی آه فریادی فغانی
 روان تاپشیردی اول بیچاره جانی
 " فدایی " هر کیمه بخت اولماسا یار
 نه حاصل چوخ ترد، سعی بسیار
 دئدی پس بختیار ای شاه دوران
 سنه دوولت میسر بخت فراوان

همیشه خرّم ، خرسند خوشنود
 گوگولده حسرتی یوخ غئیر فرزند
 گوگولده متصل اوغول خیالی
 تصدّق ائيله دی چوخ مولک مالی
 فقیر بینوایه دردمنده
 کنیر ایله دی آزاد ایله بنده
 دوزلتدی یول قیلدی کورپو بنیاد
 بناء الخئیر قیلدی مسجد آباد
 یئتیریب چونکی نظرین مستحقه
 قبول اولدو فمو درگاه حقّه
 پس اولدم حامله اولدی عیالی
 کی دوشدو باشینه سئودا خیالی
 گوئتوردو چوخ مطاع کارخانه
 تجارت عزمینه اولدو روانه
 زر ، سیم مطاع بی نهایت
 بئله گتیردی اول صاحب سلامت
 قمو فیکر گووروب چون یولا دوشدی
 واریب معتبر شهره یئتیشدی
 مرصع دانه لر فیروزه مرجان
 نئچه یاقوت ایله لعل بدخشان
 بسی سیم زر و زربفت دیبا
 عجایب توحفه لر قیلدی مهیا
 آپاردی پیشکش اول پادشاهه
 گوئتوردو ال دوعالار قیلدی شاهه
 عنانینده مدام اقبال دولت
 رکابینده همیشه فتح نصرت
 دوام دوولتین اولسون مخلّد
 بقای سلطنت قالسین مؤید
 همیشه دوشمنین منکوب، مقهور
 پریشان خاطر اولسون زار رنجور
 ز جور حادثات ظلم بد خواه

سنی بو درده ساله چرخ دووران
 کی اونا یوخ اولومدن غئیر درمان

الجواب الثاني

دئدی پس بختیار که ای صاحب سیر
 همیشه دوولتین اولسون میسر
 مسلّم سنه تاج سی تخت سی شاهی
 اوزون ائتسین سنین عومرون ایلاهی
 نگینین اولا چون مهر سولئیمان
 مطیع اولسون سنه هم دیو انسان
 کی صبر ائیلر هر ائیشده عاقل اولان
 کی صبر ائیلیمین اولور پشیمان
 کی صبر ائدن یئتر آخر مرادا
 قالیر بی صبر اولان میسکین آرادا
 اگر صبر ائيله سئیدی اول بزرگان
 نچون اولوردی فعلیندن پشیمان
 شیتاب ائيله دی دوشدی جست جویه
 ایکی اوغلون اونونچون آتدی سویه
 دئدی شیرینجه قیلدی خواجه تدبیر
 منیمچون اونو شرح ائيله تقریر

حکایت الثاني

دئدی پس بختیار ای شاه شاهان
 سنین چون اولسون چرخ دووران
 ائشیتدیم راویلردن بیر روایت
 عجب نقل مطول بیر حکایت
 مگر واریدی بیر مرد توانا
 خردمند و وجیه ، سرو بالا
 بسی منعم بسی دانا حسن نام
 سمن بوی ، نکو روی گول اندام

کیم ای فرخنده طالع اولگیل آگاه
 بیزیمچون یوخدور تشویش اکراه
 ولی سندن بیز هر گئجه گوندوز
 چکیردیک هر زامان آه جگر سوز
 بحمداله بیزه قیلدی ایشارت
 شیرین جان بو سؤزه اولسون بشارت
 سنه هم بیز وئره لیم مژده گانی
 نشاط افزا چه عؤمر-ی زندگانی
 کی بار حملدن سندن نشانه
 واریدی سن سفرقیلان زمانه
 تمام اولدو چه کئچدی وقت ساعت
 سنه ، منه خدا قیلدی عنایت
 عطا قیلدی بیزه حق ایکی اوغلان
 که هر بیررسی بیر خورشید تابان
 نئجه اولدی دئدیم اقبال بختی
 منجم رمل استرلابه باخدی
 دئدی سن اولگیل خوشنود خورسند
 کی بئله حکم ائدبیدیر اول خداوند
 بیررسی اولاسی دیر شاه، جهانگیر
 بغایت صاحب تمکین تدبیر
 بیررسی هم اولا مقبول درگاه
 گئجه گوندوز همیشه محرم شاه
 ولئیکن واردیر اونلارین قرانی
 دئییه لیم من قرانیندن اول نشانی
 ایکیسی داخی اولور دریایه قرق
 اوله یا قالا ائده بیلمز قرق
 اگر قورتارا اونلار ورطه دن جان
 میسر اولا دوولت سهل آسان
 اونو دئدیم کی اولور شاهه همدم
 اونا یوز وئریر چوخ محنت - غم
 اولور چوخ توهمته اول هم گرفتار

پناهیندا سنی ساخلاسین الله
 بو نووعيله ائله دی مدح خوانلیق
 شه اونا ائيله دی چوخ مهربانلیق
 اونا یئر گوستریب قیلدی تواضع
 اونونلا یاردی چون بخت - تالع
 اونونلا بیرنهان چون صحبت ائتدی
 فصیحانه جواب اوندان ائشیتدی
 پس ائيله دی اونا اعزاز حورمت
 اونا باشدان ایغا وئردی خلعت
 دئدی سن سن وکیلیم ، هم وزیریم
 بو گوندن بيله مه، سن اول همنشینیم
 هر ائیشده سنه وئردیم اختیاریم
 کی سنسیز یوخ منیم صبر - قراریم
 نئچه ایل قالدی اوندا اول خردمند
 ولئیکن جان و دل مشتاق فرزند
 گتیریب اول زامان چوخ سیم چوخ مال
 یازیب بیر نامه ائوه قیلدی ارسال
 بیزه لطف ائتدی شاه الحمد الله
 قیلیبیدیر چوخ بیزی مقبول درگاه
 اونون مجلسینده متصل همدم
 جدا قیلماز بیزی بیر لحظه - بیر دم
 نولور بیزه یازاسیز بیر کیتابت
 نه کئچمیش حال - احوال حیکایت
 بیزی البته سیز زینهار زینهار
 نئجه دیر حالینیز ؟ ائدین خبردار
 یئتیشدی نامه عورت اولدی دلشاد
 حقه شکر ائتدی اولدو غمدن آزاد
 نگار نازنین گوئلری نسرین
 پس اولدم بیر کیمسه ائيله دی تعیین
 کتابت یازدی اول سرو-ی گول اندام
 جواب اول ارینه پس قیلدی اعلام

ایکی اوغلون گۆتوروب گئندی فی الحال
 داخ هئچ قیلمادی تقصیر اهمال
 گلیب شاه یانینا خواجه ی بهروز
 کی ناگه چکدی بیر آه جیگر سوز
 روان ائيله دی گۆزدن اشک حسرت
 گوگولده قالمیش آرام طاقت
 چه سولطان ائيله دی اونا نیظاره
 ساناسان جیگری کی اولدی پاره
 دئدی خواجه ندیر بو ملالین
 نئته دیگرگون اولدو بئله حالین
 دئدی خواجه کیم ای پادشاهیم
 باشیمین بیسی اومیدگاهیم
 کیمین گوگلونده واردیر هیجر فرزند
 اولور زهر حلاهل اکر یسه قند
 اوغول یوزینه باخسا کیم بیر دم
 شکفته خاطر اولور شاد خرم
 اون ایل دیر ای خداوند یئگانه
 اوغول گورمه میشم من اهل خانه
 روانه ائيله دیم نامه اولاره
 اولار داخی گله بیر هم بورایه
 گوزوم یولدا قالیب دیر گلمز اونلار
 نصیب اولوب منه آه - فغانلار
 دئدی سولطان منیمله بیعت ائت سن
 یئنه تئز گله سن اگلنیه سن
 قسم یاد ائتدی آند ایچدی محکم
 اونا وئردی ایجازت شاه عالم
 روانه اولدی یولا دوشو خواجه
 حق اونون تقدیرنی کور اولدو نئجه
 سوروب یئتیشدی بیر دریا کناره
 دئدی من نئیلیم بو درده چاره
 واریدی اؤنده چوخ ملاح کشتی

ولی اونلاره یئنه دولت اولور یار
 اولور ظاهر چوخ احوالی عجایب
 بو گون داهی اولاهلی مراتب
 پریشان خاطر بیک سنسیز بغایت
 سن اکسیک ائیلمه بیزدن عنایت
 بیزیم احوالیمیز خوش الحمد لله
 سلامت عافیت خوش شکر لله
 ائشیتدی بو بشارتی خواجه
 اونونچون مگر گوندوز اولدو گئجه
 دئدی ای پادشاه دین - دنیا
 مدام اولسون سنه دوولت مهیا
 کرم قیل ایسترم وئر منه رخصت
 کی یاخدی باغریمی آتسه فرقت
 اونا شاه وئرمه دی هئچ باب دستور
 فراق اودونا یاندی قالدی رنجور
 شتاب ائتدی نئجه کیم قیلدی تعجیل
 گنده بیلمه دی خواجه قالدی اون ایل
 گئنه یازدی ائوینه بیر کیتابت
 فراق هجراندان چوخ شیکایت
 کی ای آرام جان مقصود مطلوب
 کی سیز یوسف من غم دیده یعقوب
 کسیلدی مطلقا صبر - قراریم
 ولی یوخدور الیمده ایختیاریم
 داخی قالمادی نه ده صبر طاقت
 شاهها عرض ائيله دیم وئرمه دی رخصت
 یولا دوشوب گله سیز ایکی قارداش
 آناویزی گتیرین بئله یولداش
 یازیب بو نامه نی چون ائتدی اعلام
 اوزو قالدی بسی بی صبر - آرام
 روان اولدم خاتون رعنا
 سفر اسبابینی قیلدی مهیا

ایکی اوغری بودور آپاربر مالیم
 مسلمانلار پریشان اولدو حالیم
 پس اولدم قوپدی بیر های - های دوت
 توتوب باغلادی اونلاری مضبوط
 اونون الینده اولدولار گیريفتار
 دؤیوب ، سؤیوب اونلای ، آغلار
 بسی جور ائيله ییب اونلاردان ایستر
 یوکی لعل جواهر بدره ی زر
 دئدی اونلاری ای مرد مسلمان
 اوتان حقدن بیزه سن قیلما بؤهتان
 دئدی وئرن مالیم یوخسا تبرزک
 آتارام من سیزی دریایا بی شک
 نئجه کیم قیلدیلار فریاد و افغان
 قبول ائیلمه دی اول مرد نادان
 قاباغین یئغدی قاشلارین چاتدی
 گوئتوروب اونلاری دریایه آتدی
 گوگلونده رحم یوخ اول بی مرووت
 اوزو قیلدی اوزونه ظلم شدت
 مروتسیز کیشیده اولماز ایمان
 اولور فعلیندن اول آخیر پشیمان
 الیندن گلدیگین سن ائتمه زنههار
 پشیمانلیق چکر سن آخر کار
 ایشین ضایع قیلیر جهل ایله جاهیل
 یئتر مقصودینه صبر ائيله عاقیل
 ولیکن هر کیمه حق اولسا غمخوار
 اونا یئتمز هئچ نوع ایله آزار
 کیمه کیم یار اولورسا حق تعالا
 اونی ائتمیه غرق آب دریا
 یوخدو اونلارین چون هئچ گوناھی
 حق اولدو اونلارین پشت - پناھی
 نظر ائيله سن اول اقبال سخته

گمییه اوتوروب دریایه کئچدی
 همان دم گون باتیب اولدو آخشام
 گلیب بیر یئرده توتدو خواجه آرام
 دئدی مللاح اونا ای مرد هوشیار
 بو یئرده اوغری واردیر اول خبردار
 کی هر کیم بو یئرده یاتیب یوخولار
 آپاریب مالینی باشین کسر لر
 ائشیتدی بو سؤزو اول مرد میسکین
 دوشوب جانینا غیغو اولدو غمگین
 الیندن گئندی سانکی ائختیاری
 یوخ ایدی یوخوسو ، صبر - قراری
 قضارا بیر طرفدن اول سمندر
 ایکی اوغلو ایله سرو - سنوبر
 باتیب گون ، وقتی گئیمیشدیر قارالار
 دنیز قیراغینا یئتیشدی اونلار
 دئدی ائولادینه بانوی خانه
 گئجه اولموش مگر کشتی روانه
 گزین سیز قافیل اولمویون جان مادر
 مبادا قالا یوز بیچاره ، مضطر
 اولاسیز تا مگر هوشیار بیدار
 گمی یولا دوشنده سیز خبردار
 گریب گمییه دریادان گئده لیم
 اونوموزده اوزاق یول وار نئده لیم
 گمی یانیندا پس اول ایکی رعنا
 گندر لر گاه زیر گاه بالا
 مگر اول خواجه هم از ترس دزدان
 باشی آلتیندا قویموش دولو همیان
 سراسیمه اویاندی یوخوسوندان
 گوئتوروب آچه نی جان قورخوسوندان
 قئراغا گتیریب سالمیشدی اونی
 پس اولدم ائيله دی آه - فغانی

ائشیتدی بو سۆزی گئتدی هوشی
 یئنه باشلادی فریاد - خروشی
 قیلیردی هر زامان بیر نوحه فریاد
 کئچن گونلری ائیلیب اول یاد
 اول ایکی غونچه ی باغ لطافت
 آچیلمادی اولاره یئتدی آفت
 اون ایل دیر آتا اونلارا مشتاق
 یئتیرمه دیم اونا من اونلاری ساق
 آتاسینا آپاریردیم اولاری
 کی شاید شاد ائدم اول دل فیکاری
 نه یوز ایله داخی من اونا وارم
 نئجه باخیم یوزینه شرمسارم
 دریغا بخت طالع اولمادی یار
 دواسیزدرده من اولدوم گیرفتار
 آتاسی یانینا من ایکی شهbaz
 آپاریردیم الیمدن قیلدی پرواز
 هرسی اوچدی کئتدی بیر دیاره
 منی سالدی هزاران آه - زاره
 فغان نوحه لر ائیلردی خاتون
 بو سۆزو ائشیدیبین جیگر خون
 بیخیلدی عقل گئتدی اولدو مدهوش
 اوزونو ائيله دی مطلق فراموش
 سانسان جانی یوخ، گئتمیشدی مطلق
 اوزرینه گلدی چون اول مرد احمق
 تانیدی عورتین گوردو ایراقدان
 سانسان گوزلری دولدو فراقدان
 دویوب باشینه دئدی وای ویلا
 کیم اولام تکی بدنام رسوا
 گل عورت گور بودم کی نئیلیم من
 اوزوم - اوز باشیما کول ائيله دیم من
 سانسن من دلی اولدوم، قودوردوم

اولاره دوغرو گلدی ایکی تخته
 پس اولدم زار غمگین دلشکسته
 هره سی اوتوروب بیر تخته اوسته
 جدا دوشدی بیری بیریندن اونلار
 ایکیسی قورخوسوندان با دل افکار
 اولار چون گئتدی اول بیچاره آنه
 بلا و محنته اولدی نشانه
 صباح اولونجا اول بیچاره عورت
 چکردی هر زامان یوز آه، حسرت
 ولیکن اولدو چون وقت سحرگاه
 اول عورت داد و بیداد ائله ییب، آه
 ساچین آچدی یوزونه چالدی دیرناق
 ساوورور باشینا چوخ کول - توپراق
 خروش ناله ی یوز نوحه بنیاد
 دئییردی، ائيله ییب افقان فریاد
 منیم تک بیدل، جان وارمی اولا
 منیم تک زار افقان وارمی اولا
 دوشوب بولبول کیمی آیری گولوندن
 جیگر گوشه لری گئتمیش الیندن
 بو حالا نئجه صبر ائيله سین آنا
 قالب فرقت اودونا یانا - یانا
 منی یاخدی فراق درد هیجران
 بو درده وارمی اولا هیچ درمان
 منی درد آلدی درمان گئتدی الدن
 یان ای جانیم کی جان گئتدی الدن
 منی سالدی فلک اونلاردان آيرو
 جدالیق قیلدی قرا باغریمی سبو
 قیلیر راحت لباسین پاره - پاره
 دئییر یوخ بو درده نه بیر چاره
 یئتردی هر کیمه، ائیلردی الحاح
 خبر وئردی اونا اول دمده مللاح

گۆزۈ نرگيس يوزى گلبرگ خندان
 خجیل حوسنوندن اونون ماه تابان
 جمال دلفریب ، قددى شمشاد
 گۆرن بیر کز اولور یوز غمدن آزاد
 گتیردیله اونو اول شهریاره
 چه ، سولطان ائيله دی اونا نظاره
 کی عقلی کئندی اونون اولدی حئیران
 خبرلشدى ، دئدی: احوالین ؟ اوغلان!
 وار ایدی چون اونون باشیندا دولت
 اونا هم یاردیر بخت ، سعادت
 بسا اول پادشاه دادگستر
 بویوردو گلسین اول اعیان لشکر
 وزیر هم وکیل ، اعیان دیوان
 چه خاطر اولدولار بویوردو سولطان
 منیم چون یوخدور اوغوم ، سونرا مندن
 نئجه اولاسیدیر فیکر ائيله ییم من
 بو اوغلاندا بسی آثار دولت
 گۆرونور هم بئله کی شان شوکت
 صلاح اولورسادی اشراف ، اعیان
 منه اولسون اوغول سیزه بو سولطان
 دئییه لدر جومله اولدم ای خردمند
 قمو بیز بنده یوز سن سن خداوند
 کیم اوغوم دئییر اولسا که سولطان
 قیلا ییم جانی باشی اونا قوربان
 اولاییم جان دلدن بیز دوعا گو
 داخی چکمه ییم اندوه ، غیقو
 رضا وئردی هامی ارکان دولت
 بویوردی شاه اولدم گلدی خلعت
 دؤبولدو طبل کوس شادیانه
 کؤچوبن شهره اولدولار روانه
 شاه اوغلانا وئردی تاج تختی

اوزوم - اوز ایاغیمه تیشه ووردوم
 انشیت عورت منیم سؤزلریمی
 اوز الیمله چیخار تدیم گؤزلریمی
 واریب کیمه اندیم من داد، بیداد
 اوزوم قیلدیم اوزومه ظلم بیداد
 بئلیم آر خام قمو خورد اولدو سیندی
 نه سود ائیلر پشیمان اولماق ایندی
 کئچن ایشی قیلارمی قیقو بهبود
 پشیمان اولماق اتمز کیمسه سود
 قالیر جاندا ولی یوز آه حسرت
 توکنمز درد غم اندوه محنت
 خبر آل ایندی اول بیچاره لردن
 آتا ظلم ائيله میش آواره لردن
 ایکسی بیر بیریندن دوشدو آبرو
 ایکسی نین داخی گؤکلونده غیقو
 آپاردی کیچیگی چون موج دریا
 قراکه دوشدو بیلگیل مرد دانا
 حقه باغلامیشدی چون صیدق اخلاص
 اورادا تاپدی اونو نئچه غواص
 قموسی اولدولار خوشحال، خوشنود
 گئنه ایلیبن شکر معبود:
 بیر ایستردیک بو بهر ایچینده گوهر
 نه گوهر دیر کی ، موندان اولا بهتر
 بؤیوک اوغلانی هم اول چوب پاره
 چیخاریب موج دریا بیر کناره
 قزارا اول دیارین پادشاهی
 بیله سینجه قمو خئیلی سپاهی
 آوا چیخمیش ایدی سئیر تماشا
 یئتیشدی بیر جوان-ی سرو بالا
 باخیب گۆردو کی بیر پاکیزه اوغلان
 قالب دیر اورادا نالان گریان

مگرفع ائيله ييم من بو ملالی
 بو فر قتنن پر یشان اولدی حالی
 گیره م من کیشتییه ، بی خوف ایکراره
 گزه م دریا یوزنده گاه بی گاه
 روان ائدم بو دریایه گمینی
 که شاید تاپام اولارین نعشینی
 دد- دام ائتمه نا بود، نا چیز
 اولارا ائیلیه ک تکفین تجهیز
 دئیرلر اؤله نین اوزو اولور سرد
 گورندن سونرا بیزه سهل اولور درد
 روان اولدیلار دریایه به ایخلاص
 یئتیشب گوردیلر یاران غواص
 اولوبدور بیر آراده قاموسی جمع
 اولار ایله بیر اوغلان وار چون شمع
 جمالی سانسن خورشید انور
 سؤزی شکر بویی سرو-ی صنوبر
 گؤزی نرگس قاش یای تیرمژکان
 دیشی دور ، لبلری لعل بدخشان
 یوزنده دانه دانه خال میشکین
 گورنده جان وئریر عشاق میسکین
 اوراده گوردی خواجه اول جوان
 سانسن یانار اودا دوشدو جان
 یتیشدی اولارا پس دئدی ای جان
 نه یئرلی دیر منه سؤیله بو اوغلان
 دئدی گر ساتاسیز سیز بو غلامی
 بهاسین وئره ییم سیزه تمامی
 پس اولدو اوغلانا جانان خریدار
 اولارا قیمت وئردی ، زر- دینار
 ساتین آلدی چه خواجه اول جوانی
 دئدی ای عؤمر جان زندگانی
 گئجه گوندوز ایشیم تشویش ایدی ، آه

اونونچون یار ایدی ، اقبال - بختی
 کی "مهرسلطان" ی اونا شاه
 وئریم اؤز یئرینه ، ائندی شهنشاه
 ال _ ال اوستونه قویوبن سر فکنده
 اونا اعیان- اشراف اولدو بنده
 دؤیولدو طبل - کوس هم نغاره
 ندا قیلدی منادی آشکاره
 خلیق سیز بیلین تحقیق یقین
 کی شاهین واریدی بیر اوغلو گیزلین
 بو گون شاه اونا وئردی ائختیارین
 نگین تاج تختی کولل وارین
 اوتوردو پادشاه تختینه اوغلان
 اونا ارکان دولت اولدو فرمان
 حقه شوکر ائيله ییب دل شاد اولون سیز
 قمو اندوه دن آزاد اولون سیز
 اونا حق ائيله دی ائيله عنایت
 ائشید ایندی اول اوغلانان حنکایت
 خبردار اول ائشید ، قالما گوماندا
 دئییر راوی مگر کیم اول زاماندا
 آتا اونلاری چون آتمیشدی سویا
 خبردار اولدو دوشدی جستجویه
 ار عورت ایکسی بئله آغلار
 تردد ائيله ییب، اولدو طلب کار
 اولاری ایسته دیلر مدت چند
 اله گیرمدی فرزندان دلبنده
 اولار آه ائتسه داش اولوردی چون موم
 کلیب اکلندیلر مغمول محروم
 دئدی عورت که گور هم سنده تقصیر
 نئدیم یوخ ایمش تقدیره تدبیر
 دئدی خواجه منیم آرتدی ملالیم
 بو فرقتدن پریشان اولدو حالیم

دندیلر بو ائیشه تقدیر الله
 بیر یسین تاپدیق ارج الحمدالله
 نئده بییم یوخموش تقدیره چاره
 اونو تاپشیردیق پروردگاره
 گوئتوردو خواجه فرزندعیالین
 قمو جمعیت اسباب مالین
 توجه ائيله بیب سولطان گئتدی
 بسی منزل کسب اول شهره یئتدی
 یئنه اعزاز حورمت قیلدی سولطان
 اونا چوخ ائيله دی انعام احسان
 ولیکن اوغلونو بیر لحظه بیر دم
 آبیرومادی اوزوندن شاد - خرم
 یوخ ایدی اونسوز بیر دم قراری
 اونولا صرف ائدردی روزگاری
 وار ایدی اوندا چوخ اقبال دولت
 اکابر مشرف، عالی همت
 فصیح، قامت موزون، مقبول
 هنرور کامل مطبوع و مقبول
 خردمند مطبوع سخندان
 دینه بیلمز قاتیندا اهل عرفان
 آتا آچدی اونونچون بیر دوکانی
 قیلا سود، ائيله یه سود، زیانی
 چه گورودو قیلدی سود بی خسارت
 اونونچون دوزدو اسباب تجارت
 مطاع چوخ قوماش کارخانه
 مهیا ائيله بیب قیلدی روانه
 تجارت ائيله دی فارغ البال
 بهم یئتیردی چوخ، اسباب چوخ مال
 اولوردو هر دیاره اول روانه
 دئییردی یالواریردی آته آنه
 کی ای جانیم اوغول زینهار زینهار

سنه چون اوغرادیم الحمدالله
 سنی آلدیم منه سن همدم اولدون
 منیم یارالاریم ملهم اولدون
 دگیلسن پس غلام ای سرو آزاد
 نه یئرلی سن، منه دئه اصل بنیاد
 دئدی وئرمه منه اندوه - قوصه
 بو کؤشدو سرگذشته، حالی قصه
 اونا چون سؤیله دی اندک فسانه
 ائشیتدی خواجه بس دوشدو گومانه
 یئنه دئدی بونا عقل اینانمی
 بو دریایه دوشن دیری قالیرمی
 قایدیب خواجه گلدی شاد خندان
 آناسی یانینا چون یئتدی اوغلان
 آناسی گؤزلری اوغلانا دوشدو
 باشینا چون دؤنوب آیاغا دوشو
 چه گوردو اوغلونو اول ساچی سونبول
 آچیلدی بیر گولوندن سانکی مین گول
 یوزوندن اؤپدو قیلدی شکر یزدان
 دئدی ای جان مال من سنه قوربان
 گوئیول مطلوبی دیر گوزوم چیراغی
 هانی بس قارداشین وئر بیر سوراغی
 دئدی دوشدوم جدا من اوندان آیری
 ساق اولای بیلمز دیم من یوخسا سایی
 آتا - آنا مونونچون اولدولار شاد
 اونونچون ائيله دیلر آه فریاد
 مونونچون اولدولار گول کیمی خندان
 اونونچون اولدولار نالان گیر یان
 مونونچون اولدولار جانان فرهنگ
 اونونچون اولدولار غمگین غم ناک
 یئنه ائيله دیلر شکر ایلاهی
 اونوتدولار بسی فریاد آهی

که ای تاج سریم اومید گاهیم
 یامان کونده منیم پشت - پناهیم
 بطاعت چون جوان اول مرد هو شیار
 به غایت اولموشام موشتاق دیدار
 ولیکن مانعیم وار اولگیل آگاه
 کیم اول مانع دور الطاف شهنشاه
 بیزی توپراقدان سولطان عالم
 گوٲوروب شکرالله شاد - خرم
 سلامت، عافیت بی قئید اکراه
 منیم احوالیم اوش برحسب دلخواه
 عنایت مرحمت الطاف بسیار
 منه گوٲرموش روا شاه جهها ندار
 گئجه گوندوز شاهه من همنشتم
 رضا ویرمز منه بیر لحظه بیردم
 اولام آیروی من اونون خیدمتیندن
 که غافیل اولا بیلیم خیدمتیندن
 بو نامه چون یتیشدی سیزه فی الحال
 سیز ایشته ائتمیین تقصیر، اهمال
 گوٲوروب خانه ی کوچ کارخانه
 اولون بو جانبیه دردم روانه
 گل ایندی باخ قضای کردگاره
 خبر وٲردیلر اولدم شهریاره
 کی گلدی لشگر بی حد پایان
 فلان اولکه نی غارت ائتدی، تالان
 بویوردو در دم اول شاه سرور
 ناغارا دؤیدولر بیغیلدی لشگر
 قاییردی لشگرین وٲردی خزینه
 نئچه ایل لیک موجب هر بیرینه
 چالندی نای کوس سورنا
 ساناسان اول زامان موج آوردو دریا
 نقاره نین اونو چون گوشه گلدی
 تمامی یٲر یوزو سان جوشه گلدی

اولاسان قارداشیندان سن خبر دار
 خبر آل قارداشیندان، اولگیل آگاه
 تا پا سان شاید اونو اینشا الله
 مگر بیر گون گلیر اول شهره اوغلان
 کیم اوندا قارداشی اولموشدو سولطان
 بسی تحفه تبروک سیم - التون
 آپاردی پادشاهه دور مکنون
 شاها مدح شان قلدی دوعا لر
 دوغای بی ریا چوخ مرحبا لر
 دیدی ای پادشاه هفت کشور
 پناهینده سنی دانای داور
 همیشه ساخلا سین خوف خطر دن
 یاما ندان فتنه دن هر برخطر دن
 مدار اولسون مرادینجه میسر
 مطع اولسون سنه خاقان قنبر
 زیاده رفعتین هم عؤمرون افزون
 همیشه دوشمنین اولسون جگر خون
 دوعا اولدی تمام چون دوشدی تمکین
 شاه اونو بارک الله دیدی تحسین
 نه سوٲر کیم اولدی خوش گلدی شاهه
 انیس - مونس اولدی پادشاهه
 وٲریب خلعت اونو ائتیدی سر افراز
 اونا چوخ ائیلدی اکرام اعزاز
 ولی هر ایش اونکا بویوردی سلطان
 یٲتیردی یٲرینه اولدمده اوغلان
 قمو ارباب منصب اهل دیوان
 بو معنیدن قمو خاطیر پریشان
 چه اوغلان کوردی اول جاه جلالی
 کیم ارتار قدری اونون یوخ ملالی
 پس اولدم ائيله دی بیرنامه اینشا
 معین ائيله دی بیر مرد دانا

دیدی ای بیوفا بداصل - بد کیش
 سنینچون ایله دیم من نه یامان ایش
 سنی من هم نشین همدم ائتدیم
 اؤزومه گنجه گوندوز محرم ائتدیم
 محبتدن وئرار دین سن منه لاف
 مروت سیز، بوایدی شرط اینصاف
 پس اولدم دوشدو دشمنلره فرصت
 دئدیلاونا کولل بؤهتان تۆهمت
 بودور بد بخت شوم یوزو قاره
 گره ک بونی ائده سیز پاره - پاره
 ایتیردی حق - سعی بی وفادیر
 یوخدی اصل چون ایشی خطا دیر
 یامان اولور بیلین بد گوی بد خواه
 که فرصت وئمه سین بد گویه الله
 ایلاهی قانده وار بد گوی اغیار
 کی اؤز ساندیقجه اولسون گیرفتار
 دئدی اوغلان اونا ای پادشاهیم
 بو دعویده منیم یوخدور گوناھیم
 شاه، قصد ائتمه میشم ، بی گوناھم
 غلط فیکر ائتمه مکدن روی سیاهم
 دئدیم اولمییه ناگاه گله بد خواه
 بو حالا تا اؤلونجه بنده آگاه
 قیلیب اؤز حالیما بیر فکر تدبیر
 الیمده باری حاضیر اول شمشیر
 منیم یوخدور بیر اؤزگه خیالیم
 دؤنوب طالع پریشان اولدو حالیم
 دئدی شاها گینه اولدم ده دشمن
 تغافل ائیلمه اؤلدور بونو سن
 دئدی سولطان بو سؤزلر نه حق دیر
 اگرچه اؤلمگه بو مستحق دیر
 ولیکن بیر کیشی گر اولسا عاقل
 هر ایش کی وار قیلار صبر تحمل
 اؤلویه بیرداخی گر اولماز جان
 ولیکن دیریسنی اؤلدورمک آسان

یئریدی لشگر اولدم بی نهایت
 ساناسان قوپدو قوقای قیامت
 شهنشاہ اوسته لشگر بی شماره
 پس اول دم یئتدیلا بیر مرغزاره
 بو یوردی آچدیلا هر کیمسه محمل
 مقرر اولدو پس اول نئچه منزل
 قورولدو سایه بان چتر شاهی
 قونوب دؤرت یانینا خیل سپاهی
 روان چون قوندولار اول مرغزاره
 شهنشه ماه چون لشگر سیتاره
 پس اولدم باتدی گون اولدو گنجه
 حقین تقدیری گور اولدو نئجه
 اکابیر لر قمو شاه ائشیگینده
 مقرر دیر یاتارلا کئشیگینده
 پس اولدم اول جوان ماه پئیکر
 اؤزو اؤز حالینا بیر فیکر ائیلر
 مبادا کله شاه قصدینه نا کاه
 عدوی خاندان ، بد فعل بد خواه
 الیمده حاصر اولسون تیغ برآن
 اونو مقتول ائدم بیردمه آسان
 برهنه تیغ الینده او نکوکار
 کئشیکچینین بیرسی اولدو
 اونو سویدو به غایت قیلدی فریاد
 دیدی ای پاسبانلر داد بی داد
 گلین باخین دئدی اؤزو سپاھے
 نئجه قصد ائله میشدیر پادشاهه
 او یاندی پاسبانلر قوپدو قوقا
 قموسی دئدیلا بد نام رسوا
 بونه اندشه بونه فکر ، تدبیر
 قینیندان چئخاریب الینده شمشیر
 او یاندی یو خودان شاه اولدی بیدار
 روان اولدی معندن خبردار
 بو یوردی باغلادیلار سخت محکم
 سیاست ایله دیلاونکا اولدم

آردی وار

۱۹۰۵-۱۹۰۶-جى ايللار كوتلوى قيرغينلار

1905-1906-cı illər kütləvi qırğınlar

Dr., Doç. Sübhan Talıblı

دوكتور، دوستنت سبحان طاليللى

سورمهلى، شوشا، جاونشیر، جبراییل، زنگه زور، گنجه، قازاخ، ارش، بورچالی) و ۸ شهرینده (باکی، ایروان، ناخچیوان، گومرو، شوشا، گنجه، قازاخ، تیغلیس) ائتنیک تمیزلمه و کوتلوی قتل عاملار تۇرتمیش لر.

۱۹۰۵-۱۹۰۶-جى ايللار سويقيريم لاری زامانی جنوبی قافقازدا ۲۸۶ کند ویران ائدیلیمیش و ۸ شهر داغینتی لارا معروض قالمیش دیر. سويقيريم لار زامانی کند و شهرلرین تقریباً ۲۰۰-و آذربایجانلی یاشاییش منطقه لری داغیدیلیمیش و خارابالیغا چئوریلیمیش، ۱۵ میندن آرتیق عائله (تقریباً ۱۰۰ مین نفر) ائو-ئیشیگیندن دیدرگین دوشموش، ۱۰ مین نفردن آرتیق اینسان تلفاتی اولموش دور.

همین فاکت لاری اثرمنی مؤلف لری نین اؤزلری ده اعتراف لار ائدیردیلر. ۱۹۰۵-۱۹۰۶-جى ايللار سويقيريم لاری زامانی اثرمنی لری تۇرتدیكلری وحشی لیکلر باره ده اصل آدی هووانئس تئر-مارتیروسیان اولان، لاکین اثرلرینی "آ-دو" ایضاسی ایله چاپ ائتدیرن اثرمنی مؤلف لری نین ۱۹۰۷-جى ايلده ایرواندا اثرمنی دیلینده چاپ ائدیلن ایری حجملی "قافقازدا اثرمنی-تورک توققوشمالاری (۱۹۰۵-۱۹۰۶-جى ايللار) سندلی، ایستاتیسیتیک، توپوقرافیک ایضاحلارلا" اثرینده ۱۹۰۵-۱۹۰۶-جى ايللرده جنوبی قافقازین ۱۲ قزاسیندا و ۷ شهرینده باش وئرن قیرغینلار باره سینده خرونولوژی آردیجیل لیقلا معلومات وئرمیش دیر. اثرمنی مؤلفی ایستپان زاواریان ۱۹۰۷-جى ايلده سانکت-پئتربورقدا چاپ ائدیلن "قاراباغین اقتصادی شرایطی و ۱۹۰۶-۱۹۰۷-

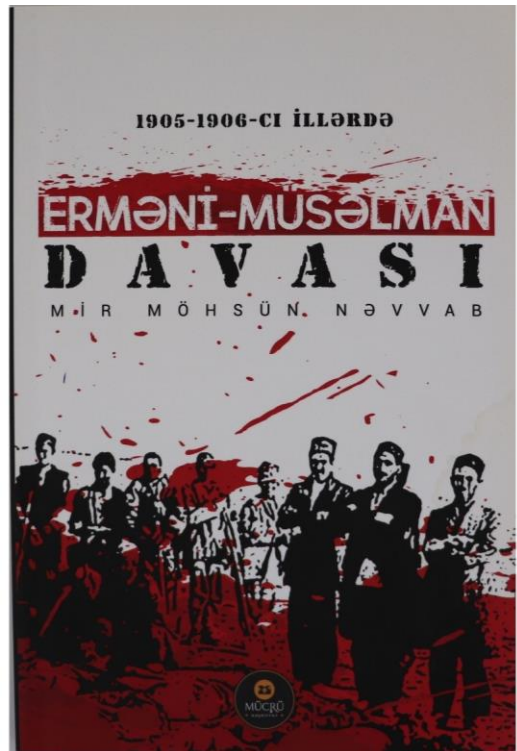

۱۹۳۱-جى ايلده جعفر جابارلینین باکیدا تۇردیلیمیش

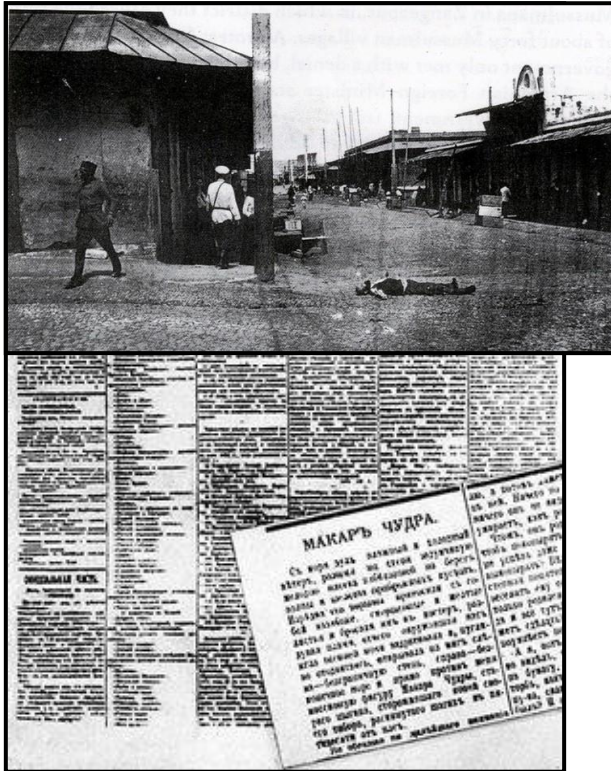
قیرغینلار عاید "۱۹۰۵-جى ایل" پیئسی

۱۹۰۵-۱۹۰۶-جى ايللرده جنوبی قافقازدا تۇره دیلن قیرغینلاری ماهیت اعتباریله اثرمنی لری نین ۲۰-جى عصرده آذربایجانلی لارا قارشى مرحله لرله حیاتا کئچیردیكلری ائتنیک تمیزلمه سیاستی نین ترکیب حیسه سی دیر. بۇیوک دؤولت لری ن هر طرفلی دسته یی ایله اثرمنی سلاحلی دسته لری نین جنوبی قافقازدا تۇرتدیكلری غارتلر، سويغونچولوق، کوتلوی قیرغینلار، تئررور اکت لاری و قتل عاملار باره ده او دؤورون یئرلی و خاریجی مطبوعاتیندا، ایری-آیری مؤلف لری ن اثرلرینده، خاطرلرینده تاریخی فاکت لار مؤوجود دور. تدقیقات لاردان، آرشيو ماتریال لاریندان، او دؤورکی مطبوعاتدان، یئرلی و خاریجی مؤلف لری ن اثرلریندن معلوم اولور کی، اثرمنی لری ۱۹۰۵-۱۹۰۶-جى ايللرده جنوبی قافقازین ۱۴ قزاسیندا (ایروان، ناخچیوان، شرور-دره لیز، انچمیدزین، آلكساندرپول،

“مئن آری لیکئی تهات” (“اینسانلار بئله ایمیش”) کیتابی هووانئس آپرئسیانین خاطرهلری اساسیندا قلمه آلینمیش دیر. بو کیتابین ایکینجی آدی “۱۹۱۸-۱۹۲۰-جی ایللر آذربایجان حادثهلری بیر اثرمنین خاطرهلرینده” آدلانیر. آذربایجانلی لارلا اثرمنی لرین قاریشیق شکیلده یاشادیق لاری خانکندیده ۱۸۹۲-جی ایله دوغولان، ایلك تحصیلینی شوشادا آلان هووانئس آپرئسیان اؤز خاطرهلرینده ۱۹۰۵-۱۹۰۶-جی ایللر و ۱۹۱۸-۱۹۲۰-جی ایللرده اثرمنی سلاحلی دستهلرینین قاراباغدا، ایروان قوبئرئسیاندا و قارص ویلایتینده تۇرتدیک لری قیرغینلار و اینسانلیغا سیغمايان وحشی لیک لردن بحث ائدیر. ه. آپرئسیان خاطرلاییر: “بو یئرلرین ساکینلری تورک لر و اثرمنی لردیر. اصلینده، بیر تورک یوردو اولان بو دیاردا اثرمنی لر گلمه ایدی لر. سایجا چوخلوق تشکیل ائدن موسلمان تورک لری آراسیندا بیر خریستیان آزیغی حالیندا یاشاییردیق. ایرق-دین، عادت-عننه ایریلیق لارینین بو یکی توپلوم آراسیندا یاراتدیغی مصافه هئچ زامان آرادان گۆتورولمه میشدی.” آپرئسیان اثرمنی لرین روس اوردوسوندا خیدمت ائتدیک لرینی و یاخشی سیلاحلاندیق لارینی، ساکیت طبیعتلی تورک لرین ایسه عسگر آپاریلما دیق لارینی و بیچاق دان باشقا سلاح لارینین اولما دیغینی قئید ائدیر. ۱۹۰۵-۱۹۰۶-جی ایللر قیرغینلاریندان بحث ائدن آپرئسیان یازیر: “آرا بیر قدر ساکیتلشن کیمی، شوشانی یئنه گۆردوم. شهرین تورک محله سینده داش-کسک بیغینلاریندان باشقا بیر شئی قالمامیشدی. بوتون اؤلر یاندریلیمیش، ساکینلری اؤلدورولموشدو. عینی حال خانکندی ده کی تورک محله سی نین ده باشینا گلیمیشدی.”

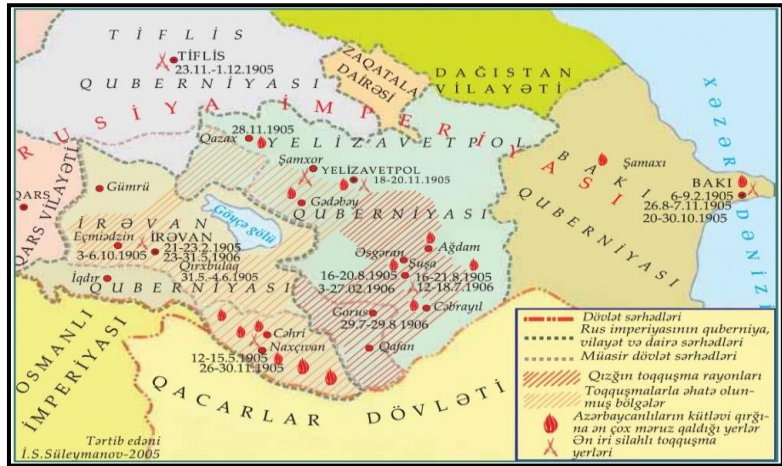
جی ایللر آجلیغی” اثرینده قئید ائدیر کی، ۱۹۰۵-۱۹۰۶-جی ایللرده شوشا قضاسیندا ۱۲، جاوانشیر قضاسیندا ۱۵، جبراییل قضاسیندا ۵، زنگه زور قضاسیندا ۴۳ موسلمان کندی، عومومی لیکده ایسه همین بؤلگه لرده اثرمنی لر طرفیندن ۷۵ کند داغیدیلیمیش دیر. اثرلرینی “لئو” ایمضاسی ایله چاپ ائتدیرن اثرمنی تاریخچی سی، اصلن شوشادان اولان آراکتل باباخانیان ۱۹۲۵-جی ایله تیفلیسده اثرمنی دیلینده ایشیق اوزو گۆرن “آنچیلیچ” (“کچمیش دن”) ادلی اثرینده یازیر: “داشناکسوتیون” چولار زنگه زور قضاسیندا و دیگر قضالارین کندلرینده ائله دهشتلی زوراکی لیق لار تۇرتدی لر کی، بونون تاریخده مثلی-برابری اولماییب. داشناک لار قاراباغدا “اثرمنیستان” یاراتماقلا، تورک لره قارشى “سیل-سوپور” سیاستی حیاتا کئچیریردی لر. لئونارد رامسدئن هارتیلین مؤلفلیگی ایله ۱۹۲۸-جی ایله آمریکانین ایندیانا پولیس شهرینده چاپ ائدیلن

۱۹۰۴-۱۹۰۵ جی ایللر ائرمنی-موسلمان ایغیتشاش لاری نتیجه سینده ایروان و یئلیزاوتپول (گنجه) قوبئر نیالاری اراضی سینده ۲۰۰-دن آرتیق آذربایجانلی یاشاییش منطقه سی نین ویران ائدیلمیش، اهالی سی ائتتیک تمیزلنمه یه و کوتلوی قیرغینلارا معروض قالمیش دیر. ایروان قضاسینین آشاغی قمرلی کندینده آنادان اولان اوهاروتیونیان ۱۹۵۶ جی ایلده ایرواندا روس دیلینده چاپ اولونموش "ووسپومینانی" مئمواریندا شاهیدی اولدوغو قمرلی بؤلگه سینده داشناک لارین تۇرتدیک لری وحشیلک لردن بحث ائدیر. او، داشناک لارین "داها چوخ تورکو اۆلدور، تالان ائت، هئج کیمه رحم ائتمه!" شعاری آلتیندا حرکت ائتدیک لرینی یازیر. اوهاروتیونیان داشناک لارین ائرمنی کندلرینی گزهرک اهالینی سیلاخلاندیردیق لارینی، دینج موسلمان اهالی سینی اۆلدوردوک لرینی و کندلری یاندیردیق لارینی یازیر. اوهاروتیونیان داشناک لارین سلاح ساری دان کورلوق چکمه

قئید ائدک کی، ائرمنی داشناک لاری تاریخی آذربایجان تورپاق لارینا یئرلش دیریلن گوندن تئررور، قتل عام و سویغین چی لار ائتمیش لر. بئله کی، "ائرمنی تشکیلات لارینین حرکت لری نتیجه سینده جنوبی قافقاز تئررورچو قروپلاشمالارلا دولموشدو. اونلار فعالیت لرینی بورادا داها دا گئنیشلندیرمیشدی لر. ۱۹۰۴-جو ایل اوکتیابرین ۶-دا شوشادا ژاندارما ظابطی پودشیوالوو، نویابر آییندا شوشا ۲-جی حیسینین پرستاتوینین ترجمه چی سی حاجییئو اۆلدورولدو. آمازاسپ سروانچتیان نویابرین ۱۰-دا آلکساندریپول شهر پولیس پرستایو ناشانسکینی اۆلدوردو. دئکابر آییندا پولیس ایشچی سی ساخاروو، شوشادا وئرگی اینسپئکتورو شئرباکوو، ائرمنی ایشینه خیانت ائتدیگی اوچون نوخادا وارتانوو، تئررور تشکیلات لارینا پول وئرمدیگی اوچون باکیدا تاجیر آ.آداموو ائرمنی تئررورچولاری طرفیندن قتله یئتیریلدی لر. کارصدا ژاندارما ایداره سی نین ترجمه چی سی قروزدئو، ائچمیادزین قضاسیندا ائرمنی کیلسه سی نین املاکینی محافظه ائدن ساوین، ائشمیادزین شهرینده محافظه چی قونچارئنکو، واقارشاپات کندینده مولک آلماق ایسته یین ائرمنی ایستئپان کئقاموو، کارس ویلایتینده ائرمنی کیلسه سی نین مولکونون دؤولت خزینه سینه کئچمه سینه دایر مکتوبا ایمضا ائدن بیر ائرمنی، ائچمیادزین پرستایو قولی، لی، داشناکسوتیونون پلانلارینی حاکمیت اورقانلارینا وئردیگی اوچون ائچمیادزینده کوچه ده بیر ائرمنی آروادی ایله بیرلیکده، کارصدا پولیس ایشچی سی خئرخولیدزی ائرمنی تئررورچولاری طرفیندن اۆلدورولدو لر."

۱۹۰۶-جی ایل حادثه‌لری یازارلاریمیزن گۆزۆ ایله، گورجو و اثرمنی قزنتلرینین سۆز آتیشماسی، تیفلیسین بعضی کوچه، پروسپکت و میدانلارینین -XX 20 جی عصرین اولرینده کی و ایندیکی آدلاری و مسئلهلر اؤیرنیلیمیش دیر. مؤلف اثرده ۲۲-۳۰ نوایر ۱۹۰۵-جی ایلده تیفلیس

شهرینده باش وئرمیش قانلی حادثه‌لرین گئنیش ایشیقلاندیریلماسی زامانی حادثه‌لرین خرونولوگیاسینی، تیفلیس قیرغینی ارفه‌سی و سونراسی جریان ائتمیش اجتماعی-سیاسی پروسئسلر و حادثه‌لری، تیفلیس قوبئرنیاسیندا آذربایجانلی‌لارا قارشى ۱۹۰۵-جی ایل کوتلوی قیرغینلاری، تیفلیس اولای‌لارینین جنوبی قافقازین دیگر شهر و بؤلگه‌لرینده، خصوصن ده اطراف قضالاردا باش وئرمیش اثرمنی-آذربایجانلی توققوشمالاری ایله باغ‌لی‌لیغینی، اولای‌لاردا آدلاری چکیلن تاریخی شخص‌لرین کیم‌لیگی‌نین، ترجمه‌بی-حالینین دقیقلاشدیریلمه‌سینی، باش وئرلره دایر گورجو ضیالی‌لارینین و گورجو ایجتیماعیتی‌نین مؤوقعی‌نین آیدینلاشدیریلماسینی؛ موضوعون تدقیقینه ماکسیمال درجه‌ده بی طرف یاناشیلماسی و بونون اوچون ایستینادلاردا بیرباشا موناقیشه طرفی حساب اولونمایان قوروم‌لارا مخصوص گورجودیل‌لی و روس دیل‌لی منبع‌لره اوستونلوک وئرمیش دیر اثرمنی‌لرین تورک دوشمن‌چی‌لیگی، میلی و اقتصادی کاراکترلی ضدیت‌لر ۱۹۰۵-جی ایل فنورال حادثه‌لرینه گتیریب چیخاردی. اؤلکه‌دکی اینقیلابی حرکات ایسه اونا الوئریش‌لی زمین

دیگرلرینی، جانیشین وورونسو-داشکوون خصوصی ایجازه‌سی و اثرمنی یئپیسکوپ‌لاری خورئن و سورئنین مووکیل‌لری طرفیندن تأمین اولوندوق‌لارینی قئید ائدیر. والتهوغ‌لو ف. “تیفلیس قوبئرنیاسیندا آذربایجانلی‌لارا قارشى ۱۹۰۵-جی ایل کوتلوی قیرغینلاری” آدلی کیتابی گورجوستان میلی تاریخ آرخیوینده ساخلانیلان سندلر، رسمی یازیشمالار، تیفلیسده ۱۹۰۵-۱۹۰۶-جی ایلرده نشر اولونان گورجودیل‌لی “ایوئریا”، “تسنوبیس پورتسئ‌لی” (“معلومات ورقه‌سی”) و روسدیل‌لی “ووزروژدئنیه” (“دیرچلیش”), “تیفلیسسکی لیستوک” (“تیفلیس ورقه‌سی”), “نوویئ اوبوزرئنیئ” (“یئنی ایجمال”), “کاکاز” قزنت‌لری، ائله‌جه ده همین دؤورده یاشامیش تانینمیش اجتماعی خادیم‌لرین خاطره‌لری اساسیندا ۱۹۰۵-جی ایلده تیفلیس قوبئرنیاسیندا باش وئرمیش اثرمنی-آذربایجانلی موناقیشه‌سی حاقیندا تاریخی گئرچک‌لیک‌لرین اوزه چیخاریلماسیندان، اونون سبب و نتیجه‌لری‌نین اؤیرنیلمه‌سیندن عبارت دیر. اثرده بیرینجی روس اینقیلابی و ایلک قانلی اثرمنی-آذربایجانلی موناقیشه‌سی، غربی آذربایجاندا قتل عام‌لار، تیفلیس قیرغینلاری، بورچالیدا خالق حرکاتی، صلح قورولتایی، (۲۰ فنورال - ۶ مارت ۱۹۰۶-جی ایل)، ۱۹۰۵-

قيرغينلار: ۲۸ نوياير ۱۹۰۵-جى ايلده؛ شوشا قزاسيندا قيرغينلار: ۱۶-۲۲ آوقوست ۱۹۰۵-جى ايلده؛ ۱۲-۲۲ يول ۱۹۰۶-جى ايلده؛ خوجاليدا: آوقوست-نوياير ۱۹۰۵-جى ايلده؛ ۱۲-۱۸ يول ۱۹۰۶-جى ايلده؛ جاوانشير قزاسيندا: ۲۸ نوياير ۱۹۰۵-جى ايلده؛ زنگزور قزاسيندا: يون-دئكابري ۱۹۰۵-جى ايلده؛ ۲۹ يول-۲۹ آوقوست ۱۹۰۶-جى ايلده؛ قازاخ قزاسيندا: ۱۸-۲۸ نوياير ۱۹۰۵-جى ايلده؛ تيفليس شهرينده: ۲۰-۲۹ نوياير ۱۹۰۵-جى ايلده باش وئرميش دير.

۱۹۰۶-۱۹۰۵-جى ايللرده باش وئرميش فاجعه لارين بيللاواسيطه شاهيدي اولموش مؤلف لارين اثرلري همين دؤور تاريخ شوناس ليغي، هم ده فاکت باخيميندان چوخ موهوم منبع دير. خصوصيله ده محمد سيد اوردوبادي نين "قانلي ايللر" (۱۹۰۵-۱۹۰۶-جى ايللرده قافقازدا باش وئرميش اثرمى - موسلمان داواسينين تاريخى) و مير مؤحسون نووابين "۱۹۰۶-۱۹۰۵-جى ايللرده اثرمى-موسلمان داواسى" اثرلري همين قانلي حادثه لره ايستر تاريخى و علمى حقيقت لر باخيميندان، ايسترسه ده فاکتيكى ماترييال لارين زنگينليگى باخيميندان اهميتلى دير. بوندان باشقا چار روسياسى دؤورونون آرخبو سندلري، آذربايجان رئسپوبليكاسى تاريخ آرخبوي نين فوندلاريندا ساخلانيلان سندلر، آذربايجان و خاريجى مؤلف لارين آذربايجان، روس، اثرمى و اينگيليس ديلينده فاکتيكى ماترييال لار اساسيندا يازديق لارى اثرلر و دؤورى مطبوعاتدا ماترييال لارى ۱۹۰۵-۱۹۰۶-جى ايللرده باش وئرميش فاجعه لر حاقيندا معلومات اؤز عكسينى تاپميش دير.

خصوصيله قئيد ائتمك لازيم دير كى، آذربايجان رئسپوبليكاسينين پريزيدنتى حيدر عليئوڭين ۱۹۹۸-جى ايل مارتين ۲۶-دا "آذربايجانلى لارين سويقيريمي" حاقيندا وئردىگى فرمانينين اثرمى لرين جينايتكار و تئروور عمل لرى نين بئين الخالق تشكيلات لارا و دونيا ايجتيمائيتينه چاتديريلماسى باخيميندان چوخ بؤيوك تاريخى، سياسى و حقوقى رولو اولوب. ۱۹۰۵-۱۹۰۶-جى

ياراديردى. اثرمى لر اينقىلا بى حرکاتدا داها فال ايدى لر. باريت چللىي حالينا گلميش جنوبى قافقازدا کوتلوى قيرغينلارين باشلاماسى اوچون يالنيز بير بهانه لازيم ايدى. بئله بير بهانه ۱۹۰۵-جى ايلده روسيادا قاريشيqliق زامانى تاپيلدى. داشناسكوتيون بو قاريشيqliق دان ايستيفاده ائدره ك "اثرمى مسئلهسى" نين هل لى يولوندا داها بير آدديم آتدى .

قئيد ائدك كى، ۱۹۰۵-۱۹۰۶-جى ايللر اثرمى-موسلمان داواسى، خصوصيله ده اثرمى لر تورك-موسلمان اهالييه قارشى سويقيريم لار نتيجه سينده باكى شهرينده قيرغينلار: ۱-جى باكى قيرغينلارى ۹-۶ فئورال ۱۹۰۵-جى ايلده؛ ۲-جى باكى قيرغينلارى ۲۰-۳۰ آوقوست ۱۹۰۵-جى ايلده؛ ۳-جو باكى قيرغينلارى ۲۰-۲۵ اوكتياير ۱۹۰۵-جى ايلده، ايروان شهرينده قيرغينلار: ۱-جى ايروان قيرغينلارى ۲۰-۲۲ فئورال ۱۹۰۵-جى ايلده؛ ۲-جى ايروان قيرغينلارى ۲۳-۲۶ ماي ۱۹۰۵-جى ايلده؛ ۳-جو ايروان قيرغينلارى ۱۸ سئنتياير ۱۹۰۵-جى ايلده؛ ۴-جو ايروان قيرغينلارى ۲۷ ماي، ۸-۹ يون ۱۹۰۶-جى ايلده؛ ناخچيوان قزاسيندا قيرغينلار: ناخچيوان چاينين آشاغى حيسه سينده، هم ده شهرده جهري چاينين منببينده ۵-۱۲ ماي ۱۹۰۵-جى ايلده؛ ناخچيوان چاينين يوخارى حيسه سينده، البنجه چاينين منببينده، شوروت كندى و گيلان چايى هؤوزه سينده ۱۲-۱۸ ماي ۱۹۰۵-جى ايلده؛ ناخچيوان شهرينده ۲۶-۳۰ نوياير ۱۹۰۵-جى ايلده؛ شرور-درليزده قيرغينلار: ۲۹-۳۱ ماي ۱۹۰۵-جى ايلده شروردا؛ ماي-يول ۱۹۰۵-جى ايلده درليزده؛ اوكتياير ۱۹۰۵-جى ايلده درليزده؛ ايروان قزاسيندا قيرغينلار: ۱۹۰۵-جى ايلين ماي-يون آيلاريندا؛ ائچميدزين قزاسيندا قيرغينلار: ۲۴ ماي-۵ يون ۱۹۰۵-جى ايلده؛ سورمه لى قزاسيندا قيرغينلار: ۲-۴ يون ۱۹۰۶-جى ايلده؛ گنجه شهرينده قيرغينلار: ۲۳-۱۸ نوياير ۱۹۰۵-جى ايلده؛ ارش قزاسيندا

اساسلانديرماغي، باكي، قوبا، شاماخي، شرقي آنادولو، ناخچيوان، زنگه زور، ساليان، نفتچالا، لنكران، ايروان، خوي، سالماس، اورميا بؤلگه لري نين شهر، قصبه، كندلرينده و ديگر بؤلگه لرده باش وئرميش سويقيريم لاري، ۱۹۲۰- جي ايل اپرئل ايشغالي نين، ۱۹۴۸-۱۹۵۳- جو ايللرده آذربايجانلي لارين ايريواندان ديئورتاسياسيني، ۱۹۹۸- جي ايل حادثه لري، قاراباغ داكي اثرمني ايشغالي، تجاوووزو و سويقيريم لاري حاقيندا تاريخي حقيقت لري اطرافلي شكيلده چانديريلماسي سؤن درجه موهوم و اهميت لي دير.

ايللرده جنوبي قافقازدا توره ديلن قيرغينلار ماهيت اعتباريله اثرمني لرين ۲۰- جي عصرده آذربايجانلي لارا قارشى مرحله لرله حياتا كئچيرديك لري ائتيك تميزلمه سياستى نين تركيب حيسه سي دير. ۱۹۰۵-۱۹۰۶- جي ايللر اثرمني-موسلمان ايغتيشاش لاري نتيجه سينده ايروان و يئليزاوئتپول (گنجه) قوبئرنيالاري اراضى سينده ۲۰۰- دن آرتيق آذربايجانلي ياشايش منطقه سي ويران انديليب، اهالى سي ائتيك تميزلمه يه و كوتلوي قيرغينلار معروض قاليب.

فيكيرمجه، هم يئرلي، هم ده دونيا ايجتيمائيتينه ۱۹۰۵- ۱۹۰۶- جي ايللرده آذربايجانلي لارين كوتلوي قيرغينلاريني، ۱۹۱۸- جي ايلده آذربايجانلي لارين سويقيريمينين باش وئرديكي تاريخي شرايطي، تورك-موسلمان اهالييه قارشى تورديلميش سويقيريمين سببلريني، ماهيتيني، نتيجه سيني، اثرمني-داشناك، بولشويك و خاريجي قوه لري نين تاريخي مقصدلريني اثرمني تجاوووزكارلارينين چيركين نيتلري نين حياتا كئچيريلمه سينه هاوادارليق ائدن رئگيونال و بئين الخالق قوه لرين مقصدلريني، موستقيل آذربايجان رئسپوبليكاسينين آذربايجانلي لارين سويقيريمي ايله باغلي حياتا كئچيرديكي تدبيرلرين ماهيتيني و اهميتيني، بئين الخالق عالمه آذربايجانلي لارين سويقيريمينا عايد تاريخي فاكتلاري ايضاح ائتمه يي، آذربايجانلي لارين سويقيريمينا عايد هم آذربايجان، هم ده خاريجي ديل لي منبع شوناسليغا، تاريخشوناسليغا، آرخبو ماتئريال لارينا، علمي ادبياتا، دؤورو مطبوعاتا، فوتولارا، آخچ-نين فؤوق العاده تحقيقات كوميسسياسينين ماتئريال لاريني، ائله جه ده تاريخي سندلردن چيخيش ائدهرك آذربايجانلي لارين سويقيريميني بشرىيته قارشى جينايت فاكتي كيمي

ادبيات:

1. A-do. Qafqazda erməni-türk toqquşmaları (1905-1906-cı illər). Sənəddli, statistik, topoqrafik izahlarla (erməni dilində). Ayvazyanlar və Nazaryanlar mətbəəsi. İrəvan, 1907.
۲. Mustafa N.Y. "Ermənilərin İrəvan quberniyasında və Zəngəzur qəzasında törətdikləri terror və qırğınlar: 1905-1906. Bakı: Elm və təhsil. – 2022. - 400 s.
۳. Mustafa N.Y Azərbaycanlılara qarşı törədilən kütləvi qırğınlar barədə erməni etiraflar // Xalq qəzeti. - 2020. - 26 aprel. - № 80. - s. 7.
۴. Велико Василь Львович. Кавказ: русское дело и междуплеменные вопросы. (Санкт-Петербург. 1904). Баку: Элм. 1990. – 224 с.
۵. Шавров Н.Н. Новая угроза русскому делу в Закавказье: предстоящая распродажа Мугани инородцам. С. Петербург, 1911.
۶. Чавчавадзе И. Армянские ученые и вопиющие камни. Баку: Элм, - 1990, - 148 с.
۷. Qasımlı M.C. "Erməni məsələsi"ndən "erməni soyqırımı"na: gerçək tarix axtarışında (1724-1920). – Bakı: Mütərcim, 2014. – s. 83-84.
۸. Mustafa N.Y Azərbaycanlılara qarşı törədilən kütləvi qırğınlar barədə erməni etiraflar // Xalq qəzeti. - 2020.- 26 aprel. - № 80. - s. 7.
۹. Valehoğlu F. Tiflis quberniyasında azərbaycanlılara qarşı 1905-ci il kütləvi qırğınları. Bakı: Turxan NPB, 2013. – 240 s.
۱۰. Qasımlı M.C. "Erməni məsələsi"ndən "erməni soyqırımı"na: gerçək tarix axtarışında (1724-1920). – Bakı: Mütərcim, 2014. – s. 88
۱۱. Mustafayev A.N. Ermənistanın soyqırım və deportasiya siyasətində Naxçıvan. ADPU-nun nəşriyyatı, Bakı: 2013. - 194 s.
۱۲. Cəbrayilov İ.H., Talıblı S.Ə. Azərbaycanlıların soyqırımı" (050113- "Tarix müəllimliyi ixtisası üçün") fənninin proqramı. Bakı: BQU, - 2020, - s. 80-127.
۱۳. Mir Möhsün Navvab. 1905-1906-cı illərdə erməni-müsəlman davası. Bakı: Azərbaycan. nəşriyyatı, - 1993, -128 s.
۱۴. Talıblı S.Ə. Azərbaycanlılara qarşı törədilmiş soyqırımını tarixi mənbələr də sübut edir - <https://sia.az/news/politics/861485.html>
۱۵. Talıblı S.Ə. Ermənilərin Azərbaycana qarşı əsassız torpaq iddiaları və Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonların işğalı. Tehran: "XUDAFƏRİN"; aylıq türkçə-farsca elmi, mədəni, ictimai dərgi, No 187, sentyabr 2020, s. 25-34.

ایراندا ائتیک منسوبیت و اونون اولچولری

İranda etnik mənsubiyyət və onun ölçüləri (tədqiqat işi)

گۆرونور. اۆلکه نین قریبینه و جنوب-شرقینده ایکی دینی و خصوصیه اقتصادی تفریقہ ایله موشایعت اولونان ائتیک قوطبون مؤوجودلوغو، اجنبیلرین تخریباتلاری تهلوکهللی اولابیله. بو مقاله ده بو مسئله مذاکره اولونور.

Müəlliflər: Alireza Eslami

Tərcümə : Dr.Hüseyn Şərqidərəcək (SOYTÜRK)

مولف : علی رضا اسلامی

ترجمه: دکتر حسین شرقی دره جک

۱. کونسپسیالار (مفهوملار)

تهلوکه سیزلیک

تهلوکه سیزلیک سۆزونون ایکی موثبت (دؤولت خادیملری و وطنداشلار آراسیندا ممنونلوق و اینام حسینین اولماسی دئمک دیر) و منفی (قورخو، مجبوریت و تهدیدلرین اولماسی دئمک دیر) معناسی وار.

میلی تهلوکه سیزلیک

روبرت ماندئل میلی تهلوکه سیزلیک تفرمینین تعریفینی وئررکه ن دئییر: میلی تهلوکه سیزلیک پیسخولوژی و مادی تهلوکسزلیکین آرخاسینجا گئتمی احاطه ائدیر و رژیملرین، وطنداشلیق سیستمین و یولون ساغ قالماسی اوچون کناردان گلن بیرباشا تهدیدلردن قاچینماق اساس اعتباریله میلی حکومتلرین عهدهلرینین بیر حیصه سی دیر. وطنداشلار اؤزلرینه مانع اولمالیدیرلار.^۳

میلی بیرلیک

میلی-سیاسی بیرلیک دیشین قوه لرین و سیاسی سوسیال قروپلارین، او جمله دن ائتیک قروپلارین نجه تشکیل اولوندوغونو گؤستریر. بو دیشین میلی تهلوکه سیزلیک نقطه-نظریندن مهم مسئله حساب اولونور، اونا گؤره ده، میلی دؤولت نه قدر آردیجیل و واحیددیرسه، اونون تهلوکه سیزلیک وضعیتینی بیر او قدر ثابت دیر، غیری-برابر میلی دؤولت ایسه اونون اینکیشافی اوچون پوتنسیال او یغون موحیطدیر. داورانیش و حادثهلرین باش وئرمه سی. تهلوکه سیزلیک علیه ینه دیر.

سوسیال بیرلیک و اینتتقراسیایا و دؤولت قوروجولوغو پروسسینین کثیفیتینه اساس لانان میلی تهلوکه سیزلیه پروگرام تأمیناتی یاناشماسینا اساساً دئمک اولار کی، ضعیف جمعیتلرده و پارچالانمیش جمعیتلرده سوسیال

(مقاله دکی فکرلره بیزیم فکر اوست - اوسته دوشمه سه ده اونو اوزجوللار اوچون بارارلی بیلیم و ترجمه ائدرک سیزلره تقدیم ائدیریم.)

اوزت:

دونیدا ائتیک طلبلرین موتیواسیاسینی و میللتچیلیک ائتیک ریسورسلارینی آلولاندیردیغینی نظره آلساق، گۆرونور کی، یاخین اون ایلیکده بوتون اۆلکه لر معین معنادا بو پروبلمله اوزلشه جکلر. ائتیک منسوبیت اۆلکه لرین ثابتلیه نایل اولماق و زوراکیلیق دان قاچماق اوچون طبیعی ایمكانلارینین تانینماسیندا اساس گؤستریجیلردن بیری اولدوغوندان، یاخین اون ایلیکده اۆلکه لرین تهلوکه سیزلیگی بو اۆلچویه دقت یئتیریلمه دن معین ائدیلمه یه جک. ایران ایسلام ریسپوبلیکاسیندا ائتیک قروپلارین ساینان و تاریخی کئچمیشیندن آسیلی اولما باراق بو مسئله نین گونده مه گتیریلجیی

اینسانلار اوچون ایرقی، دیل و ائتتیک فرقلردن باشقا حقوقلار وار کی، بونلاردان ان مهملری:

۱. جمعیتین سیاسی و اینضباطی حاکمیتلرینه چاتماق ایمکانیندا برابرلیک؛
۲. تحصیل، اوغون ایش و سوسیال تأمینات کیمی اساس ایمکانلاردا برابرلیک؛
۳. قانونی حقوق و ایمتیازلاردا برابرلیک؛
۴. سیاسی ایشتیراکلا باغلی حقوقلاردا برابرلیک و اونون وظیفه لری.

اگر بیر میللتین عضولری یوخاریدا قئید اولونان حقوقلارین الده اولونماسیندا بیر-بیری ایله برابر مؤقعده اولدوقلارینی حیسس ائدرلرسه، میللی کیملیک داها آز بحران کئچیرر؛ لاکین ائتتیک قروپلار دؤولت قوروجولوغو پروسئسینه، میللی ادبیاتا، رسمی دیله، خالق معاریفینه و رسمی دینه اوغونلاشا بیللمه سهرلر، ایکینجی درجه لی وطنداشلار سوییه سینه دوشه جک، حقوقلاریندان محروم اولاجاقلار، مارژیناللاشا جاقلار و اؤزونو محروم حیسس ائدیر و سبب اولور گویا میللی کیملیکلرین (ائتتیک منسوبیت، عرق، قونشولوق و س. کیمی) گوجلهمه سی سیاسی حرکتلره و زوراکیلیغا و س. مشغول اولماق اوچون ایستیمولا چئوریلیر، خصوصاً ائتتیک فرقلیلرین اولدوغو اؤلکه لرده بو پروبلملر داها چوخ قئید اولونور. . مثلاً، بو گون بیزیم ایرانلی ائتتیک قروپلار دئدییمیز اصلینده اؤز لرینه تقدیم ائتدیکلری تعریف ده ایرانلیدیر، آنجاق میللی کیملیکلری، و سوسیال کیملیکلری ایسه بلوج؛ تورک، تورکمن، عرب؛ خوراسانی، کیرمانی، فارس و خوزیستان...

بوشلوق

بوشلوق کئچیحی اولمایان و جمعیتین کونئکستیندن ایرلی گلن قارشی دورمادیر و ایستئین روحونا گؤره، اونلار دورماغا و اوزون ایللر کؤچکون جمعیتده قالماغا مثیلیدیرلر و اونون منشایی چوخ واخت جمعیتین مهم و تاریخی حادثه لری دیر. اینقیلاب و یا مدرنلشمه و سایره کیمی..^۶

۲. ائتتیک میللتچیلیین فورمالاشما عاملری

میللتچیلیین فورمالاشماسینا و یا گوجلهمه سینه تأثیر ائدن عاملر

قروپلارین، او جمله دن ائتتیک قروپلارین بیرلشمه درجه سی، اونلاردا اهمیت سیزدیر .

گویا میللی قروپلارین دیوئرگنئسییا و انکسسئنتریکلیک احتیمالی بؤیوک دور، ائتتیک منسوبیت میللی تهلوکسیزلیین قیمتلندیریللمه سینده مهم دییشمه حساب اولونور.

بو جمعیتلرده میللی تهلوکسیزلیین دییشه نی کیمی ائتتیک-ائتتیک مئیللرین گوجلهمه سینه آشاغی داکی عاملر تأثیر گؤستریر:

۱. سوسیال بیرلیک و اینتئقراسییانین (همگرایی) آشاغی درجه سی (ضعیف حکومت)؛
۲. سیاسی سیستمین ضعیفلیک پوتنئسیالیینی آرتیران سیاسی حاکمیتین غیر-ایشتیراکچی و اوتوریتار قورولوشو؛
۳. سفربرلیک ایستعدادی و ائتتیک قروپلارین سفربرلیگی؛
۴. حکومت و ائتتیک قروپلار آراسیندا مرکز-پئرفئرییا (یوخاری حدی) موناسیبتی^۴

ائتتیک منسوبیت

ائتتیک منسوبیت ترمینی داها چوخ پراکتیکی معنادا ایستیفاده اولونور و اونون موختلیف شرحلری اولموش دور. بو آرادا، آنتونی سمیتین تعریفی اولدوقجا تطبیق اولونا بیلر: «میللت، اورتاق اجدادلار افسانه سی، اورتاق خاطره لری، مدهنی ائلمئنتلری، تاریخی تورپاق و یا وطنله علاقه سی، مارات و مسولیت حیسی اولان خصوصی اینسان اهالی سی دیر». مرکزی عنصرله اونون عمومی شخصیتی، اینانجی، شعورو و مدنیتی واردیر.^۵

میللی کیملیک (وطنداشلیق حقوقلاری)

میللی کیملیکده بئله بیر سوال وار کی، اینسان اؤزونو هانسی سیاسی واحیدین عضو حساب ائدیر و اونون سیاسی واحیددن، کونکرئت سیاسی جوغرافیادا یاشایان و اونون ایداره ائدیجی قانونلارینا تابع اولان اینسانلاردان پیسخولوژی جهت دن اوزاقلاشما حیسی نه درجه ده دریندیر؟ اونلار دا اؤز لرینی همین بؤلمه نین عضو حساب ائدیرلر. میللی کیملیک عنعنوی اولراق میللی حکومتین اوزولویونو قبول ائتمیش اینسانلارین برابرلیگی کیمی وورغولانان وطنداشلیق حقوقلاری و میللی وطنداشلیق دا داخیل اولماقلا بیر نئچه آسپئکته مالیک دیر. بو

اگر بیز ایران خالقارینین مونا سیبتلرینی تنظیملەین عمومی قایدا اولاراق هارمونیا، رغبت و دینج و قارداشجاسینا بیرگه یاشاییشی قبول ائتسک، بو مونا سیبتلر زامان-زامان موختلیف سوییه لرده گرگینلیک، مونا قیشه و بحرانلارلا ایداره اولونوب. ایسلام اینقیلابینین غلبه سیندن سونرا کوردوستان، آذربایجان، تورکمن صحرا، بلوچستان و خوزیستاندا ائتنیک قارشى دورمالارین باش وئرمه سی ایسلام ریسپوبلیکاسی سیستمینین ایلك اون ایلیکده بو رنگیونلار اوچون زرلی تأثیرلری و نتیجه لری اولان ان مهم پروبلملریندن بیرى اولموش دور. و اؤلکه نین سیاسی قورولوشونا، ائل جه ده ائتنیک قروپلارین سیاسی، سوسیال و مدنی مونا سیبتلرینه تأثیر گؤسترمیش دیر.

دیل و دیالکت باخیمیندان ائتنیک قروپلار اؤلکه اهالی سینین تقریباً ۶۰٪-نی (بو استاتیسکا هنوز دقیق بیلینمیر. ح.ش) احاطه ائدن اساس فارس دیلی ائتنیک منسوبیته علاوه اولاراق، موختلیف دیلره و لهجه لره مالیک اون باشقا ائتنیک قروپ وار، او جمله دن:

تورکلر، کوردلر، لرلر، عربلر، تورکمه نلر و تالشیلر ۹

دینی هئتروژنلیک (دوزومولوک)

دین هم ائتنیک موختلیفلیین منبى اولماقلا یاناشی، همراپلیک عاملی اولموش دور. ارمنیلر، آسوریلر، یهودیلر، زردوشتیلر و ماندایلر کیمی دینی آزیقلار، موسلمانلار آراسیندا ایسه ایسماعیلی (یئددی ایمام)، شیعه جعفری (اون ایکی ایمام) و یا سننی (حنبلی-شفی-حنفی) کیمی موختلیف دینلر مؤوجود دور. ۱۰

۴. ایراندا ائتنیک قروپلارین تیپولوگیاسی

چوخمیللتلی جمعیتلرده هر بیر جمعیتین ایسپسیفیک احتیاجلارینا اویغون اولاراق بیر چوخ ائتنیک ظهور وار، او جمله دن آشاغی داکیلار:

۱. جمعیت ده گوج ریسورسلارینین (اقتصادی-سیاسی-مدنی) بؤلگو ایستروکتورو نئجه دیر؛

۲. میللت چی لیک حرکتینین اؤزونون اوچ ایدئولوگییا اوخو، مئخانیزم و طلبلرین حیياتا کئچیریلمه سی اصوللاری و سوسیال بازا ایله باغلی وضعیتى؛

۳. ائتنیک قروپلارین قارشى لیقلى تأثیر و مونا سیبتلرینین تاریخی تجربه سی، ایستر دومینانت، ایستر سه ده تابع، فئدئرال و یا مختار؛

۴. رنگیونال و دونیا گوجلرینین کونکرت اؤلکه ده کی ائتنیک قروپلار مسئله سینه رئاکییاسی و حساسلیغى؛

۵. هر بیر جمعیتین ائتنیک ترکیبینین گئوئتیک شرایطی و یا جوغرافیاسی، اهالی و تورپاق نیسبتی و قونشو دؤولترلره ائتنیک اوخشارلیغى و جمعیت ده کی بوشلوقلارین تیپى؛

۶. اؤلکه ده دؤولت قوروجولوغو و دؤولت قوروجولوغو پروسسسی بحران دؤورونو کئچیب، یا یوخ و هانسی مرحله ده دیر؟

۷. ائتنیک قروپلارین میللی کیملییه، میللی ماراقلارا، میللی تهلوکه سیزلییه و میللی حکومته مونا سیبت نؤوع و اورینتاسییا درجه سی، اونلار مرکزی حکومتله، یوخسا مرکزی خالقلاراضیلاشیرلار؟ ۷.

۸. ائتنیک پروبلملرین سببلریندن بیرى اولان آیری-سئچکیلیک.

۳. ایراندا ائتنیک منسوبیت

دیل و اتنیک موختلیفلیک باخیمیندان ایران تورپاگی ۲۴٪ اوخشارلیق ایله دونیادا ۱۶-جی، تانزانییا ۷٪/ اوخشارلیق ایله بیرینجی، شیمالی و جنوبی کورنیا ایسه ۱۰۰٪/ اوخشارلیق ۱۱.

ایراندا فارس دیلیلر اهلینین چوخلوقونو تشکیل ائتسه ده، بو میلی واحیدین ترکیبینه آلتی اساس ائتونسون مؤوجودلوقو و اونلارین تاریخی اینکیشافین گنیشاتینا بؤیوک تأثیری دانیلماز فاکت دیر و بو باره ده پروقنوز وئرمک اوچون اساس اول بیلر.

۵. اولکهنین گله جک تهلوکه سزلیک وضعیتیی

تورک خالقی

تورکلر ایراندا ان بؤیوک اتنیک آزلیق تشکیل ائدیر، دورد اردبیل ویلایتی، شرقی و قری آذربایجان و زنجان اونلارین اساس مسکونلاشدیققلاری اراضیلر دیر کی، بو دا بلوچ و کوردلرین یاشادیقی اراضی ایله موقایسه ده بؤیوک اراضی دیر. اما بو طایفه همدان، قزوین، شیمالی خوراسان، مازندران، فارس و گیلان کیمی اراضیلره ده سپلنمیش دیر. بؤلگهنین اقتصادی وضعیتینین نیسبتا یاخشی اولدوغونو نظره آلساق، بو بؤلگه ده اتنیک پروبلنملرین یارانماسینا مادی عاملر سبب اولمور. تورکلره ایرانا قارشى یوکسک میللتچی لیک حیسیسی وار کی، بونو هئچ بیر اتنیک طلبی اولمایان شیخ محمد خیابننین ۱۲۹۸-جی ایلدکی قیامیندا دا گوره بیلرک. تورکلر ده دینی میلی ایده آلالارا منسوب اولدوقلارینی گؤسترمیش، دیگر وطنداشلارلا برابر مرکزی حاکمیتله قارشیدورما مرحله سینه کئچمیشلر. طبیعی کی، ۱۳۲۴-جو ایله پیشوری دئموکراتیک حرکاتی کیمی حرکاتلار بین الخالق ملاحظه لره و سووئت اتفاقینا معروض قالدی و ایسلام اینقیلابیندان سونراکی ایلک ایلرده خلق مسلمان پارتیاسینین یارانماسی ایسلام رئسپوبلیکاسی پارتیاسینین قارش سیندا گرگینلییه سبب اولدو، لاکین مسئله تئز باشا چاتدی. تاپیل دی. ۱۲

بو گون دورد ویلایت ده تورک دیلینده ۱۰۰ دن چوخ نشریه نشر اولونور، بو ویلایتلردن کناردا اون اوچ تورک نشری، فارس و آذربایجان دیلرینده ده ۷۳ نشریه نشر اولونور. آذربایجان دیلینده اون بیر مینه یاخین کیتاب نشر اولونوب.

اتنیک منسوبیت

کورد اهلالی سی داها چوخ قری آذربایجان، کرمانشاه، همدان، کوردوستان و شیمالی خوراساندا یاشاییر و اونلارین داغیلمامالی تورکلردن داها آشاغی دیر. بو قبیله فعال اولماق اوچون داها موناسیب زمینه مالیک دیر - بو ساحلر آراسیندا: بیرینجی سی، اهلینین کیچیک و کونکرت اراضی ده جعملشمه سی؛ ایکنجی سی، اقتصادی، صحیه و تحصیل موسسیسه لرینین آز اولماسی؛ اوچونجوسو، اتنیک و یئرلی اوخشارلیقلار مالیک ایکی اولکهنین سرحدینه یاخین جوغرافی یئرلشمه و سیستم مخالیفلرینین یوخا چیخماسی و داغلارین و یوللارین وضعیتیی؛ دوردونجوسو، سیاسی تجرید و سیستم داخیلینده اجتماعی-سیاسی ائلیتالارین آز-چوخ اولماسی؛ بئشینجی سی، اساساً سننی اولان دینی ملاحظه لری شیمالی خوراسان کوردلری ایله موقایسه ده شیعه اولان و بو مؤوضودا هئچ بیر پروبلنمی اولمایان؛ آلتینجی سی، عیراقین شیمالیندا، تورکیه نین جنوب-شرقینده، سوریه نین شرقینده کورد اهلالی سینین رئگیونال ملاحظه لری نتیجه سینده ایران کوردوستانی بؤلگه ده کی بو اتنیک منسوبیتین گرگینلیک و سیاسی مؤیللریندن تأثیرلنیر، شیمالی خوراسان کوردلری ایسه اوزاق. بو اراضی دن داها دینج بیر حیات یاشاییرلار؛ یئددینجی سی، کورد دیلی ایران دیلینین قوللاریندان بیر اولسا دا و قدیم فارس دیلی ایله چوخلو اوخشار جهتلره مالیک اولسا دا، بوگونکو فارس دیلی اوچون معناسی یوخدور و موختلیف کورد لهجه لری واحد اونوئرسال دیل اوچون مانعه دیر. بو گون کورد حرکاتلارینین مرکزی کورد دیلی دیر، باخمایاراق کی، اونلار کوردلرین آری و ایرانلی اولدوقلارینی اینکار ائده بیلیرلر. شیخ عبید الله ین ۱۲۹۷-جی ایله عثمانلیلار قارشى کورد طایفه لارینا قارشى عصیان تجروبه سی و شیخ سعیدین ۱۳۰۴-جو ایله تورکیه یه قارشى عصیانینی قید ائتمک اولار. ایسماعیل آغا سمیتقو حرکاتی، همچنین ۱۳۲۰-جی ایلرده سووئت حاکمیتینین گؤستریشی ایله کوردوستان دئموکراتیک پارتیاسینا چئوریلن کومله نین یارادیلماسی و ۱۳۲۴-جو ایله موختار کوردوستان پلانی و ماهاباد رئسپوبلیکاسینین یارادیلماسی. سئپاراتیزم اوچون عبدالرحمان قاسملوو باشچیلیغی ایله کوردلر بولونمه ایله اللارینی اورتایا قویموشدورلار.

کیمیایی اینانان موختلیف طبقه‌لرین پارچالانماسینا دا سبب اولدو. داها چوخ دیندار اولان سفربر ائدیلمیش سوسیال قروپلارین طلبلری مذاکره اولونا بیلمزدی، چونکی هئج بیر قروپ اؤز کیم‌لیگی ایله باغلی دانیشیق‌لارا گئتمک ایستیمیر، اونا گؤره ده سیاسی حللر دالانا دیره‌ندی و بوشلوق یاراندى ۱۹

۶. ائتنیک قروپلارین اؤلکه‌نین میلی تهلو کسز لینی ته‌دید ائتمک پوتنسیالی

سرحد ساکینی

میللتلرین جوغرافی مؤوقعی میلی تهلوکه‌سزلیک تنلینی داها دا مورکک‌لشدیریب. موختلیف ائتنیک قروپلار و دینی آلیقلار اؤلکه‌نین ان حساس ایستراتژی اراضیلرینده و سرحد دیوارلاریندا مسکونلاشیپلار کی، اونلارین مانعه‌لری حدودلاردان کناردا، میلی حکومتین تأثیر و تأثیریندن کناردادیر. تأسف کی، بو ساحه‌لرین بعضیلرینین مئلی اؤلکه خاریجینه یؤنلیب و آشاغی‌داکی آسپکتلردن ته‌دید ائدیجی و پاتولوژی حساب اولونور:

۱. سرحدلردن کنار اراضیلرین بیرلشدیریلمه‌سی و علاقه‌سی باخیمیندان ایسته‌نیلهن خاریجی چاغیریشلار و بحرانلار آسانلیقلا سرحدلر داخیلینده یاییلاجاق؛
۲. اراضیلر اوزرینده میلی سووئرئتیله نظارت و عهدهلک گؤتورمه ایمکانلاری خئیلی آزالیر؛
۳. ایران ایسلام رئسپوبلیکاسی حکومتی پوتنسیال اولاراق ایرئدئنتیزم فئومئنی ایله (سرحدین او بیرى طرفینده کی ایریلمیش یاریسینا قوشولماق ایسته‌نین مستقیل‌لیک حرکاتی) اوزلشه‌جک. ۲۰

اوخشار ائتنیک قروپلارین قونشو اؤلکه‌لرین قونشو

رایونلاریندا مسکونلاشماسی

بو گون تورکلرین، کوردلرین، بلوجلارین و عربلرین بیر قیسمی ایراندا، بیر قیسمی ایسه دیگر اؤلکه‌لرین قونشو بؤلگه‌لرینده یاشاییر. بو ائتنیک قروپلارین ایرانین قونشولوغوندا اولماسی ایرانین مدنی تأثیرینه سبب اولما بیلسه ده، عکسینه، خاریجیلرین ایرانین داخیلی ایشلرینه قاریشماسینا سبب اولوب و عادتاً بو اراضیلردن میللت چی و سئپارات چی فیکیرلر داخیل اولور. شیمالی اراقین کورد بؤلگه‌لرینده داغیلمیش دئموکراتیک پارتیاسی، پاکیستانین بلوجیستانیندا جامبا کیمی تانینان ایرانین

پهلوی همچنین ائتنیک دیلرده قزئت، ژورنال و کیتابلارین نشرینی و یاییلماسینی قطع‌لی شکیلده قاداغان ائندی، حتی ماغازا و تیجارت موسسه‌لرینین آدلارینین ائتنیک دیلرده قئید ائدیلمه‌سی قاداغان ائدی دی و بعضی ائتنیک اراضیلرده پلیس حتی ساکینلرین حرکتینی محدودلاشدیردی. نظارت ائدیردی ائتنیک بؤلگه‌لرله موقای‌سه‌ده فارس و مرکزی بؤلگه‌لر آراسیندا بانک کرئدیترلرینین ایریلماسی و صنایع‌لرین قورولماسیندا ایریسه‌چکی‌لیک آشکار ایدی. فارس ایالتلرینین اهالی‌سینین ۸۰ فایزی شهرلشمیش، ایلام، کوردوستان، سیستان و بلوچستان کیمی سرحد بؤلگه‌لری ایسه تخمیناً ۲۰٪ شهرلشمیش‌دیر.

مرکزی و تورک‌دیلی ویلايتلر چیچک‌لنیر، لاکین کوردوستان و بلوچستان محروم‌دور.

- اساساً سووئت اتقاقینین دسته یی ایله تورک و کورد ائتنیک حرکاتلاری، اینگیلتره‌نین دسته یی ایله ایسه عرب و بلوچ حرکاتلاری فورمالاشیب.

ایران جمعیتینین اؤزینده ائتنیک اهالی‌نین اینتئقراسییا سرعتی نیسبتاً آشاغی‌دیر؛ مثلاً، کوردلر ان یوکسک هم‌رالییه و ان آز اینتئقراسییا مالیک ان گوجلو سیاسی تشکیلاتا صاحب‌دیرلر، آذربایجالیلار ایسه ایران جمعیتینه خیلی درجه‌ده اینتئقراسییا ائدیبلر.

پهلوی دؤورونده اساس ائتنیک بؤلگولر

ایراندا مودئرنیزم قاجارلار دؤورونده باشلاییب، مشروطه اینقیلابی دؤورونده و خصوصیه پهلوی حاکمیتی دؤورونده داها دا شیددت‌لنیب. رضا خانین دؤورونده مودئرنیزم اوچ پرنسپ اوزرینده قورولموش‌دو: دونیوی‌لیک، صنایعین مرکزده اینکیشافی و یادلاردان آسلیلیق. بو پرنسپیلر ایراندا کؤکلو پارچالانمالارا سبب اولدو. رضا خانین دینی دیرلری ته‌دید ائدن و مقدس شریعتین مقدس‌لیینی پوزان حرکتلرینه قارشى روحانیلر و دینی قروپ آياغا قالخدی؛ اساساً پایتاخت و ایالت مرکز‌لرینده باش وئره‌ن اؤلکه‌نین صنایع‌لشمه‌سی اقتصادی برابر‌سزلیکلره، عرقی و ائتنیک آیری-سئچکی‌لییه سبب اولموش، چوخسایلی سیاسی حرکاتلارین منبعینه چئوریلیمیش، ایران چوخسایلی ائتنیک و عرقی عصیانلارین فورمالاشماسی و میدانا چیخماسینین شاهیدی اولموش‌دور. خاریجیلردن آسلیلیق میلی

ایران طایفالاری بیر-بیریندن آسیلی ایدیلر. و ایندی ایران کیملیگی اولان واحد بیر سیستم میدانا گتیردی. حکومت اوردونو سفربر ائتمک، وئرگی و روسوملاری توپلاماق، سرحد تهلوکسیزلیینی تامین ائتمک اوچون ائتنیک قروپلارا گووه نیردی و ائتنیک قروپلار دا حکومتین و حکومتین صلاحیتلرینی بؤلوشوردولر.

اونلار فایدالاندیلار و اگر ایکسی آراسیندا تارزلیق یوزولسا، بو تارزلیق بریا اولوناجاقدی. پارس و میدیا تاریخی بیرلیینه و آری خالقینین عمومی میفینه فارسلا، تورکلر، کوردلر، لورلار و س. دیالکت و دیالکت فرقی ده همین عمومی پرینسپین علامتی دیر. مشروطه دؤورونده بختیاری خالقینین شیعه ایرانلیلارلا ایمانی بؤلوشمکه ده بیرلشمه سی و کوردلرین ایران منشالی اولدوغونو وورغولاماسی و نفت صنایع سینین میللیشدیریلمه سی زامانی قاشقای خالقینین بیرلشمه سی ایرانین بو بیرلیینه ایشاره دیر.

ایران ایسلام اینقیلابیندان سونرا مخالفت و سئپارات چی قروپلارین فعالیتی ائتنیک بؤلگه لرده بحرانلار یاراتدی، لاکین امام خمینین باش چی لیک ائتدی زوراکلیق محاربه سی زامانی ائتنیک قروپلار ایران مدافعه ائتمک اوچون بیر آرایا گلدی. یئنیندئورما دؤورونده محرومیتلرین و قوروجولوق فعالیتینین آرادان قالدیریلماسینا، اقتصادی اینفراستروکتورون گئنیشلندیریلمه سینه سی گؤستریلدی، بوندان سونرا وطنداش جمعیتی فورمالاشدی.

کونستیتوسیانی اؤیره نمکله موختلیف پرینسپلرده وطنداش لیک حقوقلارینین اساسلارینی آشاغی داکی کیمی تاپماق اولار:

- یئددینجی پرینسپده سیاسی ایشلرده ایشتیراک حقوقو.
- ایران خالقینین ائتنیک منسوبیتیندن و طایفاسیندان آسیلی اولمایارق برابر حقوقلارا مالیک اولدوغونو، رنگیندن، عرقیندن، دیلیندن و س.دن آسیلی اولمایارق، ایمتیاز سببی اولمایاجاقلارینی آچیق شکیلده ایفاده ائدن ۱۹-جو پرینسپده برابر حقوقلاردان ایستیفاده ائتمک.
- ۲۰-جی پرینسپده هامینین قانون قارشیسیندا برابرلیگی.
- ایگیرمی بئشینجی پرینسپده هر کسین جان و مالینین توخونولمازلیغی.

بلوچیستان میلی حرکاتی، ایراق دا عرب خالق حرکاتی و آذربایجان رئیسولیکاسیندا و تورکییه ده پانتورکیستلر کیمی ائتنیک و دینی موختلیف لیک و کورد سئپارات چی قروپلاری قید ائتمک اولار. ایرانین هیندیستان، گورجستان، روسییا، لیوان، ایشغال اولونموش فیلیسطين و یاخین شرقین دیگر حیصه لری کیمی قونشولارینین دیوارلاریندا ائتنیک و دینی بحرانلارین آکتیو مرکز لرینین اولماسی بوتون رنگیونو فیتنه آلوونا قرق ائده و بحرانلارلا تئز بیر زاماندا اولشه بیلر.^{۲۲}

خاریجی موداخيله

اؤلکه نین ائتنیک و دینی پلورالیزی مسئله سی خاریجی و دوشمن موستملکه چی لیک مقصدلری ایله علاقلندیریلدی که ده سون درجه واجیب و حساس اولور و ائتنیک و دینی سنکتالارین و آزلیقلارین موختلیف لیگی و هئتئروژئنلیگی اونلارین ان مهم واسطه لریندن بیر حساب اولونور. اؤلکه نین معاصر تاریخینده باش وئرن حادثه لره نظر سالساق، ائتنیک ایعتیشاشلار خاریجی تأثیر و موداخيله نین ایزلرینی گؤره بیلرک.^{۲۳}

ائتنیک بؤلونمه نین دینی و لینقویستیک بؤلونمه لرله پاراللی لیگی (سیخ بؤلونمه)

موختلیف قروپلارین اوچوروملاری و موناقیشه لری اؤلکه ده ایعتیشاش و امین-آمانلیق یاراتماقلا ثابتلین سوییه سینده مهم رول اویناییر. بو بوشلوقلار و موناقیشه لر چارپاز و یا پاراللی، آکتیو و یا غیر-آکتیو، تک و یا چوخلو اول بیلر. قروپلارین سای، اونلارین پاراللی لیگی و پارچالانمالارین آکتیولشمه سی دیگر بؤلگه لرله و مرکزی حکومتله فرقی لی کلره سبب اولور و نتیجه ده ایراندا گؤرونه بیلن غیر-ثابت لیک و اعتبار سیزلیق، چونکی اؤلکه نین اکثر ائتنیک بؤلگه لرینده ائتنیک منسوبیت موناقیشه سی گئدیر. و عرق لینقویستیک کونفلیکت و دینی فرقلره علاقلندیریلیر، طبیعی کی، بو موناقیشه لر آکتیولشرسه و بوشلوقلار درینلشرسه، بو، اعتبار سیزلیغا سبب اولار.^{۲۴}

۷. ایراندا وطنداش جمعیتی و ائتنیک قروپلار (ایسلام اینقیلابیندان اول و سونرا)

ایراندا معاصر دؤولت قورولمازدان اول دؤولتی طایفالاردان آیرماق آسان دئییلدی، چونکی دؤولتین ایستروکتوروندا قبیله و طایفه باشچیلاری ایشتیراک ائدیردیلر، دؤولتله

طلب‌ریندن بیرى ده میلی همراى لیه و اجتماعى ایشتیراکا آرخالناماق، ائنتیک، دین، آزلیق و موختلیف قروپلارین یاخینلاشماسی اوچون او یغون حل یوللاری تاپماق دیر. تشکیل ائدیلمیش آژوتازلارا قارشى ضرورى سایق‌لیق، دوشمن و اونلارین سوی-قصد و پلانلاری گرگینلیک و بحران یاراتماق مقصدی داشیییر.^{۲۶}

۸. سوسیال بیرلیک و ائنتیک مئیللرین فعالیتینین قارشیسینین آینماسی اوچون او یغون ایستراتئگیالار

۱. بیزیم یئرینه وطنداش‌لیق آنلایشینین تقدیماتی - او بیرى - ائنتیک و...

۲. کووپراتیو اینستیتوتلارینین اینکیشافی و دانیشیق‌لارین آچیلماسی.

۳. رٲرئٲسییادان چکینمک و حاکمیتین رٲرئٲسیو رولونو خیرخواهلیق و مرحمته چئورمک.

۴. محرومیتین گئنیشله‌نمه‌سینین قارشیسینین آینماسی (سیاسی وظیفه‌لرده، اقتصادی دستک و س...).

۵. قصورلو حکومت مودئلینین اینکار ائدیلمه‌سی و بوتون اؤلکه‌لره مراجعت ائدیلمه‌سی.

۶. محرومیت و محرومیتین روحی مکانینین قورودولماسی.

۷. یئنی نسلین تعلیم - تربیه‌سی و اوچورومو آرادان قالدیرماق اوچون عائله و مکتب کیمی اینستیتوتلارین ثمره‌لی سیاسی ایجتیماعیلشمه‌سی و ایستیقاملندیریلمه‌سی.

۸. اینجه صنعت و ادبیات ساحه‌سینده آلچالما و...

۹. نققاتیو صلحون (فردلرین گوجلو سیاسی مرکز قارشیسیندا آجیز اولماسی) اینکار ائدیلمه‌سی و عدالت‌لی سیستمین قورولماسیندا و اینسانلارین راضی‌لیغینین اده ائدیلمه‌سینده و زوراک‌لیق‌دان قاچماق‌دا موثب صلحون یارادیلماسی.^{۲۷}

۹. ایرانین سیاسی و مدهنی تهلوکه‌سزلیگی اوچون ائنتیک و دینی آلت مدنیتلر ساحه‌سینده ان مهم تهدیدلر، ضررلر و ایمکانلار.

ایندییه قدر دئیله‌نلره اساساً، فورصت، تهلوکه و ضرر باخیمیدان بعضی سوبکولتورا نومونه‌لرینی آشاغی‌داکی جدولده تقدیم ائدیریک.

- ایگیری اوچونجو پرنسیپده اجتماعى تحقیقاتین قاداغان ائدیلمه‌سی.

- ایگیری بئشینجی پرنسیپده هر کسین اینتئلکتوال تهلوکه‌سزلیک‌دن حد آلماسی.

- ایگیری دؤردونجو و ایگیری یئددینجی پرنسیپلرده عمومی شکلده فیکیر بیلدیرمک حقوقو.

- پرنسیپجه هر کس اوچون پولسوز تحصیل.

- اوتوز بیرینجی پرنسیپه او یغون اولراق هر کسین او یغون منزله چیخیشی.

- اوتوز ایکینجی پرنسیپده گئنیش ایجتیماعتین محکمه و حقوقی تأمینات‌دان ایستیفاده ائتمه‌سی.

- وطنداش جمعیتین و یا حکومتله خالق آراسیندا واسطه‌چی‌لیک اینستیتوتلارینین آلتلی الیتینجی و ایگیری آلتینجی پرنسیپلرده گؤستریلیر کی، پارتیالار و ایجماعلار، سیاسی و همکارلار اتفاقلاری، ایسلام بیرلیکلری و یا تانینمیش دینی آزلیقلار آزاددیر، بو شرطله کی، قانونو پوزماسینلار. موستقیل‌لیک، آزادلیق، میلی بیرلیک، ایسلام ایستاندارتلاری و ایسلام رٲسپوبلیکاسینین تملی.

۷-جی ۱۰۰-دن ۱۱۶-جی پرنسیپلرده قئید اولونان و قرارلارین قبولو و اؤلکه ایشلرینی ایداره ائدن سوتونلار حساب ائدیلمن شورالار.

- ایران خالقلارینین یئرلی دیلرینین میلی دیلله، یعنی فارس دیلی ایله یاناشی ۱۵-جی پرنسیپده تانینماسی.

- ۱۳-جو و ۱۴-جو پرنسیپلرده غیری-موسلمان ایرانلیلارین حقوقلارینا رعایت ائدیلمه‌سینین ضرورلیگی.

- ایگیری دؤردونجو پرنسیپده مطبوعات آزادلیغی فعالیتی.

- ایگیری یئددینجی پرنسیپده توپلانتیلار و یوروشلر تشکیل ائتمک حقوقو. اونا گؤره ده دئمک اولار کی، میللتین عضولری و بوتون ایران وطنداشلاری، ائنتیک و دینی فرقلری نظره آلماساق، حاقی وار.^{۲۵}

ایگیری ایللیک ائنتیک منسوبیت سندینه باخیش ایران ایسلام رٲسپوبلیکاسیندا ایگیری ایللیک باخیش سندینین حیاتا کئچیریلمه‌سی اوچون اینکیشافین

- آزیقلاقرین حاکمیتده ایشه گۆتورولمه‌مه‌سی - مرکزہ اینسان حاقلاقرین اینکویزیسییا و خاريجی موداخيله کیمی اتهام ائدیلمه‌سی.
دینی و دینی ایکیلیین تراوماسی - یادلارین تحریک ائدیلمه‌سی - ائمپاتیانین اولماماسی - مراسیملر و حادثه‌لرده‌کی فرق.

علم و بیلک

فورستی درک ائتمک ایسه خالقین اؤزونودرکینه و اوپانماسینا و ائلیتانیین یئتیشمه‌سینه - ائلیتانیین الینده اولان خالقین ایشلرینی ایداره ائتمه‌یه و گئری‌لیگی آرادان قالدیرماغا گتیریب چیخاریر.

ائلیتانیین مؤوجودلوغونا تهلوکه و حاکمیتده ایشتیراک طلب و طلبلرینی عمومی شکلده بیلیمه‌سی - میلی و مرکزی حاکمیتین صلاحیتینده اولمایان گئری‌ده قالمیش طلبلر - تاریخی طلبلر.

میلی بیرلییه ضد بیغینجاق و یوروشلر تشکیل ائتمیین، ماتریال حاضرا ییب نشر ائتمیین ضرری.

ائتیک نیکاح، دینی و لینگویستیک ائتیک قروپلارین قاریشماماسی ایمکانی - ائتیک حیسسلرین بوشالدىلماسی.

تهدید، ائتیک قروپلار اهالی محدودیتلری ایله باغلی اولمادیغی اوچون اونلارین اهالی‌سینین چوخالماسی ویلاتیتین ائتیک ایستروکتورونو دیشه‌جک. یانلیش عادت-عننه‌لرین داوام ائدیلمه‌سینین ضرری - اؤلکه‌یه پروبلملر یاراتماق.

Memorandum: Sigasi Elm, 2015 No. 34

سوبگولتورانین نؤوو، سبیلرین تأثیر نؤعو

ائتیک دیل ائتیک دیلین ایمکانی ائتیک بیرلییه گتیریب چیخاریر - کئچمیش اثرلرین جانلانماسی - قونشو اؤلکه‌ده اوخشار ائتیک قروپلار عینی دیلده دانیشماسی - میلی مدینتین ائتیک دیلله ایفاده ائدیلمه‌سی تهلوکه میلی بیرلیین و فارسجانین رسمی دیلینین پارچالانماسینا سبب اولور. (تورکییه و ایران.)

خارجی سؤزلره موداخيله‌نین ضرری - فارس

رسمی دیلینه یادلاشما حیسسی.

یئرلی گئییم جوغرافی موحیطه و ایقلمه اوغون موختلیف گئییملره و رنگلره صاحب اولماق ایمکانی‌دیر (عربلر، تورکمئلر، کوردلر، بلوجلار و س.) کئچمیش اثرلرین جانلانماسی - قونشو اؤلکه‌لرده اوخشار ائتیک قروپلار ائتیک اوخشارلیقلار - ائتیک منسوبیتین تانیلماسی. بیر-بیرین قروپلار.

تهلوه میلی بیرلیین پارچالانماسینا سبب اولور - ایرانین میلی چادیر و کوستیوم پالتاری تانیلمیر.

فارس جمعیتینده یادلاشما حیسسینین زبانی

یئرلی اقتصادیات ائتیک پروبلملری یونگوللش‌دیرمک و ائتیک گرگینلیگی آزالتماق اوچون اقتصادی آرتیما ایمکان یارادیر - قونشو اؤلکه‌ده‌کی اوخشار ائتیک قروپلار اوچون نومونه اولماق - میلی اقتصادیاتین و آدامباشینا آرتیمی آرتیرماق - آریسئچکی لیگی آزالتماق - عدالتی یایماق .

تهلوه مستقیل‌لیک حیسسی دوغورور و مختاریت و مستقیل‌لیک اوچون میللت‌چی حیسسلری ایستیموللاشدیریر، مثلاً، خوزیستان عربلرینین ایالته نفت گلیرلرینین آریلماسی ایله باغلی طلبی.

میلی اقتصادیاتین و یا مرکزین یئرلی اقتصادیاتدان آسیلی اولماسی حالیندا زیان گرگینلیک یاراداراق میلی پروبلملر یارادا بیلر.

موختلیف دینلر و مذهب، دینی و دینی آزیقلاقرین مؤوجودلوغو ایمکانلاری و حکومتین اونلارلا صلح یولو ایله یاناشماسی دیگر اؤلکه‌لر اوچون نومونه اولور - اونلارین اجتماعی توپلانتیلاریندا دینی و دینی آزیقلاقرین نماینده‌لری اولما بیلر.

تهدید خارجی تأثیره و آزیقلاقارا مالییه دستینه سبب اولور

کمال عبدالله نین حیاتی و یارادیحیلینی باره ده ییغجام معلومات

Kamal Abdullanın həyatı və yaradıcılığı barədə yığcam məlumat

Hazırladı: Dr.Hüseyin Şərqidərəcək (soytürk)

به کوشش : دکتر حسین شرقی دره جک

پروفیسور فیلولوگیا علملری دوکتورو، کمال مہدی اوغلو عبدالله یٹو ۴ دئکابر ۱۹۵۰-جی ایلده باکی دا ضیالی عائلہ سینده دوغولوب. آناسی معلم، آناسی حکیم اولوب. ۱۹۶۸-جی ایلده باکی دا ۱۹۰ سایی اورتا مکتبی بیتیریب.

باکی اسلاویان اونیورسیتیتینین ایلك رنکتورو (۲۰۰۰-۲۰۱۴)، آذربایجان جمهوریسینین میللتلراراسی، مولتیکیولتورالیزم و دینی مسسله لر اوزره دؤولت مشاوری (۲۰۱۴-۲۰۱۷)، آذربایجان دیلر اونیورسیتیتینین رنکتورو، آذربایجان مدنیت فوندونون (آذربایجان یارادیحیلیق فوندو) صدری، تورک دیل قورومونون حقیقی فخری عضوو، اوکراین بین الخالق کادر آکادئمییاسینین حقیقی عضوو (آکادئمیک)، موسکوا شهر پنداقوژی اونیورسیتیتینین، اورال فئدئرال اونیورسیتیتینین و رومینیانین پیتئشتی اونیورسیتیتینین فخری دوکتورو، پولتاوا اقتصادیات و تیجارت اونیورسیتیتینین فخری پروفیسورو، تورک دونیاسی آراشدیرمالاری بین الخالق علملر آکادئمییاسینین حقیقی عضوو، آکادئمیک، گورجوستانین تحصیل علملری آکادئمییاسینین حقیقی عضوو، روس پئن-کلوبونون (موسکوا) عضوودور. او آذربایجان عالیمی، یازیچی سی، اجتماعی خادی می. فیلولوگیا علملری دوکتورو، پروفئسسور، آذربایجان جمهوریسینین خالق یازیچی سی (۲۰۱۹) و امکدار علم خادی می (۱۹۹۹)، AMEA-نین حقیقی عضوو، بیرینجی درجه لی دؤولت مشاوری.

تلطیفلری "آذربایجان جمهوریسینین خالق یازیچی سی" فخری آدی - ۲۰۱۹ "آذربایجان جمهوریسینین امکدار علم خادیمی" فخری آدی - ۱۹۹۹ "شؤهرت" اوردئنی "شرف" اوردئنی - ۲۰۲۰ پول اوردئر زاسلوگی رپ کل ۵ بار. پگ "پوشکین" مئدالی - ۲۰۰۷

"آذربایجان خالق جمهوریتینین ۱۰۰ ایلی (۱۹۱۸-۲۰۱۸)" یوبیلی مئدالی - ۲۰۱۹ "آذربایجان رئسپوبلیکاسی دیپلوماتیک خیدمت اورقانلارینین ۱۰۰ ایلی (۱۹۱۹-۲۰۱۹)" یوبیلی مئدالی - ۲۰۱۹ "هومای" موکافاتی - ۲۰۰۷

تحصیلی

۱۹۶۸-۱۹۷۳-جو ایللرده آذربایجان دؤولت اونیورسیتیتینین فیلولوگیا فاکولته سینده تحصیل آلیب. ۱۹۷۳-۱۹۷۶-جی ایللرده سسری علملر آکادئمییاسینین دیلچیلیک اینستیتوتونون "تورک دیلری" شعبه سینین عیانی آسپیرانتی اولوب. ۱۹۷۷-جی ایلین یانوار آییندا موسکوادا "سینتاکتیک پاراللزم" ("کیتاب دده قورقود" داستانلارینین دیلی اوزره) آدی پی ایج دی پایان نامه سی مدافعه ائدیب. ۱۹۷۷-۱۹۸۴-جو ایللرده آذربایجان سسر علملر آکادئمییاسینین نسیمی آدینا دیلچیلیک اینستیتوتونون "تورک دیلرینین موقایسه لی تدقیقی" شعبه سینده کیچیک علمی ایشچی، باش علمی ایشچی، شعبه مدیری وظیفه لرینده چالیشب. ۱۹۸۳-جو ایلده باشلایاراق تلویزیادا "آذربایجان دیلی"، "قوشما"، "دینه"، "سؤزون سیرری" کیمی آیلیق و هفته لیک ادبی-بدیعی، علمی-پوبلیسیستیک وئرلیشیرین مؤلفی و آپاریجی سی.

شوراسینین عضو تعیین اندیلمیش دیر. ۲۸ نوایر ۲۰۱۴- جو ایل تاریخینده باکی بین الخالق مولتی کولتورالیزم مرکزینین حمایه چیلیک شوراسینین ایلك ایجلا سیندا بو قورومون حمایه چیلیک شوراسینین صدری سئچیلیب. ۲۰۱۷- جی ایلدهن آذربایجان دیلر اونیورسیتیتینین رکتورودور.

بین الخالق تشکیلاتلار

آمریکا (کولومبیا اونیورسیتیتی، هارریمان اینستیتوتو)، فراسا (اینالکو و ایستراسبورق اونیورسیتیتلری)، آلمانیا (ماینس اونیورسیتیتی)، روسیا (موسکوا دؤولت لینقویستیک اونیورسیتیتی، پنداقوژی اونیورسیتیت، دیل چیلیک اینستیتوتو)، تورکییه (اولوداغ اونیورسیتیتی)، لهستان (وارشوا اونیورسیتیتی)، گورجستان (تیفلیس دؤولت اونیورسیتیتی)، ایتالیا (سالی سیان واتیکان اونیورسیتیتی) اونیورسیتیتلرینده محاضیره لرله چیخیش ائتمیش، بیر چوخ بین الخالق سیمپوزیوم، کونفرانس (گورجستان، روسیا، فرانسا، آلمانیا، اینگیلتره، ایسوتچ، یونانستان، ایتالیا و ب. اؤلکه لرده) تشکیلات چی سی و ایشتیراک چی سی اولوب.

علمی فعالیتی

آکادئمیک کمال عبدالله ۲۰۱۵- جی ایلده (پروف. ای.ا. نجف اوو ایله هم موللیف لیک ده) "مولتی کولتورالیزم" فنی اوزره "مولتی کولتورالیزم گیش" (لیسانس سویه سی اوچون) و "آذربایجان مولتی کولتورالیزمی" (یوکسک لیسانس سویه سی اوچون) تدریس پروقراملاری حاضرلامیش دیر. او، "آذربایجان مولتی کولتورالیزمی" آدی آلی مکتبلر اوچون درسلیین علمی رئاكتورو (پروف. ای.انجف اوولا بیرلیک ده) و اساس مؤلفلریندن بیری دیر. ۳۰۰- یاخین مقاله، ۲۰- دن چوخ درس واسیطی و مونوگرافیا مؤلفی دیر.

کیتابلاری

دیل چیلیک

۱۹۸۳- "آذربایجان دیلینده ساده جمله سینتاکسی سینین نظری پروبلملری"، ("Проблемы синтаксиса простого предложения в азербайджанском языке", علم)

۱۹۸۴- جو ایلده باکی دا "آذربایجان دیلی سینتاکسی سینین نظری پروبلملری" آدی دوکتورلوق پایان نامه مدافعه اندیب.

فعالیتی

۱۹۸۴-۱۹۸۷- جی ایلرده خارجی دیلر اینستیتوتونون "عمومی و آذربایجان دیل چیلیگی" کافندراسینین مدیری. ۱۹۸۸-۱۹۹۰- جی ایلرده آذربایجان مدنیت فوندونون (حاضر دا آذربایجان یارادیجیلیق فوندو) صدرینین بیرینجی معاونی، ۱۹۹۰- جی ایلدهن فوندون ایداره هئیتینین صدری.

۱۹۹۰- جی ایلده م.ف. آخوندو آدینا روس دیلی و ادبیاتی اینستیتوتونون "عمومی و روس دیل چیلیگی" کافندراسینین مدیری سئچیلیب. ۱۹۹۳- جو ایلدهن ۲۰۰۰- جی ایلک یئنی دن خارجی دیلر اینستیتوتونون "عمومی و آذربایجان دیل چیلیگی" کافندراسینین مدیری.

۱۹۹۴-۱۹۹۵- جی ایلرده بورسا (تورکیه جمهوریتی) اولوداغ اونیورسیتیتینین "تورک دیلی و ادبیاتی" بؤلومونون پروفیسور و اولراق فعالیت گؤستریب. ۲۰۰۰- جی ایلین مای آییندا م. ف. آخوندو آدینا روس دیلی و ادبیاتی اینستیتوتونون رکتورو تعیین اندیلیب.

۲۰۰۰- جی ایلین ایون آییندا اؤلکه پرتزیدنتی حیدر علیئوین سرانجامی ایله یئنی تشکیل اولونموش باکی اسلویان اونیورسیتیتینین رکتورو تعیین اندیلیب. ۲۰۱۴- جو ایلین فئورال آیینا قدر رکتور کیمی فعالیت گؤستریب.

۲۰۱۱-۲۰۱۴- جو ایلرده آذربایجان میلی میلی علملر آکادئمیا سینین هومانیتار و اجتماعی علملر بؤلمه سینین آکادئمیک- کاتبی وظیفه سینده چالیشیب.

۲۰۱۴- جو ایلین فئورال آییندا آذربایجان جمهوریسینین پرتزیدنتی الهام علیئو طرفیندن آذربایجان جمهوریسینین میلیتلر اراسی، مولتی کولتورالیزم و دینی مسئله لر اوزره دؤولت مشاوری تعیین اندیلیب.

۲۰۱۵- جی ایلده "آدا" اونیورسیتیتینده "آذربایجانچیلیق" فنینی تدریس ائتمیش دیر.

آذربایجان جمهوریسینین پرتزیدنتی الهام علیئوین ۱۹ نوایر ۲۰۱۴- جو ایل تاریخی سرانجامی ایله باکی بین الخالق مولتی کولتورالیزم مرکزینین حمایه چیلیک

Введение в поэтику "Китаби-Деде Коркуд" (Москوا، بديعی ادبیات) آدلی (۲۰۱۸- مونتوقرافییالار یازیب نشر ائتدیرمیش دیر.

بديعی فعالیتی

کمال عبدالله نین بديعی اثرلری - پیئسلیری، حکایه لری، رومانلاری، ائسسئلری و شعرلری آذربایجاندا و خاریچی اؤلکه لرده چاپ اولونور. اثرلری تورک، روس، گورجو، اینگیلیس، فرانسیز، آلمان، ایسپان، پولیاک، پورتوقال، ایتالیان، اوکراین، فین، عرب، ژاپون، مونته نفرو (قاراداغ)، لیتوا، بولقار، قازاخ، قیرغیز و باشقا دیبلره ترجمه اولونوب. پیئسلیری آذربایجان، گورجوستان، ائستونیا تئاترلاریندا صحنه یه قویولوب.

کمال عبدالله "یاریمچیق الیازما"، "سحیربازلار دره سی"، "اونوتماغا کیمسه یوخ..."، "سیرلین سرگودشتی"، "تاریخ سیز گونده لیک" رومانلارینین، شعرلر و حکایه لر توپولولارینین مؤلفی دیر. اونون درام اثرلریندن عبارت آذربایجان، روس، تورک دیلرینده بیر نئچه کیتابی:

۱۹۹۵ - "اونوتماغا کیمسه یوخ" (باکی، آزنشر)

۱۹۹۷ - "روح" (باکی، آزنشر)

۲۰۰۳ - بیر، ایکی، بیزیمکی! (باکی، مترجم)

۲۰۰۴ - "جاسوس" (باکی، مترجم)

۲۰۰۶ - "روح" (آنکارا)

۲۰۰۹ - "Все мои печали" (باکی، مترجم)

نشر اولونموش:

۲۰۰۱ - "گوموش دؤورون سیرلری" آدلی ترجمه کیتابچاسینین مؤلفی دیر (باکی، مترجم).

۱۹۹۸ - "قربیه دی، دئیلمی؟! (باکی، دانشگاهینین مطبعه سی)

۲۰۱۴ - "نار چیچکلری" کیتابلاریندا مؤلفین شعرلری جملنیب (باکی، مترجم).

۲۰۰۲ - "کدرلی سئچمه لر" آدلی کیتابیندا ائسسئلری، شعرلری، حکایه لری، ترجمه لری، پیئسلیری توپلانیب (باکی، مترجم).

"یاریمچیق الیازما" رومانی

"یاریمچیق الیازما" رومانی باکی دا ایلک دفعه ۲۰۰۴-جو ایله چاپ ائدیلب. رومان آذربایجاندا ۲۰۱۳-جو ایله تکرار نشر ائدیلب. بوندان سونرا "لی مانوسجریت ایناجهئو" آدی ایله فراسادا (پاریس، ل'هارماتتان، ۲۰۰۵،

۱۹۹۹ - "آذربایجان دیلی سینتاکسی سینین نظری پروبلملری" (باکی، معاریف)

۲۰۰۵ - "آذربایجاندا روس دیلی" پروف. ایلیاس حمیدوولا بیرگه (باکی)

۲۰۱۰ - "دیل چیلییه سیاحت و یاخود دیل چی اولمایانلار اوچون دیل چیلیک" (باکی)

۲۰۱۲ - "آذربایجان دیلینده مرکب سینتاکتیک بوتؤولر" دیلچی عالیملر ایله بیرلیکده (باکی)

"آذربایجانجا دانیشاق" (پاریس ۲۰۰۸؛ بوخارئست ۲۰۱۰؛ بوداپشت ۲۰۱۱؛ ابوظبی ۲۰۱۲).

ادبیاتشوناسلیق، تنقید و ائسسئستیکا

۱۹۸۵ - "مؤلف - اثر - اوخوجو" (باکی، یازیچی)

۱۹۹۰ - "اول - آخیر یازیلانلار" (باکی، یازیچی)

۱۹۹۳ - "یولون اولی و آخیری" (باکی، آذربایجان دؤولت نشریاتی)

۲۰۰۷ - "۳۰۰ آذربایجانلی" (باکی، مترجم) کیتابلاریندا دنیا ادبیاتینین پروبلماتیک آسپکتلریندن بحث ائدیلمیش،

قدیم و معاصر ادبی پروسسین گؤرونمه یه ن طرفلرینی ایشیقلا ندیریلیر. ۲۰۱۱-جی ایله کمال عبدالله، سلام

ساروان و اعتمیاد باشکنچیدین کمال عبدالله یارادیجیلیگی و دنیا ادبیاتینین، مدنیتینین آکتوال و مارالی پروبلملری

حاقیندا ادبی صحبتلری "مقاملار" آدلی کیتاب حالیندا چاپدان چیخمیش دیر.

قورقودشوناسلیق

۱۹۹۱ - "گیزلی دده قورقود" (باکی، یازیچی)

۱۹۹۹ - "سیررچینده داستان و یاخود گیزلی دده قورقود - ۲" (باکی، علم)

باکی، ("Тайный Деде Коркут" ۲۰۰۶ - مترجم)

۲۰۰۹ - "میفدن یازیا و یاخود گیزلی دده قورقود" (باکی، مترجم) آدلی کیتابلار یازیب نشر ائتدیرمیش دیر.

۱۹۹۵ - "گیزلی دئدی کورکوت" کیتابی بورسادا (بورسا، ائکین باسین ائوی)، ایستانبولدا (ایستانبول، اؤتوکن

باسین ائوی، ۱۹۹۵) و یئنه تکرار ایستانبولدا "میتتن یازیا و یا گیزلی ده ده کورکوت" (ایستانبول، اؤتوکن

باسین ائوی، ۲۰۱۳) آیری-آیرلیقدا تورک دیلینه چؤریله رک چاپ اولونوب. "کیتاب دده قورقود"

داستانینین پوئتیکیکاسینا گیریش" (باکی، ۲۰۱۷)

۲۰۱۴-جو ایلده، "واللی اوف تهی سورجئرس" آدی ایله آمئریکا بیرلشمیش ایشتاتلاریندا ۲۰۱۵-جی ایلده، "لا واللی دئی ماگهی" آدی ایله ایتالیادا "ساندرو تئتی اندیتورئ" نشریاتیندا ۲۰۱۶-جی ایلده، "جامپیا وراژیتوریلور" آدی ایله رومینیا "پرنجئس مولتیمدیا" نشریاتیندا ۲۰۱۹-جو ایلده چاپ اولونوب.

"اونوماغا کیمسه یوخ... رومانی"

کمال عبدالله نین "اونوماغا کیمسه یوخ... رومانی ۲۰۱۱-جی ایلده باکی دا (ایکینجی نشر: باکی، "قانون"، ۲۰۱۸) چاپ اندیلیمیشدیر. رومان "И некого" "Забывать..." آدی ایله ۲۰۱۵-جی ایلده باکی دا، "قانون" نشریاتیندا روس دیلینده، ۲۰۱۶-جی ایلده "Под сенью Карагача" کیتابیندا، موسکوادا، "خودوژئستوئننا لیتئراتورا" نشریاتیندا چاپ اندیلیمیشدیر.

"تاریخسیز گونده لیک" پووئستی

مؤلفین اؤز مکتب حیاتیندان بحث ائدن "تاریخسیز گونده لیک" پووئستی ۲۰۰۵-جی ایلده باکی دا چاپ اندیلیمیشدیر. ۲۰۰۷-جی ایلده پووئست "Открывая Дневник с "друг друга" "заметками на полях" آدی ایله روس دیلینده چاپ اندیلیمیشدیر. تاریخسیز گونده لیک "پووئستی ۲۰۰۷-جی ایلده حیدر علیئو فوندونون و فوندون رهبری آذربایجانین بیرینجی معاوینی مئهریان الیئوانین تشبوسو ایله "اثرلر توپلوسو" آدی کیتابدا درج اندیلیب. همچنین ۲۰۰۷-جی ایلده پووئست "Един Дневник с "друг друга" "бележки в полетата" آدی ایله بولقار دیلینده چاپ اندیلیمیشدیر.

تکرار نشر: ۲۰۱۳)، "انکسیک ائل یازماسی" آدی ایله تورکییه (ایستامبول، اؤتوکئن، ۲۰۰۶، تکرار نشر: ۲۰۱۴)، روسیادا "Неполная рукопись" آدی ایله (موسکوا، خرونیکئر، ۲۰۰۶، تکرار نشر: "Романы" کیتابیندا (موسکوا، خودوژئستوئننا لیتئراتورا، Под сенью، ۲۰۱۳) "Карагача" موسکوا، خودوژئستوئننا لیتئراتورا، ۲۰۱۶)، برازیلیادا "او مانوسجريتو ایناجابادو" آدی ایله (ژواو پئسسوا، ایدئیا، ۲۰۰۹)، پولشادا "Zagadkowy" ریکوییس" آدی ایله (تورون، ۲۰۰۹)، مصرده "لمخطوط المبطوع" آدی ایله (قاهیره، ۲۰۱۲)، آمئریکادا "تهی اینجومپلئتی مانوسجريت" آدی ایله (هیوستون، ۲۰۱۳)، قازاخستاندا "Толык емес колжазба" آدی ایله (آستانا، ۲۰۱۳)، آوستریادا "داس اونوللستادیگی مانوسجريت" آدی ایله (ویانا، ۲۰۱۳)، قیرغیزستاندا "Толук емес колжазба" آدی ایله (بیشکنک، ۲۰۱۴)، ایتالیادا "ایل مانوسجريتو اینجومپلئتو" آدی ایله (روما، ۲۰۱۴)، روما، ۲۰۱۵)، مونتنئفرودا "نئپوتیونی روکوییس" آدی ایله (پودقوریجا، ۲۰۱۵)، ژاپونیا (سوسئیشا، ۲۰۱۷) چاپ اندیلیب.

"سحیربازلار درهسی" رومانی

صوفی درویشلرین حیاتیندان بحث ائدن "سحیربازلار درهسی" رومانی باکی دا ۲۰۰۶-جی ایلده (ایکینجی نشر: باکی، "قانون"، ۲۰۱۸)، "بو یوجولئر دئرئسی" آدی ایله تورکییه ده ۲۰۱۰-جو ایلده، "Долина Кудесников" آدی ایله روسیادا ۲۰۱۰-جو ایلده (روسیادا تکرار نشر: "Романы" کیتابیندا، موسکوا، خودوژئستوئننا لیتئراتورا، ۲۰۱۳)، "Под сенью Карагача" موسکوا، خودوژئستوئننا لیتئراتورا، ۲۰۱۶)، "ایستئبوکلاداری سلنیس" آدی ایله لیتووا ۲۰۱۳-جو ایلده، "Сикыршылар ангары" آدی ایله قازاخستاندا ۲۰۱۳-جو ایلده، "لا واللی دئی دئس ماگیجیننس" آدی ایله فران سادا ۲۰۱۳-جو ایلده، "魔術師の谷" آدی ایله یاپونیا ۲۰۱۳-جو ایلده، ایراندا

موهazیره لر اساسیندا یازیلیب. نشرده آذربایجان، آذربایجان چیلیق و آذربایجان شوناسلیق آنلایشلاری، آذربایجان چیلیغین بیر مفکوره، سیاسی حرکات، معنوی مکان کیمی اهمیتیندن صحبت آچیلیر، آذربایجانین اینتیباه و معاریف چیلیک کیمی تاریخی دؤنه ملرده بشریته وئردیی تۆهفه لر، حیدر الیوین آذربایجان چیلیق مفکوره سینین بانسی کیمی رولو ایشیقلا ندیریلیر. ادبی فیکریمیزین زیروه سی حساب ائدیله ن «کیتاب دده قورقود» داستانینن آپاریجی تدقیقات چی سی کمال عبدالله بو نشرده آذربایجانین مولتی کولتورال لیک مودئلینن داستاندا کی ایزلرینی آراشدیریر، میلی-معنوی دیرلریمیزی قلوبال دیرلر فونوندا قیمتلندیره رک گنج نسلی داستان اؤیره نمکله دنیا ایله آدئکوات مونساییتلر قورماغا چاغیریر. کیتاب دیگر تحصیل موسسسه لرینده ده «آذربایجان چیلیق» مفکوره سینین تدریسینده دیرلی وسایط کیمی ایستیفاده ائدیله بیلر.

مطبوعاتدا

آذربایجاندا اونون حاقیندا "کدرین سیرری" (مؤلفی ائلچین سلجوق)، "کمال عبدالله: سئچیمین مورفولوگیاسی" (مؤلفی پروف. عاصیف حاجیلی)، "کمال عبدالله: یازیدان میفه" (مؤلفی روستم کمال) و تورکیه ده "کمال عبدالله نین اثرلری تورکیه تورکجه سینده" (مؤلفی مئهمان موسی اوغلو)، رومینیادا "Камал Абдулла: Философия полноты" لیودمیلا بئژنارو آدلی کیتابلار چاپ اولونوب. علمی و بدیعی یارادیجیلیغی ایله باغلی روسییا، تورکیه، فراسا، برزیلییا، پولشا، لیتوا، رومینییا، قازاخستاندا، قیرغیزیستاندا و باشقا اؤلکه لرده یازیلار چاپ ائدیلب.

اودوللر و تلطیفلری

۱۹۹۹-جو ایلین دئکابر آییندا آذربایجان خالقینین موهوم تاریخ و مدنیت عابده لریندن اولان "کیتاب دده قورقود" داستانینن تدقیقینده کی خیدمتلرینه گؤره کمال عبدالله یئوه حیدر علیو طرفیندن "آذربایجان جمهوریسینین امکدار علم خادیمی" آدی وئرلمیش دیر. ۲۰۰۷-جی ایله - روسییا فئدراسیاسینین پوشکین مئدالی؛

موسکوادا "Господин дороги" آدلی شئیرلر و پیئسلر توپلوسو نشر ائدیلمیش دیر (موسکوا، ریف روی، ۲۰۰۴). ۲۰۰۹-جو ایله ۱۰ حکایه دن عبارت "حکایه لر" (باکی، موترجیم) کیتابی چاپدان چیخمیش دیر. ۲۰۱۲-جی ایله ۱۷ حکایه دن عبارت "لابیرینت" آدلی کیتابی چاپ اولونموش دور. ۲۰۱۴-جو ایله "سیرری-زمانه" آدلی حکایه لر توپلوسو چاپ اولونموش دور. ۲۰۱۴-جو ایله موسکوادا سون ایللرده قلمه آلدیغی حکایه لر توپلانمیش "Платон, кажется... заболел..." ۲۰۱۷-جی ایله "اعدام واختینی دیشمک اولماز" حکایه لر کیتابی، "پلاتون سئ ایزگلی دا رازبولئو..." حکایه لر توپلوسو بئلقراد، وئرزال. د.او.و نشریاتیندا ۲۰۱۸-جی ایله چاپ اولونموش دور.

«لاوکوون... لاوکوون» رومانی

کمال عبدالله نین «لاوکوون... لاوکوون» رومانی آلمانیادا نشر اولونوب. آلمانیانین «پئم» نشریاتی طرفیندن چاپ اولونان کیتاب «آمازون» و «تهالیا» کیمی بؤیوک اینتئرنت ساتیش سایتلاریندا اوخوجولارا بئله تقدیم ائدیلب: «لاوکوون و یا رومان کیمی رومان. «آذربایجان چیلیق و «کیتابی-دده قورقود» داستان» کمال عبدالله نین مؤلفلیگی ایله «آذربایجان چیلیق و «کیتاب دده قورقود» داستان» اونون طرفیندن اونیوئرسیتئتین «آذربایجان شوناس لیک» کورسوندا اوخونان

۲۰۱۷-جی ایلهده - شرقی آوروپادا ایلین ان باجاریق لی شخصلرینی سچن رنگیونال آگنت لیک و اونون نشر ائتدی "اتوروماناکثر" ژورنالی طرفیندن "معاصر دونیانین دینی، ایرقی و اتنیک آیری-سچکیلیک کیمی پروبلملریندن اذیت چکن آوروپا رنگیونوندا مولتی کولتورالیزم عنعنه لرینین اینکیشاف ائتدیریلمه سی ساحه سینده خیدمترلرینه گۆره" موکافاتی.

کمال عبدالله "۲۰۱۸-۲۰۱۹-جو تدریس ایلینین ان یاخشی رکتورو" سوسیال طلبه سورغوسوندا قالب اولوب. ۱۰ ایول ۲۰۱۹-جو ایلهده - آذربایجان پرتزیدنتی ایلهام علیوین سرانجامی ایله "آذربایجان خالق جومهوریتینین ۱۰۰ ایللی (۱۹۱۸-۲۰۱۸)" یوبیلی مئدالی ایله تلطیف ائدیلب.

۱۳ سئنتیابر ۲۰۱۹-جو ایلهده ماجاریستان پرتزیدنتینین یانوش آدئین طرفیندن ماجاریستان و آذربایجانین علمی-مدنی علاقه لرینین درینلشمه سینده کی رولونا گۆره "ظابط خاچی" آلی خیدمت اوردئنی ایله تلطیف ائدیلمیش دیر

صوفیا اونیورسیتتینین علی موکافاتی - "هونوراری بلوی ریبون اینسیگنیا" ("ماوی لئنت فخری نیشانی") ۳۰ دئکابر ۲۰۲۰-جی ایلهده آذربایجان جومهوریتینین پرتزیدنتی الهم علیو طرفیندن آذربایجان رنسیپولیکاسیندا علم و تحصیل اینکیشافیندا بؤیوک خیدمترلرینه گۆره "شرف" اوردئنی ایله تلطیف ائدیلب.

۱۴ دئکابر ۲۰۲۱-جی ایلهده تورک ادبیاتی وقفینین تسیس ائتدی "یاشایان دده قورقود" موکافاتی تقدیم اولونوب.

۴ ایون ۲۰۲۲-جی ایلهده آنکارادا بین الخالق تورک مدنیتی تشکیلاتی (تورکسوی) طرفیندن «شرف» مئدالی ایله موکافاتلاندریب.

۲۰۰۷-جی ایلهده - آذربایجاندا هومای موکافاتی؛
۲۰۰۷-جی ایلهده - ۵۲۵-جی قزئتین "ایلین رومانی" آدلی موکافاتی؛

۲۰۰۷-جی ایلهده - مونیتورینگ قروپونون "ایلین ادبیات آدامی"؛

۲۰۰۹-جو ایلهده - آذربایجانلا چنخیا آراسیندا موناسیبتلرین اینکیشافیندا مهم رولونا گۆره "کارل کرامئر" مئدالی؛

۲۰۰۹-جو ایلهده - پولشا رنسیپولیکاسی پرتزیدنتی لئخ کاجینسکی طرفیندن تقدیم ائدیلهن "بؤیوک خاچ" کاولئر اوردئنی؛

۲۰۰۹-جو ایلهده - پولشانین موسبت سیماسینین فورمالاشماسیندا کی مهم خیدمترلرینه گۆره پولشا جومهوریتینین خارجی ایشلر نازیرلینین خصوصی دیپلومو؛

۲۰۱۰-جو ایلهده - دده قورقود میلی فوندونون "دده قورقود میلی موکافاتی" "آذربایجان دونیاسی" بئینلخالق ژورنالینین "وطن اوولادی" قیزیل مئدالی؛

۲۰۱۰-جو ایلهده - ۳-جو نسیمی میلی ادبیات موسابقه سینده "یاریمچیق الیزاما" رومانینا گۆره "سون ۱۰ ایلین ادبی اثری" موکافاتی؛

۲۱ مای ۲۰۱۵-جی - ایرانین تبریز شهرینده قافقاز اونیورسیتتینین بیرلینین (کونیب) ۵-جی کونقرئسینده "علمی فعالیت گۆره" موکافات؛

۲۱ سئنتیابر ۲۰۱۵-جی ایلهده - "یاریمچیق الیزاما" رومانی ایتالیانین ان بؤیوک فوندلاریندان بیری ریکاردو تاناتورری فوندونون تاسیس ائتدی "سجانو" موکافاتینین ("سکانوپریزی") ادبیات اوزره خصوصی پریزی؛

۳ دئکابر ۲۰۱۵-جی - آذربایجان رنسیپولیکاسی پرتزیدنتینین سرانجامی ایله آذربایجان رنسیپولیکاسیندا تحصیل ساحه سینده ثمره لی فعالیتینه گۆره "شؤهرت" اوردئنی؛

۲۳ مارت ۲۰۱۶-جی ایلهده - روسیایین مشهور "خودوژهایستوئنایا لیتتراتورا" نشریاتی طرفیندن چاپ ائدیلهن "پلاتون، دئیهن، خسته لنیب..." ("Платон. Кажется...") заболел... حکایه لر کیتابی روسیادا ادبیات اوزره تقدیم اولونان یوکسک موکافاتا - "قیزیل دئلوپ" لاییق گؤرولوب؛

قوروب ائدنده»، «بیر داملا یاش»، «روحومون قانادلاری»، «قایدیش»، «آپرئل دؤیوشلری»، «قهرمانلیق یوکسکلیگی»، «آپرئل دؤیوشلری- اوچلوگ»، «یادداشلاردان گلن سسلر»، «گونونت ظفری»، «جانینی وطنه سرحد ائلدی...»، «ذکا چیراغی»، «من بولود گؤزلو، سن یاغیش-هایکو و واکالار»، «دؤیوش یوللاری» و «آکولا لقبلی کشفیاتچی» کیمی شعر، حکایه و ائسسە (آز حجملی یازیلار) کیتابلارینین مؤلفی دیر.

یاخین و اورتا شرقده، او جملهدن آذربایجاندا ایلك و یئنگانه «هایکو و واکا» یازان قالدین شاعرهدیر. «اور آسییا شاعرلری» و «دنیا ادبیاتی» آنتالوگییالاریندا. «قاراباغ فریادی» شعرى تورک، «سئوگی داستانی» شعرى فرانسیز، «دوستلوق کورپوسو» شعرى انگلیس و عربجه ایشیق اوزو گوروب.

BMT یانیندا عمومدنیا صلح فدراسیاسینین عضو، صلح سفیری دیر.

شعرلرینه ماهنیلار بسته لیب. آذربایجان یازیچیلار و ژورنالیستلر بیرلیکلری، اولکه قالدینلار و دنیا تورک قالدینلار جمعیتینین عضو دور. دنیا آذربایجانلیلاری مدنیت مرکزینین ایداره هئیتی، «بورا وطندیر»، وطنپرور ضیالیلار جمعیتینه عضو، دنیا آذربایجانلیلارینین مدنیت مرکزینین قالدینلار شوراسینین صدر معاوینی سئچیلیمیش دیر.

تورکمان ادبیات و یازارلار بیرلینین، عراق تورکمان ادبیاتچیلار بیرلینین و ترکیه علیم و ادبیات اثری صاحبیلری مسلک بیرلیگی عضو دور. ادبی اوغورلاری و اجتماعی فعالیتی بیر چوخ اودول، دیپلم و فخری فرمانلارلا دیرلندیریلیب.

«وطنپرورلیک ایشینده خیدمتلرینه گوره» مدالی؛ ژنرال علی آغا شیخلینسکی آغیرلاما مدالی و

گوله مایل مراد کیمدیر GÜLƏMAIL MURAD KİMDİR?

حاضیرلادی : تانای شرق دره جک

عیسی یئوا گوله مایل نووروزعلی قیزی قازاخ ماحالینین آغستافا رایونو صادیق لی کندینده دوغولوب. ۱۹۷۳-جو ایله آذربایجان دؤولت نفت - کیمیا اینستیتونون (ایندیکی آذربایجان دؤولت نفت و صنایعدانشگاهینین نفت - معدن دانشکده سین) بیتیرمیش دیر. بدیعی یارادیجیلیغا مکتب ایللریندن باشلاسا دا، ایلك مطبوع شعرى ۱۹۶۹- جو ایللرین سونلاریندا نفت-کیمیا اینستیتونون «نفت کادری اوغوروندا» روزنامه سینده درج اولونوب. اوزون مدت باکی دؤولت نفت- انرژتیکا کاللیجینده مهندیس- معلم ایشلمیش دیر. علی درجه لی مهندس- معلم دیر.

گوله مایل مراد ادبی اجتماعی ماراقلا قارشیلادیغی «گولدم گؤینه به- گؤینه به»، «سنلی- سن سیز»، «گئجه لر اولدوزلار اوستومه تۆکولور»، «قاراباغ هارایی»، «آناسیزلیق فریادی»، «قلمیم الیمده للکدن ایدی»، «یازمادیقلاریم قاپیمی دؤیور»، «وطن ساغ اولسون»، «بالاجا مدیریک»، «داغلاردا شهید سسی»، «گونش

سونگولرله یازیلان
دؤیوش ده دورور آدین!

قفقاز اسلام اوردوسو،
تاریخده غالب سؤزون!
کؤکسوندن کئچدیین
هر دره نین، هر دوزون!

ایتمه ییب، ایتمه بیلمز
سنین فداکارلیغین!
دار گون ده قارداشینا
اولان وفدارلیغین!

آیاغین دین یئره
هامی دئییر جان قربان!
مقدس خاطره نی
اونوتماز آذربایجان!

سنی دوشونورم من،
هم سئوینجسن، هم کدر!
شکر، قهرمانلیغین
سنین گئتمییب هدر!

سئوینجدن، غروردندیر،
باخما گؤزوم یاشینا!
سؤزدن چلنگ تاخیرام
ایلمه یین یاشینا!

نه یاخشی کی، اولموسان،
نه یاخشی کی، وارسان سن!

فخری دیپلم؛ روسیه فدراسیونون وثیقه سی یوبیلی
مئدالی «بویوک وطن محاربه سینین ۷۵ ایلیک
یوبیلی ایله باغلی ۱۹۴۱-۱۹۴۵-ایللر».

حسن بی زردابی دیپلمو؛ جعفر جبارلی آدینا
مدنیت، علم و تحصیلین انکیشافینا یاردیم اجتماعی
بیرلینین دیپلمو؛ آذربایجان یازیچیلار بیرلینین
«حربی-وطنپرورلیک مؤوضوسوندا یازدیغی اثرلره
گؤره» فخری فرمانی؛ «ایلین لیریکا کتابی»
فخری دیپلمو؛ ایران-اورمیة ایکینجی بین الخالق
شعر فستیوالی آدابی؛ مهستی گنجوی جایزه سی؛
«اوسکار-وزان» جایزه سی فخری دیپلمو؛
اسکیشهر شاعرلر درنینین «اونور بئلگی سی»
دیپلمو؛ مصر مدنیت مرکزینین فخری فرمانی و
تشکرنامه سی؛ بورچالی اجتماعی جمعیتینین دیپلمو؛
آذربایجان سرحد محافظه سینین ۹۳-جو ایلدؤنومونه
حصر اولونموش مسابقه ده حکایه اوزره ۲-جی یئر و
۲-جی درجه لی دیپلم؛ بین الخالق درجه لی رسول
رضا ادبی جایزه سی؛ استانبول دا کئچیریلن «شعر
فیرتیناسی» نین تورک کولتورو و ادبیاتینا وئرمیش
اولدوغو خیدمتلره گؤره فخری دیپلمو.
پرئزیدنت تقاعدچوسودور. حالی حاضر دا آذربایجان
یازیچیلار بیرلینین امکداشیدیر.

نورو پاشا داستانی کیتابیندان اُپیلوق

قفقاز اسلام اوردوسو،
کئچیمش ده دورور آدین!

دوزونو بیلن سن سن،
سندن گلیر خیرلر!

دوست-دشمن آراسیندا
منی دایم شاد ائله!
من سنی یاد ائله دیم،
سن دا منی یاد ائله!

تک-تنها دولاشیرام
شاهیدلر خیابانین!
اؤلمز لر کوچه سینی،
ایگیدلار خیابانین!

هر اوزدا بیر کدر وار،
هر باخیش دا بیر اومود!
کؤنلوم منه دئیر کی،
اونوت کدری، اونوت!

اونلار اؤلوملریله
اؤلمزلییه چاتیبلار!
ابدی حیات بولوب
غم-غصه نی آتیبلار!

بونو بیزه اؤیردیر
مقدس قرآن اؤزوا!
بودور بیز تارینین
سون کلامی، سون سؤزوا!

بیر یاندا تورک شهیدیم،
بیر یاندا آذربایجان!

باش دان-باشا ووقارسان،
بیر ده اعتبارسان سن!

گؤز یاشلاریم سینه مه
هئی آخیر، هئی سوزولور!
اورک دیله گلیرسه،
سؤز مونجوق تک دوزولور!

تورک اوغلو نورو پاشا،
کاش کی، سنی گوریدیم!
دوراراق حضوروندا،
سؤزدن چلنگ هؤریدیم!

ئئيله ییم، یاشامادیم
سن یاشایان زامانی!
بو سعادت تا پماییر
دنیا دا هر انسانی!

ایندی بیرجه تسلیم،
بیرجه توختاقلیغیم وار!
شرفینه دوزولوب،
قوشولوب بو مصراعلار!

تانریم، بیر دیله ییم وار!
من بیچاره اولماییم!
پاشامین حضوروندا
اوزوقارا اولمایین!

قوی اوخشاسین روحونو
قوشدوغوم بو شعرلر!

اوردا قىلىنچ چالمىشىق!

اينىمىزده آغ كفن
گىرمىشىك دۇيوشلره!
تۇكولن قانىمىزلا
سووارىلىب داغ-داراه

لاله لر رنگ آلىب دىر
عسگرىمىن قانىندن!
بىر فخارت دويورام
تارىخىن هر آنىندن!

خىيابانى گزىرم
آنىب نورو پاشامى!
تارىخىمه بىر اورنگ
سانىب نورو پاشامى!

نورو پاشام، قلىبىمىن
فخرى سن، ووقارىسان!
بۇيوك آتاتوركومون
بىزه يادىگارسان!

سن نه ايگىد عسگر سن،
سن نه موتلو كوماندىر!
ذره قدر غم يئمه،
سان اي پاشام، آماندىر!

تورپاقلارا سپىلن
آرزولارين گول آچىب!
كۇرپچه ايستكلرين،
آياق آچىب، دىل آچىب!

غرور حسيندن نئجه
قانادلانماسىن انسان!

هم چتىن، هم خوش گون ده
قارداشىمسان، تركيه م!
اوزون، اينجه بىر يولدا
يولداشىمسان، تركيه م!

بىز يول آلىب گلمىشىك
قدىم توران ائلىندن!
اۇتوكن اورمانىندن،
دشتى-قىپچاق چۇلوندىن!

تۇرمىز بايراق اولوب
دايم باشىمىز اوسته!
جان وئرمىشىك، لازىم سا
بىرجه داشىمىز اوسته!

بىز ان اسكى دۇيوشچو،
ان سون يئنى چرىك!
هميشه، هر مكاندا
حقىن عسگرلىك!

خىر-دعا وئرىب دىر
بىزه پىغمبر اۇزوا!
توركون قىلىنچى ايله
بىردىر تانرىنىن سۇزوا!

نظامىدن، رومىدن
درسىمىزى آلمىشىق!
هاردا عدالت ورسا،

کولانیلر تورک طایفالاری دیر. Kolanilər türk tayfalarıdır.

(سون بۆلوم)

یازار: نامیق حاجی حیدرلی

کۆچورن: محمود بنی آدم دیزج

کولانیلارین شیروانا گلدیی تاریخی دقیق بللی دئییل. لاکین امینلیکله دئمک اولار کی، شیرواندا کولانیلارین مسکونلاشما تاریخی ناخچیواندا، قاراباغدا و ائرمینیستان اراضی سینده اولدوغو قدر قدیم دئییل. بؤیوک احتمالا کولانیلار بو اراضیلره ۱۶-جی یوز ایلیکده گلمه یه باشلامیش و بو پروسئس ۱۸-جی یوز ایلی یین سونلارینا قدر داوام ائتمیش دیر. جوغرافیا شوناس نورد دین بندلیئوین بو ساحه ده کی معین آراشدیرمالاری استثناء اولماقلا شیروان کولانیلارین تاریخی ایندییه قدر علمی شکیلده آراشدیرمایا جلب ائدیلمه میشدیر. آیری-آیری مؤلفلر شیروان کولانیلاری ایله باغلی پوبلیسیستیک یازیلار یازمیشلار. لاکین بو یازیلاردا شیروان کولانیلاری نین تاریخی، ائتئوقرافیاسی و بو گونکی دورومو سوبیئکتیو شکیلده دیرلندیریلیمیش، هر هانسی توتارلی تاریخی سنه ده استناد ائدیلمه میشدیر. بو سبب دن ده

باکی ایله آنکارا
بو گون یئنه قوشادیر!
سنین قارداشلیغینی
تورک ملتی یاشادیر!

ایگیدلیک بولاغیندان
سو ایچیر نؤ جانلار!
ارمنی ایت کیمی
قاراباغدان قوونلار!

اوغوللارین گئدن یول
بابالارین یولودور!
تورک تاریخی حق اوچون
داولاری یولودور!

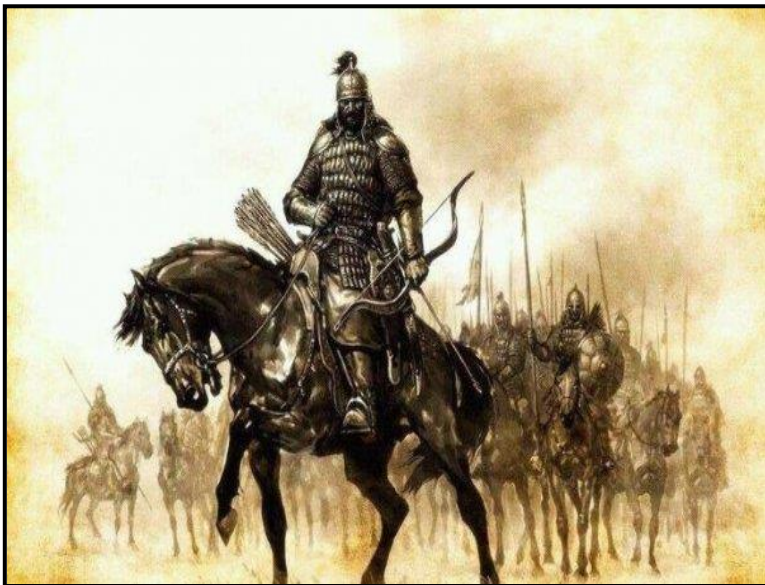
یئنه آدیمز تورک دور،
یئنه آندی میز قرآن!
یاشا، ای بو نؤوراغی
ملتیم اوچون قرآن!

قالخ آیاغا سنینله
بیرگه گزک تورانی!
داشکند، کازان، آشقاباد،
باکینی، آنکارانی!

دشمن باخدیقجا قلبی
قوی اولسون گوروم ویران!
دیللردن - آغیزلاردن
بیرجه سؤز قوپسون - توران!

قیزیلباشلارین سقوطندان سونرا حاکمیتە گلن نادیر شاه کولانیلارا دیوان توتمودو. مینلرله کولانی تورکونو گونئی آذربایجاندا افغانیستانا سورگون ائتمیشدی. نندن کی، قیزیلباش حاکمیتینین گووهنلی طرفدارلاری اولان کولانی بیلری نادیرین ۱۷۳۶-جی ایل مارتین ۲۱-ده موغاندا - کورله آرازین قوووشدوغو یئرده کئچیردی قورولتایا - تاجقویما مراسیمینه قاتیلمامیشدی.

شاماخیا کؤچورولن کولانیلار ایلك واختلاردا بو بؤلگه نین قوزئی تورپاقلارینا قیزمئیدانی (بؤیوک احتیماللا ایلك واریانتدا قوزمئیدانی و یا اوغوزمئیدانی اولوب) و خیل میلی اراضیلرینه یئرلشمیشدی.

حاشیه: خیل میلی سؤزو خول و قول سؤزوندا یارانمیش اولای بیلیر. آذربایجاندا بو آددا سویون مؤوجود اولماسی ایله باغلی جدی وئرسییالار وار. نئفتچالا رایونوندا خیللی، خولقارابوجاق، قولتوق آدیندا یاشاییش منطقه لری وار. بو یئر آدلارینیندا ائتمولوگییاسی خول (خیل، قول) ائتنوسونون آدی ایله باغلی اولای بیلر. بو باخیمدان ایلك واختلار شیروانا کؤچ ائدن اوغوزمنشەلی کولانی

شیروان کولانیلارینین مسکونلاشما تاریخی جمعی بیر نئچه یوز ایل اولماسینا باخمایاراق خئیلی آچیلمامیش مقاملار وار. ان باشلیجاسی ایسه شیروان کولانیلارینین ایلك دفعه بو اراضیلره نه زامان و هانسی سبب دن کؤچمه سی دقیق بللی دئییل. بو باره ده مؤلفلر طرفیندن یالنیز احتیماللار اوزرینده فیکیر یورودولموشدور.

۱۵۰۰-جو ایله صفوی-قیزیلباش دؤیوشچولری ایله دربندلیلر سولاله سیندن اولان شیروان شاه فرخ یاسسار آراسیندا قانلی ووروشما اولور. بو ووروشما شاماخی یاخینلیغینداکی جابانی دوزونده باش وئیریر. نتیجه ده صفویلر قالیب گلیر، فرخ یاسسار اؤلدورولور. ۱۵۰۱-جی ایله ایسه بیلدییمیز کیمی اسماعیلین باش چیلیغی ایله

صفوی دؤولتینین اساسی قویولور. ووروشدان سونرا صفوی قوشونون بیر حیصه سی شاماخی اراضی سینده یئرلشیر. مثلاً، قوبوستان رایونونون پولادلی کندینده یاشایان یئرلی اهالی اصلن صفوی-قیزیلباشلاردیر. صفوی-قیزیلباش حاکمیتی محکم لندیکن سونرا گونئی آذربایجاندا بعضی تورک طایفالاری نین بیر حیصه سی شیروان اراضی سینه کؤچورولور. کولانی و ائله ده جییرلی تورکلری

نین بیر حیصه سی ۱۶-جی یوز ایلیکده قیزیلباشلار طرفیندن شاماخیا کؤچورولن ائل آتلاردان بیرسی ایدی. بؤیوک احتیماللا بو بویلا شاماخی اراضی سینه قیزیلباشلیغی یا یماق و بو اراضیلر ده حاکمیتین محکم لنامه سی مقصدی ایله کؤچورولمودو. کولانیلار اولدن سونا قدر قیزیلباش حاکمیتینین گووهنلی طرفدارلاریندن اولموشدو. تصادفی دئییل کی، ۱۷۳۶-جی ایله

گيرده يايلاسى بورا كۆچنه قدر يوز ايل ايدى كى،
 حئيواندارليقلا مشغول اولان كولانييلار قيشلاق
 اراضيسى ايدى. ۲۰-جى يوز ايللىين اورتالارينا
 قدر كولانييلار قيشى گيرده ده و گيرده دن گونئى ده
 «قيشلاق يوردو» («قيشلاق يوردو» حاضردا
 حاجيقابول رايونونون اراضى سينده دىر)
 آدلانديرديقلارى يئرده كئچيريدىلر.

كولانييلارى گيرده اراضى سينده ده راحت
 بوراخميرلار. سووئت حاكميتى قورولاندا سونرا
 شاماخى كولانييلارى نين داها عذابلى گونلرى
 باشلايىر. ائلين قاباقجيل اينسانلارى و ايمكانلى
 شخصلرى خصوصى تعقيب لره معروض قالير.
 ۱۹۳۷-جى ايل رئيئرس سىياسى بو كندينده
 اهالى سينن يان كئچمير. داها پيسى ايسه ۱۹۵۰-
 جى ايلده مير جعفر باغيروو طرفيندن تركمليين
 لغو ائديلمه سى اولور. تركمليين لغويندن سونرا
 گيرده يايلاسيندا داغ كولانى كندى كيمي تانينان
 كولانى اوباسى سرعتله داغيلماغا باشلايىر. اهالى
 اطراف بؤلگه لره سپه لنمه يه باشلايىر. نتيجه ده
 كولانى آغ بيرچكلرى نين و آغ ساقاللىرى نين
 تببيرينجه دئسك، «كولانييلار هاميسى يوردان
 ديدرگين اولدو». گيردىنى ترك ائتمك زوروندا
 قالان كولانييلار بير قيسىمى ياخينلىق داكى
 پولادلى (قوبوستان رايونو) كندينده يئرلشير.

موغان اراضى سينده اولان كولانييلار بؤيوك
 اكثرىتى شاماخى اراضى سينه كۆچ ائدلردى. بو
 كۆچ ۱۹-جو يوز ايللىين سونلاريندا باشلادى،
 ۲۰-جى يوز ايللىين سونلاريندا تاماملاندى.
 شاماخى دان موغان اراضى سينه كۆچ ائدن
 كولانييلار حاجيقابول دا، سابيرآباددا، شيرواندا،
 سالياندا، نئفتچالادا، قيسمن ده بيلسوواردا
 يئرلشدى. حاضردا آدينى چكدييم بو رايونلارين
 چوخوندا كولانى آدى كندلر وار. شاماخى دان بو

توركلرى نين محض قيزمئيدانى (قوزمئيدانى،
 اوغوزمئيدانى) و خيلمىلى اراضى سينه
 يئرلشمه سى دوشوندوروجو مقاملاردىر.

كولانييلار شىروان اراضى سينه كۆچ ۱۸-جى
 يوز ايللىين سونونا قدر داوام ائتميشدى. بورا كۆچ
 ائدن كولانييلار عىنى بؤلگه دن گلميردى. شيروانا
 يئرلشن كولانييلار اساساً ناخچيواندان، قاراباغ دان و
 گونئى آذربايجان دان گلنلر ايدى. گونئى دن گلن
 كولانييلار ساوالان داغى نين ائكلريندن گلديينه
 اينانيرلار. ياشلى نسلين اوشاق ايكن بؤيوكلريندن
 ائشيتديكلرينه گؤره ساوالان دان گلن كولانييلار
 اصلن خوراسان توركلريندندىر. خوراسانين ان
 اسكى تورك يوردلاريندان اولماسى دانيلمازدير.

روسييا ايمپئريياسينين قوزنى آذربايجانى
 ايشغاليندان سونرا بو اراضيلرده روسلاشديرما
 سياستى آپاريلماغا باشلانير. ۱۹-جو يوز ايللىين
 اورتالاريندا خيلمىلىيه روسلار كۆچورولور.
 قيزمئيدانى اراضى سينده ايسه روسلاردان عبارت
 آستراخانكا كندى ياراديلير. روس كندلرى نين
 محض بو اراضيلرده ساليئماسى اصلينده
 كولانييلارين پارچالانماسى و ضعيفلنمه سى
 مقصدى ايله حياتا كئچيريليردى. بوندان سونرا
 كولانييلار موختليف يئرلره كۆچ ائتمه يه باشلايىر.
 بير حيصه سى شاماخى ياخينليغينا، ايندىكى
 صابير كندى اراضى سينه يئرلشير. بؤيوك قيسىمى
 ايسه قوبانين، شابرانين و سيزه نين اراضيلرينه
 كۆچور. حاضردا سيزه ن رايونوندا كولانى آدى كند
 وار. بو كندين اهالى سى محض همين كۆچ زامانى
 شاماخى دان گئديب سيزه نده كند سالميش ديلار.
 سونرالار باكى ياخينليغينا - فاتمايى و كوردخانى
 كندلرينه ده كۆچه نلر اولور. كولانييلاردان بير نئچه
 نسيل صابير اراضى سيندن شاماخى نين گونئى
 حيصه سينده يئرلشن گيرده يايلاسينا كۆچور.

بوتون آذربایجان کولانیلاری آراسیندا گنڈیش- گلیش علاقه‌سی اولوب. قاراباغ‌دان شیروانا، شیروان‌دان قاراباغ کولانی قیزلاری گلین کؤچوب. ۲۰-جی یوز ایلی‌ین سونلارینا دوغرو بو علاقه‌لر تامامیله کسیدلی. ایندی آرتیق عینی محل‌ده یاشایان کولانیلار آیری-آیری کن‌دین ساکینلری کیمی بیر-بیریندن خبرسیز اؤز حیاتلارینا داوام ائدیرلر.

دئم‌لی، نادیر شاه‌دان اوزو بری چار ایمپئریاسینین و سووت رژیمنین - میر جعفر باغیروون «چوخ ناراحت طایفه»، چار

پلکونونیکینین «چوخ جسور» آدلاندیردیقلاری کولانی تورکلرینی پارچالاماق و ضعیف‌تمک پلانی آدییم-آدییم حیاتا کئچیریلدی.

آذربایجان‌دان کناردا یاشایان کولانیلار

یازی‌نین اولینده قئید ائتدیمیز کیمی کولانیلار چوخ گنیش رنگیوندا - بیر نئچه اؤلکه‌نین اراضی‌سینه یاییلمیشلار. اورتا آسیا رئسپوبلیک‌لاریندا، سیبیر اراضیلرینده، افغانیستاندا، ایراندا، تورکیه‌ده، ایسرائیل‌ده، سوریبادا و دیگر یئرلرده کولانیلارین اؤزونو و یا ایزینه راست گلینیر. بو اؤلکه‌لرین هر بیرینده کولانی

یئرلره کؤچمه‌لریندن ۶۰-۷۰ ایل کئچمه‌سینه باخمایارق، هله ده یاشلی نسیل دؤنه-دؤنه «ؤلنده منی دده-بابا تورپاقلاریمیزدا باس‌دیرین» -دئیه وصیت ائدیر. و جنازه‌لر هله ده گیرده یایلاسینا و یا کولانیلارین «قیشلاق یوردو» آدلاندیردیقلاری اراضیده اولان قبیریستانلیغا آپاریلیر.

کولانی آغ‌ساقاللارینین و آغ‌بیرچکلرینین «کولانیلار هامیسی دیدرگین اولدو» -قناعتینده حقیقت وار. ۱۷-۱۸-جی یوز ایل‌لیک‌ده شاماخی کولانیلارینین بیر قبیریستانلیغی واردی. بو قبیریستانلیق شاماخی‌نین قوزئی‌ینده قیزمئیدانی طرف‌ده ایدی. سون یوز ایللرده قوبادان بیلسووارا، نئفتچالادان سابیرآبادا قدر آیری-آیری یئرلره سپه‌لنن شیروان کولانیلارینین ایندی قوبوستاندا، هاجیقابول‌دا، سابیرآباددا، نئفتچالادا، سیزه‌نده، فاتماییدا، کوردخانی‌دا و دیگر یئرلرده آیری-آیری قبیریستانلیغی وار. ۲۰-جی یوز ایلی‌ین ۲-جی یاری‌سینا قدر شیروان کولانیلارینین آغ‌ساقاللارینین دئمک اولار کی، چوخو بیر-بیرینی یاخشی تانیییردی، بیر-بیرینین خئیرینده-شرینده ایشتیراک ائدیردی.

حاشییه: کولانیلار حاقیندا آراشدیرما آپاردیغیم اوچون سون ۲۰ ایلده یاشلی نسلین اللی‌دن آرتیق نماینده‌سی ایله گؤروشموشم. اونلاردان بیر - شیروانین هاجی‌قهرمانلی کندینده یاشایان ۹۰-آ یاخین یاشی اولان حاجی شعی مارق‌لی بیر بیلگی وئردی. او، دئدی کی، «۱۹۴۱-جی ایلده بابانین (صحت بابام موللا آلاهایاردان گنڈیر) آغدامین پاپروند کندینده یاشایان کولانی قوهوملاریندان بیر قوناغی گل‌میشدی». دئم‌لی ۲۰-جی یوز ایلی‌ین ۱-جی یاری‌سینا قدر نینکی شیروان کولانیلاری، حتی

تورکمانلاری، ھاما و ھوموس بۆلگەسىندە ياشايانلارا ھاما و ھوموس تورکمانلاری، شام بۆلگەسىندە ياشايانلارا شام تورکمانلاری، جولان (کولان) تپەلریندە ياشايانلارا ایسە جولان (کولان) تورکمانلاری دئییرلر» (علی شامیل، «جولان تورکمانلاری»، باکی - ۲۰۱۴).

۱۹۶۷-جی ایلدە ایسرائیل ایله عرب دۆولتلری آراسیندا جمعی ۶ گون سورن محاربه دن سونرا کولان تپەلرینین بۆیوک قیسمی ایسرائیلین نظارتینە کئچدی. باکی دۆولت اونیوئرسیتتی نین دوستنتی، آراشیدیرماچی عالیم ووقار زی فروغلو «ایرانین ایسرائیل له «کولان تپەلری دویونو» آدلی مقاله سینە بورانی بئله خاراكتئریزه ائدیر: «کولان تپەلرینین جدی ایستراتئژی اهمیتی اولدوغو معلوم دور. ان آزیندان شیرین سو احتیاطلاری سون درجه محدود اولان ایسرائیل و عرب اۆلکه لری اوچون ھمین اراضی، جننتین اۆزودور». گۆروندیو کیمی کولانیلار مین ایللر اۆنجه رنگیوندا ياشاماق اوچون ان ال - وئریشلی یئری اۆزلی اوچون ابدی یورد یئری سئچمیشدیلر. سوریبادا ياشایان کولانیلارین چوخو بو گونه قدر اۆز دیلیرینی قورویوب ساخلامیشلار. گۆرونور، اونلارین اۆز دیلیرینی و عادت-عنعنەلرینی قورویوب ساخلاماقدا سوریبانی یوز ایللر بویو تورکلرین (تولونیلر، سلجوقلار، عثمانلیلار و سایر) ایداره ائتمە سینیندە رولو اولوب.

کولان تپەلری ایسرائیل طرفیندن اله کئچیریلدیکن سونرا بورانین یئرلی اهالی سی - کولانیلار قاچقین دورومونا دوشدو. اونلار کولان تپەلرینین سوریبادا قالان قیسمینە و سوریبانین دیگر بۆلگەلرینە یئرلشدیلر. اوزون ایللر یئنی دن اۆز ازلی تورپاقلارینا - کولان تپەلرینە قاییتماق اومیدی و حسرتی ایله ياشادیلار. لاکین گۆزلدیکلری کیمی اولمادی، عکسینە، ۲۰۱۱-جی ایلدە سوریبادا قانلی توققوشمالار باش قالدیردی. کولانیلار ایکینجی دفعە قاچقین اولدولار. سون ایللرین ایختیشاشلاری زامانی

آدینین ایزینی اۆزوندە ساخلايان یئر آدلاری گئیش یایلمیشدیر. بیر چوخوندا ایسە اۆزونو کولانی سایان تورکلر ایندیده ياشاماق دادیر. قازاخستاندا، تورکمینیستاندا و اۆزبکیستاندا گولان، گولانچی، گولانبای، کولان-قیپچاق، کولان، کولانبئل، کولان چایی، گولان، کولان یئر آدلاری مین ایللر بورانین ساکینی اولموش کولانی تورکلرین سلیمنه یەن ایزلری دیر. اثرکن اورتا یوز ایلیکلردە قازاخستان اراضی سینە کولان و یا کولان آدلی شهرین اولماسی معلوم ور. بو تاریخی شهر اۆز آدینی کول تورکلرین آدیندان گۆتورموشدو. گومان کی، بو شهرین اساسینی کول تورکلری و یا کولان تورکلری قویوموشدولار. تأسفلر اولسون کی، بعضن یانلیش اولراق، بونون عکسینی - کولانی سویونون آدینی بو شهردن گۆتوردویونو یازیرلار.

گونئی آذربایجاندا و تورکیه دە کولانی تورکلری نین آدیلا باغلی اونلارلا یئر آدی مؤوجودور. لاکین بو آدلار اوزریندە داینامیریق. ندن کی، نیتیمیز اۆلکه میزدن کناردا کولانی سویو ایله باغلی مؤوجود اولان یئر آدلارینی سادالماق دئییل.

آذربایجاندا کناردا ياشایان کولانیلار حاقیندا دانیشارکن، ایسرائیل و سوریا کولانیلاری اوزریندە بیر قدر گئیش داینامی گرکلی حساب ائدیریک. او سبب دن کی، سون اون ایلیکلردە یاخین شرق دە باش وئرن موناقیشلردن ان چوخ اذیت چکنلردن بیر ی بواراضیلردە ياشایان کولانی تورکلری دیر.

بیر قدر باشی بلالی کولان (جولان) تپەلری حاقیندا

کولان تپەلری ۱۹۶۷-جی ایله قدر سوریا تورپاقلاری اولوب. بعضن یانلیش اولراق بورا جولان و یا گولان تپەلری، بورانین یئرلی تورکلرینە ایسە جولان و یا گولان تورکمنلری دە دئییرلر. «سوریبادا تورکمانلاری ياشادیقلاری بۆلگەلر اوزره بئش یئره آیریرلار. لازکیه بۆلگەسىندە ياشايانلارا باير-بوجاک تورکمانلاری، حلب و راککا بۆلگەسىندە اولانلار حلب

نظارتینده اولماسی دئییل، کولانیلارین ازلی تورپاقلارینا قایدیب، مین ایلیک حیاتلارینا راحت شکیلده داوام ائتمه سیدیر. اینانیریق کی، نه زامان سا بو سورون اؤز حلینی تاپاجاق. ایسرائیل کولانیلاری نین بو دوشونجه ده اولدوغونو دئییه بیلیرم، اما اونلار دا بو اینامدادیرلار. «کولان تورکلری عمل درنی» نین ایجتیمایتله علاقه لر رهبری زیاد محمدین دئدی کیمی «کولان خالق نیسلرین دیشمه سینه باخمایارق، حاقلاریندان و تورپاقلاریندان واز کئچمه دی، گئری آدیم آتمادی». دئمه لی، نه زامان سا بو اینامین گئچکلشمه سینه اینانماق اوچون اساسیمیز وار.

ایناملی سونلوق و یا تاریخده ایز قویموش اونلو کول(آن)لار؛ کول(KOL) تیکین و یا کول(KÜL) تیکین دوغو گؤی تورک خاقانلیغینی قارداشی بیلگه خاقانلا بیرگه یؤنتیردی. اساساً حربی ایشلره رهبرلیک ائیدردی. او، کوتلوق (ایلتیریش) خاقانین اوغلو ایدی. ۶۸۴-جو ایلهه آنادان اولموش، ۷۳۱-جی ایلهه اؤلموشدو. تورکون داش یادداشی اولان اورخون-یئنی سئی عابده لرینده و اسکی چین قاینالاریندا آدی سیخ-سیخ کئچیر. جسور اوردو باشچی سی و یئنیلمز دؤیوشچو کیمی اویولور. چین قاینالاری کول تیکیندن بحث ائدرکن «یئنیلمز دؤیوشچو» ایفاده سینا ایشله دیر. اورخون-یئنی سئیده کی داش عابده لرین بیر کول تیکین عابده سی دیر. بو عابده نی اونون اؤلوموندن سونرا قارداشی بیلگه خاقان یازدیرمیشدی. داش اوزرینده اولدوقجا دیقتچکیچی بیر مقام وار: بیلگه خاقان یازیدا کول تیکینی «آپا» دئییه یاد ائتمیشدیر. بو سؤز اسکی تورک دیلینده «بؤیوک، اولو، اوجا» و یا «بؤیویوم» آنلامینی وئیر. بؤیوک قارداشا و آتایا مراجعت فورماسی کیمی ایشله نیردی. چوخ مارق لی دیر کی، ایندی نین اؤزوندی ده کولانی تورکلری آراسیندا بؤیویونه، آتاسینا «آپا» (اپه) دئییه مراجعت ائدندر وار. ائله بو یازی نین مؤلفی آتاسینا محض بئله مراجعت ائیدردی.

اونلارین چوخو تورکییه اراضی سینه کئچدیلر. تورکییه لی پروفئسور اومید اؤزداغ «سوریا تورکلری» آدی مقاله سینده حاق لی اولاراق کولانیلاری سوریبانین «ان شانس سیز» تورکلری آدلاندیریر.

۱۹۶۷-جی ایله قدر کولان تپه لری آدلانان اراضیده ۱۵-۱۸ یاخین، بعضی آراشدیرماچیلار گؤره ایسه ۲۰ کند کولانی تورکلری نین مسکونلاشدیغی کندلر ایدی. بو کندلرده یاشامیش و قاچقین دوشموش کولانی تورکلری نین عمومی سای نین ۷۰-۷۵ مین اولدوغو دئییلیر.

کولانیلارین کئچدی تاریخ یولا نظر سالدیقا گئچک دن اونلارین «ان شانس سیز» تورک سویلاریندان بیر اولدوغو گورونور. قوزئی آذربایجاندا و ائرمینیستان اراضی سینده ایستر چار دؤنه مینده، ایسترده ده سوونت ایمپیریاسی زامانی ان چوخ اذیت چکن «یورددان دیدرگین اولان» توپولملاردان بیر کولانی توپولومو اولدو. ائل جه ده ۱۹۶۷-جی ایلهه ایسرائیل ایله عرب دؤولتلی آراسیندا گئدن ساواشدا و سون ایللر سوریبادا جریان ائدن حادثه لرده ان چوخ اذیت چکن سویلاردان بیر محض کولانی تورکلری اولدو. ایسرائیل دن قاچقین دوشندن سونرا هله توپارانمامیش یئنی دن قاچقین اولدولار. ۲۰۱۶-جی ایلهه کولانی تورکو اولان سوریبالی ژورنالیست سئیمیه ائیوب مطبوعاتدا یازیردی: «کولان خالق ۴۰ ایله یاخیندیر، سوریا رژیمنین ایشغال آلتینداکی تورپاقلارین اؤزگورلویونه قوووشاجاغینی وعده ائدن ساختا شوعلار آلتیندا یاشادی».

ایسرائیل دؤولت کیمی وار اولدوغو سورجه کولان تپه لری کیمی چوخ موهوم ارازینی الدن وئرمه یه جک. اؤتن ایل ایسرائیلین باش ناظری نئتاهیا هو اؤلکه سینین ناظیرلرینی محض کولان تپه لری اراضی سینده توپلایارق ایجلاس کئچیردی و بورادان قارشى طرفه مئساز عنوانلادی: «ایسرائیل کولان تپه لرینی سونسوزادک الینده توتاجاق». بیزیم اوچون اؤنملی اولان بو تپه لرین ایسرائیلین و یا سوریبانین

۷۴۲-جى ايلده توركوستاندا قودرتلى بىر دۆولت تارىخى صحنه سىنە چىخدى. بو، اويغور خاقانلىغى ايدى. كول خاقان (كول خاقان) بو خاقانلىغىن ان اونلو باش چيلاريندان بىرى اولموشدو. او، هم ده بىلگىلەينە گۆره بىلگه كول خاقان كىمى ده تانىنىردى. كول خاقان ۷۴۴-جو ايلدن ۷۴۷-جى ايلقدر خاقان اولموشدو.

كول (KOL) ائركى خان اوغوز خاقان داستانىدا و فضل الله رشيدددىن «اوغوزنامه» سىندە آدى كئچير. فضل الله رشيدددىن «اوغوزنامه» ده يازدىغىنا گۆره كايى اينال ياقودان سونرا اونون اوغلو تومان بۇيويەنە قدر دۆولت باش چىسى اولموش دو. كايى اينال اؤلندە اوغلو تومان ياشجا كىچىك اولدوغو اوچون دۆولتى اونون نايىسى (سلاحيلى نىمىندەسى) كول ائركى خان يۇنتمىشىدى. تومان بۇيويونجه دۆولتىن باش چىسى اولموش و كول ائركى خانىن قىزى ايله ائولنمىشىدى. تومان دا بىر قدر خاقانلىق ائتدىك دن سونرا تاхта كول ائركى خانىن قىزىندان اولان اوغلو گتيرمىشىدى. چوخ بۇيوك احتىماللا بو اولاي ميلاددان يوز ايللر اۇنجه اوغوز-ساك دۆولتىندە باش وئرمىشىدى، كول ائركى خان دا اوغوز-ساك دۆولتىن باش چىسى اولموشدو. بو و بو كىمى اؤرنكلر بللى ائدير كى، كولانى توركلرى ميلاددان يوز ايللر اۇنجه كول و يا كول آديلا آريجا تورك بويلاريندان بىرى كىمى تانىنمىشىدىلار. كول توركلرى ان اسكى ساك-اوغوز سويلاريندان بىرىدير و مين ايللر اول آيرى-آيرى تورك دۆولتلىرىن قورولماسىندا و يۇنتمىلە سىندە فعال رول اوينايمىشىدىلار. اونلارن آراسىندا اونلو اوردو كوموتانلارى، خاقانلار و بىلگه دۆولت آداملارى واردى. يوخارى دا اؤرنك گتيردىكلريمىز اونلاردان يالنىز بىر قىسمىدير.

كول (KUL) باش

دده قورقود داستانلارينا آدى كئچير. كول تىكىنلە عىنى سويا و يا عىنى صىنە منسوب اولدوغونو سؤيله مك اولار. نه يازىقلار كى، بعضى آراشديرماچيلار مثلاًين درينىنە گئتمەدن بو آدين ايضاحىنى چاغداش فارس دىلينده آختاريلار. مثلاً، «خىلباش سؤزونون تحريف ائدىلمىش» واريانتىدير. فونئتيك تحريفين عكس اىستىقامتده گئندىينى، قىلباش سوزونون فارس دىلينده «خىلباش» كىمى تلفوظ ائدىلدىينى دوشونمك داها دوغرو اولاردى» - دوشونجه سىندە اولانلار وار (س. علىزاده » كىتابى، دده قورقود» آنتروپونىمىياسى نىن ائتىمولوژى اساسلارى. آذربايجان اونوماستىكاسى پروبئلملىرى). توركولوق، بارتولد ايسه بو سؤزو محض كولباش (كول باش) شكلىنە يازير. فضل الله رشيدددىن «اوغوزنامه» سىندە ايسه كول باشين آدى سارى كول باش اولاراق كئچير (فضل الله رشيدددىن «اوغوزنامه»، باكى، آرنش - ۱۹۹۲).

كول چور (Kul Çor)

۶۹۹-جو ايلده پايىتاختى بالاساقون اولان توركئش دۆولتى قورول و. بو دۆولت ۷۶۶-جى ايله قدر مؤوجود اولدو. كول چور بو دۆولتىن ان قودرتلى خاقانلاريندان بىرى ايدى. ۷۲۰-جى ايللردە هلە خاقان اولمازدان اۇنجه توركوستانا سوخولان ايشغال چى اموى قوشونلارينا قارشى ديرنىش گؤستمىشىدى. اونون كوماندانلىغى آلتىندا ساواشان توركئش اوردوسو اموى اوردولارى اوزرىندە پارلاق غلبه قازانمىشىدى. توركئشلىرىن غلبه سىندن سونرا امويلر اورتا آسيادان گئرى چكىلمىشىدى. كول چور ۷۳۸-جى ايلده توركئشلىرىن خاقانى اولدو. خاقان اولاندان سونرا آدىنى ديشىب باكا تاركان قويموشدو.

كول (KOL) خاقان و يا كول (KÜL) خاقان

ƏSKİ TÜRKLƏRİN QUTSAL SAYI - DOQQUZ

اسكى توركلرين قوتسال سايى – دوققوز

دوكليزدا- آدىدى سون يىللارا كادار اؤنئملى رول اويناميشتير.

آلتاي-يئنىسئى توركلئرينين دئستانلاريندا دا بو دوكوز ساييسنا چوك راست لانيير». (پروف. عبدالكادير اينان «ئسكى تورك دىنى تارىخى»، ايستانبول ۱۹۷۶) « اسكى اينانجلارا گؤره، گونش هميشه دوققوز داغين آرخاسيندان چيخير، دوققوز گؤيون اوستونده گزيردى. بعضى ناغىللاردا «دوققوز داغ آشدى»، «دوققوز زيروهلى داغا راست گلدى» ايفادهلىرى ايشلنير. بو، يوكسكلىك، اوزاقلىق، الچاتمازلىق معناسينى وئرير .«رقافاراف» آذربايجان توركلرينين ميفولوگياسى» ف.ع.د. عاليملىك درجهسى آلماق اوچون

Namiq Hacıheydərli

ناميق حاجى حيدرلى

چئويرن : على محمد نيا

توركلر دوققوز رقمينى قوتسال قبول ائدر و اوندان آرتيغينا اعتبار ائتمزلر .

يازيلميش ديسسئرتاسيانين اؤتورئفاتى، باكى-۲۰۱۰) « دوققوز ياشيندا آتادان يتيم قالان و آتاسينين رقيبلى طرفيندن اؤلدورولمه يه جهد ائدىلن تموچين آناسى و قارداشلارى ايله برابر بير سيرا ساواشلاردا باشاريلار قازانميش بير سيرا ترفدارلار توپلاميش...» (آيدىن مدت اوغلو «توركلر تارىخى اوچئركلر» باكى، ۲۰۱۲) « كومانلارى پولووتس آدى ايله وئرهن قديم روس سالنامه لرى اونلارين ايچينده... دوققوزوبا آدى...» بوى دان بحث ائدير. (ف.آغاسى اوغلو. «داشبابا توركون داش يادداشى» باكى، ۲۰۱۳) « بو زامان ساراي دان ايكي اؤكوز و ايكي دفعه آرديجيل اولاراق دوققوز قويون گتيرديلر. اؤكوزلردن بيرينى، قويونلاردان ايسه دوققوزونو گونش (يئر) ايلاهه سينه قوربان كسيرلر... دوققوز قويونو دونياسينى

ميرزه اولوغ بى «دؤرد اولوس تارىخى

"ساها توركلئرينين بئرئكت و دوغوم تانريچاسى آيزيتين دورومو، دوكوز ائركئك و دوكوز كيز ائولاتلى باى اولگننين حالى توپراغا باغلى كولتورلئرين تاصاوورلارى دير دئنيلمئكتى دير». (سعادت الدين گؤمئچ «شامانيزم و اسكى تورك دىنى»)

« ابن فادلان سئياحاتنامئسندن دئ آك هونلارين باكيئسى اولان دوكوز كارلوك بويوندان بيرينين بولاكلار اولدوغو بئليرتيلمئكتى دير». (بيلديرلر كيتابى، ۱-جى جيلد، ائديتؤر: اولكو چئليك شاوك، آنكارا-۲۰۱۱) « شامانلارين، آيينلردئ دوكوز كات گؤغئ چيكيپ، دوكوز كاتى دا دولاشراك تئكرار اينديكلئرى سؤيلىئير» (دؤكتور بايرام دوربيلمز. «كيرييم تورك حالك آنلاتيلاريندا سايى سيمگنجيلىغى») « ماناسين ديريلديغى گئرچئك ايسى، كويوندان دوكوز آلاييم، سيغيردان دوكوز آلاييم، دئؤندئن دوكوز آلاييم، آت سورولئرندئن دوكوز آلاييم. كيرك جورانين هئربيرى ايچين بيرئر دوكوز گئنئ ديلئك ائديپ كوربان ائدييم". كيرگيز حاياتيندا توغوزدا-

اسكى توركلرين هر داستانىندا، ناغىلىندا، اينانجىندا بىر سۆزلە حياتىنىن بوتون مقاملارىندا دوققوز وار. ندىن دوققوز؟ اسكى تورك ندىن بئشى، آلتىنى و دىگر سايلارى دئىيل ده دوققوزو قوتسال اولاراق گوردو؟ منجه بونون كۆكونو توركون تانرىچىلىغىندا آراماق گركدى. تورك هئچ زامان بوتپرست اولمادى. تاختايا، هئىكلجىكلره، الدقايرما فيقورلارا ايمان ائتمەدى. هله دىنلردن و آدبىلى پىغمبرلردن مین ايللر اۇنجه تورك وارلىغى و اۇز كىملىنى دوشوندو و بوتون گوردوكلرىنىن آلى بىر يارادىچى - تانرى طرفىندن يارادىلدىغى سونوجونا واردى و يارادىلىشىن سىررىنى چۆزمەيه چالىشدى. تانرىنىن مقامىنى ايسه ان اوجادا آرادى - دوققوز قاتلى حساب ائتدى گۆيلرىن دوققوزونجو قاتىندا. تانرىنىن مقامى اولان دوققوزونجو قات دا بئلهجه قوتسال سايلدى. اون مین ايللر اۇنجهدىن دوققوز تانرىنىن قرار توتدوغو گۆيلر قاتىنىن سىراسى ايدى توركون دوشونجهسىنده. دوققوزون قوتسال سايلماسىنىن ان اۇنملى ندى بو اولان بىلردى. ائله بونا گۆره ده اسكى توركلرىن حياتلارىنىن بوتون مقاملارىندا «دوققوز» او گۆرمكديك؛

شامانلىق دۇنەمىنده اۇزل اولاراق شامان اولماق اوچون يئتىشدىرىلمىش گنجىن شامانلىغا قبول خصوصى تۆرهله قئىد اولوناردى. شامانلىغا قبول ائدىلهجك گنج، ياشلى شامان دئدىكلرىنى تكرر اندرك آند ايچردى، «ضعيفلرىن قورويوجوسو، يوخسوللارىن آتاسى، يئتىملرىن آناسى...» اولاجاغىنا سۆز وئردى. آندىچمه تۆرهنىنده شامانلىغا قبول ائدىلهن گنجه شامان جوببهسى گئىندىرىلر، علىنه آت توکو ايله بزديلمىش اسا وئرىلر، ساغىندا و سولوندا دوققوز ايگىد، دوققوز قىز دايناردى .

آلتاي و سيبىر شامانلىغىندا اينانجا گۆره شامانلار گۆيه چىخارلار، گۆيون دوققوز قاتىنى گزرلر (مئراج اندرلر). شامان گۆيه چىخمازدان (مئراج ائتمزدن) اۇنجه بىر تۆرهن دوزهنلىر و شامان بىر آغ كئچه

دېشىمىشه قوربان كسىرلر» (نظامى تاغسوى «اتتنوس و ائپوس: كئچمىش دن بو گونه» باكى، ۲۰۱۰) « قورد زالخا» ميفىنده زالخا باشى آچىق چۆله چىخاندا قورد درى سىنى اونون اوستونه آتير. زالخا دوققوز آى قوردلارلا گزير...» (رامىل ائىو «ميفولوژى شعور و اونون اىستروكتورو»)

« درسە خانىن ائلخانلر سارايى ايله علاقهلرلى چوخ سىخ اولموش، بو دؤولتىن سانجاقبى كىمى دوققوز دفعه آغير دؤيوشلرده قهره مانلىقلار گؤسترمىش...» (عزيز الكبرلى «دده قورقود كىتابى: داستاندا گىزنلنە تاريخ»)

« اويگور كاغانىنى زيارئت اندئن چىن ائلچىسى وانگ-يئن-تئىي گۆرى، اويگورلار، اوچونجو آيىن دوكونوزوندا، يانى ۹ مارتتا بىر فئستيوال (سوغوك يئمئك فئستيوالى) دوزئىليورلاردى. اولنار بو فئستيوالدى بىر بىرلرىنىن اوزئرىنى سو آتماق سورئتىلى ائغلئنىمئكتئيدىلئر» (سالىم كوجا «ئسكى توركلردى بايرام و فئستيوالئئر»)

« شامانين ميسىتىك سئياحاتلارىندا كوللاندىغى باشكا آراچلار دا واردىر. مثلا كايىناغاجىندان ياپتىغى دوكونوز باساماكلى مئردىونن، گۆك كوشاغى گىبى» (دؤكتور س. گۆمئچ. «تارىهتى و گونوموزدى ساها توركلئرى» .

ئو قومىليوو «قدىم توركلر» اثرىنده اللرى و آياقلارى دوشمەنلر طرفىندن كسىلمىش و بىر قوردون صاحب چىخدىغى دوققوز ياشلى تورك اوغولندان (باكى، «گنجلىك» ۱۹۹۳) دانىشىر، قىياس الددىن قئىبوللائيو «قدىم توركلر و ائرمنىستان» اثرىنده قىرى آذربايجانين قارنىياسار ماحالىنا دوققوز آدىل ياشايش يئرىنىن مؤوجودلوقوندىن (آذربايجان دؤولت نشرياتى، باكى ۱۹۹۲) بحث ائدىر ...

دوققوز آغاج، دوققوز بوى، دوققوز اوغوز، دوققوز بوداقلى آغاج، دوققوز قات گۆى، دوققوز قوجا، دوققوز قوربان، دوققوز چوبانلى سورو، دوققوز دوه، دوققوز اينك ...

دوققوز، دوققوز، دوققوز ...

باتىيا دوغرو اولماقلا دوققوز دفعه چاديرين يۇره سىندە دۇندردىلر. خاتونلار دا خاقانلار كىمى خصوصى تۇرنەلە تاختا اوتوردولاردى. بو زامان اولار دا تاختىندا دوققوز دفعه چاديرين اطرافىندا دۇندىرلر و تاخت اوزرىندە اۇزل اولراق خاتون اوچون حاضىرلانمىش چاديرينا آپارىلاردى .

ساخا توركلرينين ان اسكى داستانى اولان ار ساقا توه داستانينين قهرمانى اون دوققوز ياشينا چاتاندا اۇزوندە قئىرى-عادى گوج اولدوغونو حىسس ائدىر. اونون گورزونون آغىرلىغى دوققوز يوز كىلو ايدى. اونون چاديرى دا دوققوز داياق اوزرىندە قورولموش دو. چاديرينين دوغو قاپى سىندا بوداقلارى گۇيون دوققوز قاتينا يىتن آغاجلار واردى .

ان اسكى تورك داستانلارىندان بىرى «دوققوز اوغوز اون اوغور» آدلانىر. بو داستاندا اوغوزلارين باباسىنين اىلاهى وارلىقلارا بنزه يەن ايكى قىزىندان و بو ايكى قىزىن گۇيلردن ائتمىش بوز قوردلا ائولەنمە سىندن سۇز آچىلير. بوز قوردون بو قىزلاردان دوققوز اوغوز و اون اوغور اۇولادى اولدو .

ارگنكون داستانيندا ايل خاقانين قوهوملارىندان بىرىنين آدى دوققوز اوغوز دور. او، ايل خاقانين اوغلو كايى ايله بىرگە دوشمانلارا اسير دوش سەلر دە اورادان آتلانيب قاچماغى باجارىلار .

« اوغوز خاقان داستانيندا» دا گۇيلرين دوققوز قات اولماسى، كارلوك توركلرينين دوققوز گون داغدا قالان «آلپ بىر بى» دن تۇرمەسى و بو بيه اوغوزون كارلوك آدىنى وئرمە سىندن بحث اولونور .

« آى-آتام افسانەسى» نده دئىلىر: «چوخ-چوخ اسكى چاغلاردا... دوققوز آى دورمادان يئل اسدى. سو، آتش، تورپاق و يئل اينسانا جان وئرمك اوچون بىرلش دىلر. دوققوز آى سونرا اينسان چىخدى اورتايا. آدىنا آى-آتام دئدىلر .»

« يارادىلىش داستانى» ندا: «يئر اوزوندە قولسوز-بوداق سىز بىر آجاش ياشاردى. تانرى بو قولسوز-بوداق سىز آجاشدان خوشلانمادى. «قوللارى، يارپاقلارى اولمايان آجاشلار باخماق گۇزل دئىل. بو آجاشين دوققوز قولو اولسون!»

اوزرىنە اوتورور. اوزرىندە شامانين اوتوردوغو بو كئچە دوققوز شخس طرفىندىن يوخارى قالدىرلىر و دوققوز دفعه دۇندىرلىر .

خاكاس توركلرى قارا روحلارى ائودەن قوماق اوچون دوققوز قوشبورنو بوداغى، دوققوز پارچا قوشوزومو آجاشى بوداغى و دوققوز قارا داشدان اىستىفاده ائىدىلر، شامانين ياردى مى ايله قارا روحو قارا آتلا ائودەن قووردىلار. قارا روحو مكاندان قووان شامان گىرىش قاپى سىنى دوققوز دفعه ووراردى .

ياز زامانى اىلاهى آيزىتىن شرفىنە تۇرنە كئچىرىلدى. آيزىت گۇزللىك و عشق سىمومولو سايلىردى. آغ شامان عليندە سازى گلر و آيزىتىن شرفىنە اىلاهىلر سۇيلردى. بو زامان دوققوز قىز، دوققوز اوغلان سئچىلردى. اولار بىر قىز بىر اوغلان اولماقلا عسگر كىمى سىرايا دورراق ال-الە توتاردىلار. اسكى تورك مىفولوگىياسىندا دوققوز قارداش چايىنين قوللارى آراسىندا اولان «بىياز قوبەلى، دۇرد كۇشەلى، تك قاپىلى» زىارت يئرلرىندىن بحث ائىلىر . آلتاى، ماجار، چوواش، مونقول، ياكوت اينانجلارىندا و شامانىزمده قوتسال حساب ائدىلەن ياشام آجاشى (اولوقايىن، اولوغقايىن) تانرى طرفىندىن دونيا ايله بىرلىكده يارانمىش و گۇيلر بو آجاشين بوداقلارى اوزرىندە داينمىش دىر. دوققوز بوى تورك بو آجاشين دوققوز بوداغىندان تۇرمىش دىر. بوداقلارى گۇيون اوزوندە اولان بو آجاشين يئر آلتىندا دوققوز كۇكو وار. دونياسىنى دىيشەنلرين روحلارى بو آجاشين بوداقلارى آراسىندا اوچوشار .

ساكلار، هونلار و گۇيتوركلر طرفىندىن اوينانمىش ان آزى ۴ مين اىللىك تارىخى اولان تورك اويونلارىندان بىرى «دوققوز داش» اويونودور. بو تارىخى اويونون ايزلرى قازاخ توركلرى طرفىندىن «توغىز كومالاک» آدىلا ياشادىلماق دادىر .

اسكى توركلر خاقانى تاختا چىخارىر كەن اونو كئچە اوزرىندە اوتورداردىلار. كئچە اوزرىندە اوتورموش يىنى خاقانى دوققوز كىشى گۇيه قالدىرار و يۇنو دوغودان

آلتای توركلرينين اسكى اينانجينا گۆره هر شئيين يارادىچىسى گۆيون ۱۷-جى قاتيندا قرار توتان تانرى قارا خاندىر. قارا خان يئر اوزونو ياراتدىق دان سونرا دوققوز بوداق لى شام آغاجى ياراتمىش، بو دوققوز بوداق دان دوققوز كىشى تۇرتمىش، بو دوققوز كىشى دن دوققوز اولوس ياراتمىش دىر .

تورك ميفولوگياسيندا دوققوز بوداق لى بوينوزو اولان سيغىنلاردان بحث ائدىلر. شامانلار ين سيمووللار يندان بىرى دوققوز بوداق لى سيغىن بوينوزو ايدى .

دوغو توركلرينين اينانجينا گۆره گۆيلر دوققوز قات ايدى .

آباكان توركلرينه عاييد بىر داستاندا داستانين قهره مانى كارتا قا مئرقان باجى سىنى آختارار كهن آتاسىنين بۇيوتدويو قارتالارا بالالار ينى يئىد يىرمه سى اوچون دوققوز قيسرا ك وئيرىر. بو داستاندا يئر آلتيندا دوققوز دنيز اولدوغو قئيد ائدىلير . آلتاى شامانلار ين گئىمىنده حر كت ائدىكجه سس وئره ن دوققوز مئتال اولاردى، بو قارا خانا ان ياخين - ۱۶-جى قاتدا اوتوران ياخشىليغىن و گۆزلىين سيموولو باى اولگئنين دوققوز قيزىنين رمزى ايدى .

ياخشى لىق تانرى سى (ياخشى لىق ملىي) اولگئنين يئىدى اوغلو، دوققوز قيزى واردى. اولگئنين قيزلارى آغ قيزلار دئيه آنيلىردى. آغ سۆزو تانرىسال تمىزلىگى و گۆزلىگى ايفاده ائدىردى. آلتاى توركلرينده ايسه آغ جننت دئمك ايدى .

اسكى تورك و موغول اينانجينا گۆره يئيرالتى دونيانين صاحى، تانرى طرفيندن لنتلنمىش، پيس ليگى و شرعى ايفاده ائدن ارليك خانين دوققوز اوغلو وار. او، اۆز خالقينى دوققوز بوداق لى آغاجدان ياراتمىش دىر .

اسكى توركلر نه زامان سا قيامت گونونون اولاجاغينا اينانيردىلار. بونا «كالغان چى چاغ» دئيردىلر. «كالغان چى چاغ» گلدىنده دنيا داغىلاچاق، يئر و اينسان محو اولاجاق. گۆى اوغول داياچاق، داغلار اوچاجاق، دره لر داغىلاچاق. او زامان دنيز ديبىندن دوققوز قارا داش چىخار، دوققوز داش دوققوز يئر يىندن ياريلار، هر داش دان دا يروى دوققوز ساندىق چىخار، هر ساندىق دان دمير آتلى

دئدى». قولسوز-بوداق سىز آغاج بىردن دوققوز بوداق لى اولدو. تانرى، «دوققوز بوداغىن هر بىرىنين كۆكوندن دوققوز كىشى تۇره سىن، بونلار دوققوز اولوس اولسون!»- دئدى» -دئىلير. سونرا بونلاردان تورونگئى (تۇرونگئى) و قادىنى ائزئ پيسلىين و شرين تمثيل چىسى ارلىين (ائريك) هيله سىنه اويارق تانرىنين ياساق ائندىي يئمىش دن يئدىي اوچون تانرىنين غضبىنه گلير. «تانرى: «منيم سۆزومو دىنلمدىين اوچون دوققوز اوغلون، دوققوز قيزين اولاجاق. بوندان سونرا من اينسان ياراتماي اچام. آرتىق، اينسانلار سىزدن تۇره يه جك!»- دئىير. غضبلنه تانرى ارلىي ده يئر ين دوققوز قات درىنلىينده اولان قارانلىق دنويايا آتير .

اسكى تورك دؤولتلىرىنده يۇنديجى هئيت (يۇنتيم كورولو، شورا) دوققوز نىردن عبارت اولوردو. بونلاردان اوچو ايچ، آلتى سى ايسه دىش ايشلردن سوروملو ايدى .

اورخون يازىلار يندا «اوتوز تاتار»، «دوققوز اوغوز» و «دوققوز تاتار» بوى بىرلىكلرىنين آدى چكىلير .

چوواش ميفولوگياسيندا دوققوز يارادىچى واردى؛ روحلار ين يارادىچىسى، چوجوقلار ين يارادىچىسى، چۇرىين يارادىچىسى، ائو آداملار ينين يارادىچىسى، ائولر ين يارادىچىسى، زنگىنلىين يارادىچىسى، چىچكلر ين يارادىچىسى، گوج و ساغلىغىن يارادىچىسى، يئر اوزونون يارادىچىسى .

«اوغوز داستانى» ندا اوغوز مملكتلر فتح اندرك اوزون بىر سفردن يوردونا دۇنمه سى شرفينه دوغ سان مين قوچ و دوققوز يوز قيسرا ك (قيسرا ك-هله دوغمامىش گنج دىشى آت) كسير .

« ماناس » داستانيندا ماناس اؤلدوك دن سونرا دوققوز گون گۆزلىدىلير، دوغ سان قيسرا ك كسىلير، خالقا دوققوز قات قوماش پاى لانير (احسان ائدىلير) .

اسكى توركلرده قوربان كسىلر كهن دوققوز ساي دا قوربان سئچيلر، تانرىيا دعا ائدىلر كهن دوققوز قوربان كسىلجىي و يا دوققوز حيوان آزاد ائدىلجىي ود ائدىلردى .

سىبىر توركلرينين بىر ناغىلىندا ماغارا دلييندن يئر آلتينا دوشه ن اوشاق دان دانىشيلير. يئر آلتيندا پيس روحلار اوشاغى دوققوز زنجيرله باغلايىب حبس ائدىلرلر .

دوزلدېلىمىش دوققوز حوزا راکى دولدورار، دوغسان درى
حوز دا كىمىز حاضىرلاتدىراردى .

توركلر ارگنكوندان دوققوز مارتا چىخماغا باشلادىلار.
چىخىش مارتىن ايگىرمى بىرىندە تاماملاندى .

ائىدىگى باتىر داستانىن كرىم توركلرى آراسىندا
يايلىمىش وارىانتىندا «...ئىدىگى دوققوز نفۇزلو شىخسىن
دوققوز اوغلو ايله تئىمور خانىن يانىنا دوغرو گندركن
يولدا دوققوز باشلى، بىر قویروقلو ایلانلا راستلاشیر.
دوققوز ایگید ایلانین دوققوز باشینی کسیر». عمومیتله
كرىم توركلرىنىن ناغیل و داستانلارىندا «دوققوز اوغول
صاحبى اولما»، «دوققوز نفۇزلو شخص»، «دوققوز باشلى
ایلان»، «دوققوز قویروقلو ایلان»، «دوققوز كوسا»،
«دوققوز ساندىق»، «دوققوز آت» كىمى ایفادهلره چوخ
راست گلینیر .

دده قورقود داستانىندا دلى دومرول دوغولاندا آتاسى
دوققوز بوغا كسىر، اوغوز بىلرىنىن تويوندا دوققوز يئرده
مجلس قورولار، دوققوز قاراگۆزلو كافىر قىزلارى باده
سوزر، اوغوز ارلرى اؤيونهنده دوققوز دوشمەنى يئره
بيخىدىغىنى دئیر، آنالار «دوققوز آى قارىمدا
گزدىردىم، اوغول!»-سؤیلر ...

ائىلخانلار سولالهسىنىن قوروجوسو هولاکو خانىن
قادىنىنىن آدى دوققوز خاتون ایدی .

چوخ ایلگىنجىدیر: توركلرىن سىموول اولاراق
سئجىدى بوز قوردلارىن يوواسىنىن اوزونلوغو دوققوز
مىتر اولور. گۆزلرى يومولو حالدا دونيايا گلن قورد
بالاسىنىن گۆزو محض دوققوز گونون تامامىندا آچىلار .
اسكى تورک اينانجىندا اينسانىن ۴ عنصردن و
دوققوز گۆىدن يارانماسى اينانجى دا واردى. دؤرد
اونسوره «دؤرد آنا»، دوققوز قات گۆيه «دوققوز آتا»
دئىلمىشدير. يونسو ايمرهنىن «بئن بئندى بولدوم»
ادلى شعيرىنده؛

يونسو بئنىم، اومى بئنىم

دوكوز آتام دؤرتور آتام

سؤيله مەسى دە بو اينانجىدان قايناق لانيير .

دوققوز كىشى چىخار. بو كىشىلردن ايكىسى باشچى
اولاجاق .

بؤيوك موغول ايمپىرياسىنىن قوروجوسو چىنگىز خان و
اونون آردىچىللىرى اولان ھۆكمدارلار گلن ھىدىلەلرین
سايى دوققوز اولوردو. گۆى تارىيا اينان چىنگىز خان
تارىيا شوکورلىنى تانى قارشىسىندا دوققوز دفعه ديز
چۆكمکله بىلدىرىمىش؛

چوخ سونرالار - ۱۳۸۶-جى ایلده محض بو عادتدن
خبردار اولان شىروان شاهی ۱-جى ابراهيم چىنگىز خانلا
عینی سوي دان اولان امير تئیمورون گۆروشونه گندركەن
ھر ھىدىلەدن دوققوز ادد تقدیم ائتمىشدى. تىكجه
قوللارین سايى سىككىز ایدی. قولون سايىنىن ندىن سىككىز
اولدوغونو سوروشدوقدا شىروانشاه ابراهيم «دوققوزونجو
قول من اؤزومه!»- جاوابىنى وئرمىشدى. امير تئیمورا
خوش گلن بو داوانىش شىرواندا قان تۆكولمەسىنىن
قارشىسىنى آلمىشدى .

چىنگىز خان ايچكى مجلسلىرىنده قدهىندن يئره بىر
دامجى شراب آخىدان شىخسه جزا اولاراق دوققوز قده
شراب ايچىردى .

خاكاس توركلرىنىن «آلتون آرىغ داستانى»ندا ان ياخشى
آت: «...دوققوز قولاج بويولو، قارا-كورهن آت» - دئيهرك
اؤيولور .

« دده قورقود داستانى»ندا بئيرك كافىرلره :

تانى مانا يول وئردى، گندر اولدوم،

مره، كافىر، اوتوز دوققوز بىگىدىم امانتى ..!

مره، كافىر، بىرىن اسكىك بولسام،

يئرینه اون اولدورريم» - دئير .

گۆيتوركلرده و اويغورلاردا خاقانىن بویروق آدلانان
ياردىمچىلارى واردى. بویروقلارین سايى دوققوز
نفردن عبارت اولوردو .

۱۷-جى عصرده ياشامىش ابول قاضى باھادور خانىن
«توركمەنلرین شجرهسى» كىتابىندا يازدىغىنا گۆره اوغوز
خاقانىن اوغلو گون خان دا آتاسى كىمى تۆرهنلرده دوققوز
يوز آت ايله، دوققوز مین قویون كسدیریر، درىدن

بنابراین، من بر خلاف نظر بعضی از دوستان اعتقاد دارم، گفتن و نوشتن شعر کوتاه نه تنها آسان نیست بلکه خیلی هم سخت و جانکاه است. شاعر در شعر کوتاه باید سعی کند مضمون و مفهوم مد نظر خود را برای وارد کردن در رگ هستی زندگی و جان بخشیدن به روند زندگی که شعر است، از هر تار و پود هستی خود مایه بگذارد. اگر من نمی توانم در سرایش شعر کوتاه موفق باشم تقصیر شعر

«شعر کوتاه حرف مردم است»

یازار: محمود بنی آدم‌دیزج

شالیم قارا بویاندی

اوجو بیتره دایاندی

منیم آه و ناله مدن

چرخ و فلک دایاندی.

شعر خود زندگی ست. شعر کوتاه آه دل است. «هر تعریف دیگر که برایش کرده باشند، مهم نیست.» از ابتدای خلقت تا به امروز هر جا زندگی بوده شعر هم بوده است. هر چند امروزه در سرایش شعر سیاست، دیانت، چاپلوسی و... چیزهای دیگر از این قبیل با آن مخلوط شده است، اما ذات شعر زنده نگهداشتن زندگی است.

من از آنجا که به دراز نویسی عادت ندارم و کش دادن مطلب را نمی پسندم به طور سر بسته می گویم که همیشه کوتاه گویی کوتاه نویسی یکی از هنرهای بر جسته می باشد، و این هنر از عهده ی هر کس بر نمی آید.

«For sale: Baby shoes, Never Wom» به این داستان کوتاه ارنست همینگوی توجه کنید (برای فروش: کفش بچه، هرگز پوشیده نشده است) چه نمی توان از این داستان ۶ کلمه ی برداشت کرد؟ یا به عبارتی در کدام رمان هزار صفحه ی این پیام را می توان براحتی پیدا کرد، طوری که پیوسته در فکر و اندیشه‌ات ماندگار باشد؟

شعر نیز باید اینگونه باشد. وقتی که آدم یک رباعی (بایاتی) را زمزمه می کند هر حس و حالی که بگوی در آن بایاتی پیدا می کنی در صورتی که در شعرهای به درازای یک قرن باید آنقدر به کاوی تا از توش یک مفهوم و معنی پیدا کنی. در شعر به حاشیه پرداختن به اعتقاد روا نیست.

البته شعرهای هست در زبان شیرین و شیوای تورکی، شعرهای بلند که جایگاه خاص و عام در میان مردم پیدا کرده است. از آن جمله می توان شعر معروف "حیدربابایا سلام" را از استاد سخن شهریار نام برد. هرچند همین شعر نیز شاید می توانست خیلی کوتاه تر از این باشد و به معنی و مفهوم آن آسیب نرسد.

نیست دانش و توانی من کمتر است.

من خود یک روستازاده‌ام، در گذشته نه چندان دور بیش از ۸۰ درصد مردمان روستای ما بی سواد بودند، اما با آن بی‌سوادی پای صحبت هر کدام از مردمانش که می نشستی برایت دیوان رباعیات باز می‌کردند، در همین صده اخیر که تازه دانش جایگاه خاص پیدا کرده است شاید دانش شعر نیز دیگرگون شده باشد! کدام شعر بلند در دفتر سینه‌های این ملت به اندازه بایاتی، گرایلی و ... جای گرفته است؟ اگر شاعر، شعر را فقط برای چند نفر تحصیل کرده دانشگاه و افراد این گونه می گوید و می سراید بلی، اما اگر می خواهد رکن اصلی شعر که زنده نگهداشتن زندگی است را رعایت کند شعر بلند در میان مردم هیچ جایگاهی ندارد چرا که امروزه کسی حوصله خوانش آنگونه شعرها را ندارد و زمان این اجازه را به وی نمی‌دهد...

آینا کیمی سینیب اورک

قوی داغیلیم بو گنجه ده

نور سپه له،

پارچالاریم،

اود دا چکسین،

قارانلیق.

تأسسوف لرله جاوان ایدی و بیر ایش گۆرمک اولمازدی . عشقی نین پیس لی بی و چتین لی یه ده او ردا ایدی کی کیمسه قادیر دئیل دی قولونو چیرمالاییب ائلچی گئتمک له بوسئوگی یه سون قویا . نییه کی او بیر گۆزه له وورولماق عوضی ، وورغون ایدی کلمه لر . تاکی بیرگون اونون اوزون و ایتی دیلی هابئله آچیق و آیدین دانیشماسی و یاشیل باشلی لیقی ماتادور لاری هوسه سالدی کی اونو آپارسین لار اؤکوزلر دؤیوشن مئیدانا . دوربونلرده ایشه دوشدو و اونون اؤکوزلردن قورخوب اویان بویانا چابالاماسیندان ، اؤزگالری لری اوچون فتوراف چکمه یه . آمما ائولندیک دن سونرا خانیمی بوتون باشاراتیلا اونو ن باشینی قره بویدای آمما اونون قیرمیزی دیلینه بیر چاره تاپنامادی . ائله اولدو کی جاناورلار حاققیندا عالی تحصیل آلانلارا ایش تاپیلدی آمما بونا کی اینسان شیناسلیق فاکولته سینی بیتیرنیشدی ایش تاپیلما دی . تاکی گئندی موسافیر داشیماغا و یئددی ایل تمام آزادلیق و اینقیلاب مسیرینده موسافیر چکدی . الینه آزاجیق پول گلدیک ده بیر گول ساتان ماغازاسینی یولا سالدی و گول چیچک لر ایچره داها هئچ قمی یوخ ایدی . گونلر اؤتمک ده ایدی لر کی بیزیم قهرمانیمیز یئنه کئچمیش ده کی یاشیل دوشونجه لری نین یادینا دوشدو . طبیعتی سئو ن لردن اولدو واوره بی او اوزدن دن کی باغ باخچا لار و اکین لر گونو گون دن ویران اولوب

حکایه - اویکو HEKAYƏ - ÖYKÜ

یاشیل سنگر لر

علیرضا ذیق

بیزیم ناغیلین قهرمانی او قدر گوجلو دئیل دی کی ائده بیلسین دئو لری نن ، جین لری نن و اژدهالارین آغزیندان پوسکوره ن اودآلولارلا دؤیوشه بیلسین . او بیر دئورده دوغولموش دور کی قیلینج وورماق عوضی قیلینج ل اویناییردیلا و ات چاپیتماق تکجه یاریش مئیدان لاریندا اودوب اوروزماغا خاطر ایدی و هئچ درده دیمیردی . پس بیز کی قهرمان دئییریک سبب ندیر؟ سببی شاید هالیوود فیلم لری نین تأثیری و یا ورزش ساحه سنده کئچیریلن یاریش لاردان اولو و باشقا هئچ ! بو قهرمان یا حکایه میزین بیرینجی آرتیستی ، چوخ عاددی بیر آدام ایدی کی آتی و سومویونن چالیشیردی و بیرگون اگر توکانینی آچا بیلمه سه ایدی ، بئلی چوخ راحتجا سیناردی . اگرده نظره گلیردی آیاق اوسته دی عائله سینه اولان حورمت دن سو ایچیردی و ایسته میردی اونلار دونیادان دویوب اومود سوزلوق فلسفه سی نن تانیش اولالار . اونون ایندی اللی یاشی واردی و کیمسه اوندان ایکی اوزلولوک و آیری لیک ایندی یه جان گۆرمه ییب دی . آمما بیر زامان بترعاشیق ایدی .

گۆردو اونلار جا کامیون و ائو تیکمک اوچون ایشله ن چئشیدلی ماشین لار بیر قورو یئری کرپیچ ، سیمیت و دمیرلر لرایله دولدورولار . یئریندن دبه شینجه ماشین لار هامیسی گئندیلر و او مجبور قالدی دورومو تورپاق دان سوروشا . تورپاقین کی آغلاماق دان الی اولموردی گۆزیاشلارینی سئل ائدیپ قورو بیر چا یا آخیتدی .

صباحکی گون یاشیل جیبهه بیر سمینار فیکرینه دوشدو و شهرین سینماسینی کی کیمسه اونون فیلم لارینی گۆرمه یه گئتمیردیپ یر نئچه ساعات لیق ایجاره ائتدی و اوگون کی قرار ایدی سمینار اولایبیرد ن بیره سینمانین بوتون سئانس لاری نین بیلیتینی او گون آلدیلار . سمینار کی باشلاندى داها حتتا بیر بوش صندل ده جیبهه نین عسگرلرینه تاپیلما دی و تا ایسته دیلر اعتراض ائده لر کی بو نه ایش دی اوتوز قیرخ نفر فیشقیراغا* باسیب آپاراتچی دان ایسته دیلر کی تئز فیلمی باشلایا . آپاراتچی گئجیشینجه و سینما صاحیبی اونلارا دئیینجه کی هله دۆزمه لی سیز تا سمینار قورتولا جیب لرینده کی بوتون یومورتالاری چیپدیلا سمینارا گلن آداملارین اوز گۆزونه . ائشیک دن کئچن آداملار دا بو های کوی ائشیدیب دولدولار سینمایا کی گۆره لر نه خبردی و یا هانسی فیلم دی کی اونون اوچون بو جور باش سیندیریرلار .

ایش چکیردی محکمه یه کی ماتادورلاردان بیرى قهرمانیمیزین کئچمشده کی عکیز لریندن بیرینی اونا نیشان وئردی و اودا جیبهه نین باشچی سی اولاراق یادینا دوشدو کی اگر بیرگون گول لرینه سو وئره نمه سه اونلار قورویاجاقلار ، جیبهه نین اینحیلالین ایسته دی و شیکایتین دن واز کئچدی . اولدو بیر آدام کی داها رومانیتیک دوغوولاری بوراخیب ایش گوجونو ائتدی گوللرینی بسله مک و اونلاری ساتیب منفعتی ن ائو ائشی یینی کئچیندیرمک .

* فیشقیراق : آغیزیندان فیشقا چالماق

سیمیت : سیمان

یئرینی داش ، دمیر ، کرپیچ و سیمیت* توتوردو کدرلن دی . گئندی بیر دَرَنک اوچون جواز آلدی و آدینی قویدو یاشیل جیبهه و یاشیل دوشونجه لی اینسانلاری ییغدی دؤوره سینه . تعطیل گونلر ایش لری اولدو طبیعته گئتمک و زیر زیبیلی چؤل دن ییغیشدیرماق . داغچی لار و سیاحت ائده نلرده اونلارا قوشلوب و هامیسی اولدو یاشیل سنگرلی لر کی طبیعتی و شهر لرینی گۆزه ل و یاشیل ایستیردیلر . آما جیبهه نین اهلی گۆروردولر کی طبیعت گون به گون کیچیلیر و شهر لری حساب کیتاسیز بویه رک کر کثافت هر یئری گۆتورور .

جیبهه نین عسگرلری کی هامیسی آراشدیرما و تدقیق ائتمک اوصول لاری لا تانیش ایدیلار ، چوخلو آراشدیران دان سونرا بو نتیجه یه چاتدیلا کی شهرده گۆزه گۆرونمز وارلیق لار وار کی اونلارین آباق ایزلری حتتا میکروسکوپ لا دا گۆرونموری . تا کی جیبهه نین عسگر لریندن بیرى کی اُسطوره لرحاقیندا بیلگی سی چوخ ایدی ، شک شوبهه سی اونا گئندی کی حتمن شاهنامه نین دئولری دیلر کی گئجه لری تاپیلیب بو دام داش لاری تیکیرلیر .

بونا گۆره ده بیزیم قهرمانیمیز آتین یاریب اونا دوز باسدى کی گئجه نی آییق قالب گۆره بو دئولر نه قیلیق دیلار کی ائده بیلیرلر گئجه لری شهرى بو جور گئنیش لن دیرسین لر . گئجه یاریسی بؤیوک بیر سس کوی قاغزاندی و تا سنگر یندن ائشی یه چیخا

سلامدان سونرا کاظیم گومراه سسله قیسا-کونکرتت جاوابلاندیردی: -بو گون هاوا گونشلی دیر، اهوالمیز دا هاوایا او یغوندور .

- من بو گون حیطه چیخمامیشام، هاوادان دا خبریم یوخدور، - دئییه رامازان ازگین-ازگین جاواب وئردی. کاظیم ائله گل دی دوستو اسنییر. اونون همیشه ازگین اولماق اوچون بیر سبب تاپماسینا قیحیققلاندیغیندان هؤوسه له سیز حال دا سوروش دو :

-دونه ده چیخمامیشدین هئیأته؟

ختتین او بیرری باشینا سوکوت چؤک دو. رامازان بیر گون اول ائوده ن چیخیب-چیخما دیغینی خاتیرلاماغا چالیشیردی. او قدر ده امینلیک ایفاده ائتمه یه ن سسله «یووخ، چیخمامیشدیم» دئدی .

-یاخشی کی چیخمامیسان. دونن گؤیدن قاپقارا، پالچیق لی یاغیش یاغیردی. بوتون اوست-باشین چیرکلنه جک دی ...

-همم، یاخشی کی، چیخمامیشام... بو گؤی ده له نلرین آراسیندا گزمک اولمور اونسوز دا. پول دا یوخدور کی، هاراسا گنده سن ...

کاظیمین حوصله سی عمل لی-باشلی دارالدی. شیکایتله نمه یه یئنه نسه تاپان دوستونو بیر آز دا دینله ییب احوالینین پوزولماسینا ایمکان وئرمک ایسته مه دی. تئز-تلسیک :

-من بیلیرم سنی هارا آپاراجام. اورا باش دان-باشا پول دور. دونیانین ان وارلی آدمی اولاجاق سان. زنگ اندیب واختینی دئیرم. تکی یاخشی یاغیش یاغسین همین گون،- دئییب - یاخشی، ایندی ایشیم وار، سونرا دانیشاریق - دئییه الوستو بیر یالان اویدوروب جاواب گؤزله مه دن تئلفونو قاپات دی .

داریسقال مطبخین آچیق پنجره سیندن دولان هاوانی جیرینه چکیب بالا جا کونج دیوانینا یاخاناندا حلیمه باشینین اوستونو کسدیرمیشدی: -آیب دئییل، آ کیشی؟ سینوپتیک سن سن؟ هاوادان باشقا تئما یوخدور سنده؟ - آروادی همیشه طعنه و تعجبله اونا باخیردی .

HAVALI ADAM

هاوالی آدم

واحد ممدلی
Vahid Məmmədi

"آداملار" سیلسیله سیندن

سؤزلری قریبه تلفوظ ائدن نرمنازیک قیز بو گون هاوانین گونشلی، آرابیر یاغیش لی اولاجاغینی دئییب آخیردا دا علاوه ائتدی کی، هاوا نجه اولور اولسون، چالیشین احوالینیزی یوکسک توتاسینیز. هاوا پروقونوزندان باشقا هئج نیه باخمایان کاظیم تئلفونوزو سؤندوروب مطبخه کئچدی. موبیل تئلفونو زنگ چال دی. دوستو رامازان ایدی. بئشمرته ده کی اورتاق مارکئتلی سؤکوله ندن سونرا تیکینتی شیرکتی اولارا نه یئر، نه ده ماغازانین اصل دیرینی وئرمیشدی. اوزون محکمه چکیشمه لری، گئت-گللردن سونرا اورکلرینجه اولان اؤلچوده یئر آلا بیلسه لر ده، رامازانین صحتی باش وئره نله دؤزمه دی، بیر خیلی خسته دوش دو. یئنی ماغازانی تمیر ائتدیریب ایشلتمه یه آرتیق هوسلری ده قالمامیشدی. کاظیم ایسه یئنی مکانلارینین سمتی خوش گل میردی - بورانین هاواسینا سؤکونتوده اؤلמוש سیچانلارلا تیکینتی شیرکتی صاحبینین قوخوسونون قاریشدیغینی دئییردی: «نچه ایل کئچمه لی دیر کی، خزری و یاغیش بو قوخونو آپارسین».

- سلام. نجه سن؟ - کاظیم جاواب وئرمه یه مجال تاپمامیش دوستو حال-احوال ژانرینین پوپولیار سوالارینی یاغیدردی، - صحتین یاخشی دیر؟ ایشلر نجه گئدیر؟ آرواد-اوشاق نئینیگیر؟

-سن دوزەلەن دئییلسن، - دئیە حلیمە اوزونده تېسسوملە باشینی یئللەیبب اوتو اوتاغینا کئچدی . قاپینین زنگی چالیندی. گلن ساحە موکلی، یانینداکی یاشلی، ائینکلی قادین ایسە بیر مرتبە اونلاردان آشاغی دا یاشایان اونیوئرسیتت موعلیمسی دی. پولیس امکداشی ادب-ارکانلا سالاملاشدی: -بو خانیم شیکایت اریزهسی یازیب کی، سیزدن اونلارا تاپپیلتی سسلری گلیر. ناراحات ائدیرسیز، گئجەلر یاتا بیلیمیر، - سانکی تېسسومونو زورلا بیغینین آلتیندا گیزلیدیب جدی گۆرونمەیه چالیشیردی .

حلیمە اوتاق دان اؤزونو یئتیریب قادینین اوستونە چمکیددی: -سین علیندن هارا قاچاق بیز؟ آیبب دئییل؟ بیزیم او یاشیمیزدیر کی، آتیلیب دوشک؟ آبرین-هیان اولسون دا. علیندن هئیأته ده دوشە بیلیمیر. هر منی گۆرەنده «سس سالانلار سیزسوز» دئییرسن. شرچی! سین دردین سس-فیلان دئییل، بیلیرم من سین باشینین آغری سینی ...

حلیمە قیشقیردیقجا «یاخشی... یاخشی...» دئیە قولوندان چکیب اونو ساکیتلش دیرمەیه چالیشان کاظیم اونو گیریش قاپی سینین لاپ یاخینینداکی اوتو اوتاغینا اؤتوروب قاپینی اؤرتدو. اوزونە صونعی تېسسوم قوندوروب: -سیز اونا فیکیر وئرمیین، - دئدی. پولیس موقتتیشی بیلمەدی کاظیم «اونا» دئیەنده قادینلارین هان سینی نظرده توتدو، - بیزدن هئچ بیر سس-فیلان گلە بیلمز. ساده جه، باشینیزا سس دوشوب... - اوزونو قونشو قادینا توتدو، - اولور بئله شئیلر... هاوا دورومونا باخمیشام. صباح لئی سان یاغیش یاغاجاق. آلتیندا دایانین، قوی بیر خیلی اوستونوزە یاغ سین، کئچیب گئدر ...

مات-مات اونا باخان قادین جوش دو: - آ، بو منی اله سالیر ای. سن اؤزونو کیم حساب ائدیرسن کی، منە عقل وئیرسن. من ... ساحە مووککی لی قادینا - گئدک، - دئییب اونو گۆزلەمدن آستا-آستا پیللەلری دوشمەیه باشلادی.

کاظیم نسه دئمک ایستیردی کی، ایچرییه دوشەن گونش زولاغینی گۆردو، سئوینجە یئریندن سیچراماسیلا پنجره نی اؤرتمەسی بیر اولدو. اوزونە یایلمیش بختور تېسسوملە :

-گونشین شفقینی اوولادیم - دئدی، - بوتون گونو بیزده قوناق اولاجاق. پنجره نی بیر ده آخشام آچارسان. - حلیمە مات-معطل ارینه باخیردی. - نه قدر کی بو شفقلر بوردادیر، کئفیمیز ده الا اولاجاق. - دئدی کاظیم. سونرا اللرینی ایرلی اوزادیب شفقلری توتدو، -آل، آس بوینوندان، اوستو دولو بریلیانت دیر، - دئیە گونشی آروادینین بوینونا کئچیردی .

حلیمە نین اولجە دوداغی قاچدی، چاشیب قالمیشدی، بیردن شاققاناق چکەرک اوغونوب گئتدی :

-سن دوزەلەن دئییلسن. ائله ایلک گۆروشوموزده ده سینوپتیک لیک ائدیردین. من ائله اوندا آنلامیشدیم کی، سن هاوالان می سان. سوروشدوم کی، حیات دا ان چوخ سئودیین شئی ندیر؟ جاواب وئردین کی، دینیزین اوستوندن ایلدیریم چاخماسی، - یئنه برکدن گول دو، - هئچ اولماسا، «گۆزلرینین رنگی»-فیلان دئیردین ده ...

کاظیم اوزونده کی شفق نورونو چوخبیلیمیش تېسسوملە اوزلەدی، قاشلارینی دارتیب شهادت بارماغینی هاوادا یئللەدی: - پاە، دئمزدین کی، آلداتدیم؟! دئسیدیم کی ان چوخ سین گۆزلرینی سئویرم، بیر آی بورنون یئر سوپوره جک دی کی، بس آیاقلاریم، سینەم خوشونا گلیمیر؟

هئج ده یاخشی گۆرونمور» دئدی. کاظیم الینده تانومئتر اولان حکیمی ایرلی بوراخیب «ئههه، دوکتور، سن کی سینوپتیک دئییلسن، هاوانین نئجه اولاجاغینی هاردان بیله جکسن؟!» دئییب کؤکس اؤتوردو .

گنج تیبب باجی سی گولوشونو ساخلایا بیلمه دی. حلیمه نین ده دوداغی قاچدی، آلت قونشو ایله بایاکی داوا-دالاشی دا، تضييقينين يوكسلمه سینی ده اونوت دو سانکی. حکیم بریقاداسی اونون تضييقينين نورماللاشدیغینا امین اولاندان سونرا گئتدی. اونلاری یولا سالان کاظیمین مطبخده کی پنجره نین اؤنونده بیر قدر اول ائوه حبس ائتدی گونش

شفق لرینی گۆرهنده یئنه اوزو گول دو . حلیمه ده مطبخه کنچ دی: -چای وئریم سنه؟ -بوخ، سن منه کولیین قوووب گتیردی برابلییانین قارا قوموندان وئر .

-سونونجو دفعه ائگئنین قومو خوشونا گلیمیش دی . -او زامان اورتا شکرلی اولسون، - دئییه کاظیم راز یلاش دی .

حلیمه حاضرلادیغی تورک قهوه سینی ارینین اؤنونه قوی دو: -بو کولک ضعیف ایدی، قومو آز گتیرمیش دی. - گولوشدولر ...

گنجه یئرینین ایچینده یوخولاماغا چالیشسا دا، کاظیم دوستو رامازانی دوشوندو: «ایکی گوندور هاوا

ائینکلی قالدین کاظیمی هدلییر، بو مثلاًئی بئله قویما یا جاغینی، یوزلرله طلبه سی اولان اونیوئرسیتئت معلمینی اله سالماغینین جزاسینی چکجینی دئییردی. کاظیم اولانلاری اولجه گۆزلوک دن ایزله یهن، سونرا دؤزمه ییب قاپینی آزاجیق آرالاییب گویا هئیرتلنمیش کیمی باخان قونشونو دا صونعی تبسسومله سالمالاییب قاپینی باغلادی .

اؤمرو بویو بئله ایدی: هاوا یاخشی اولاندا تانیمادیغی، لوزوم سوز آداملار، اوریی ایسته یهن آداملارلا گۆروشه نده ایسه توزلو کولکلر کئفینه سوغان دوغرایاردی. اونا ائله گلیردی، بو شهرین اینسانلاری دا هاواسی کیمی دیر. گونشلی گونلری، توت اوجوندان گۆیه چیخ یاغیشلاری، بیر ده بمباز قاری سئویردی کاظیم. ائله گونلرده ایشلری ده یولوندا گئدیردی. قیش گونلرینده ایلین بوتون آغری-آجی سینین اوستونو اؤرتن قاردان سونرا یاشی اوستونه گلن داها بیر یاش دا اونو قورخوتموردو. چونکی هر بیر قیش دان سونرا مطلق باهار گلیردی ...

ایچری دن حلیمه نین ناراحات سسی گل دی. کاظیم اؤزونو اوتو اوتاغینا آتندا آروادی ایکیللی باشینی توتوب زاریبیردی :

-نفس آلا بیلیمیر هههههه. هاوام چاتیشمییر ...

تجیللی یاردیم بریقاداسی همیشه کیندن داها تغز گل دی. حکیم اوتو اوتاغیندا یئرده اوزانمیش حلیمه نی گۆروب شیکایتینی سوروشاندا کاظیم سانکی اونلاری بوش یئره ناراحات ائدیپ و اوزر خاه لیک ائدیرمیش کیمی ناقولای تبسسومله :

-دوکتور، بو گون هاوا گۆزل دیر. ایستدیم خانیمیملا بیر آز اولوب کئچه نلردن صحبت ائدم، اما گۆرونور، هاوانین آتموسفئر تضييقی یوکسک دیر. دئدی هاوام چاتیشمیر، دانیشماق ایسته مه دی منیمله. فیکیرلشدیم کی، زنگ ائدیم گل سینیز، بیرلیک ده صحبت ائدک ...

حکیم بیر حلیمه یه، بیر ده اوزوندن تبسسومو چکیمه یهن کاظیم باخدی، چاشقینلیقلا «اما هاوا

کۆتۆکلرین اوستونده اوتوردولار. اؤنلرینده کی ماسا دا قوروموش آغاچ کۆتۆیوندن ایدی. کابابدان یئییب بیر-بیرلرینه باخدیلار. راماضانین اوزو گولوردو: -بورا چوخ گۆزل دیر ...

یاغیش کس دی. کاظیم بولودلارا طرف بویاندی. گۆی قورشاغی رنگارنگ پیلله لر کیمی دی. اؤزونو او پیلله لرین اوستونده هیسس ائتدی :

-راماضان، اورا باخ. گۆی قورشاغی یولا اوخشاییر. اؤزومو اوردا هیسس ائدیره م. آدام اوستونده گزمک ایستیر. سن اوردا اولسان، هارا گئتمک ایستردین؟ - شؤوقله سوروش دو .

-رحمتلین اوغلو، او سؤکونتو، وکیللر، حکیملر، داوا- درمان قوی دولار کی منده پول قالسین؟ پولسوز هارا گنده جم کی؟! !

کاظیم سانکی دوستونو ائشیتمیردی. بیردن نسه خاتیرلاییب سرعتلی آدیملارلا اطرافدا بوی-بوی دوزولموش آغاجلار ساری گئتدی. اؤنونه چیخان ایلیک آغاجدان بیر خیلی یارپاق توپلاییب هاوا یا فیرلاتدی: -راماضان، دئییرسن پول یوخدووور... بیر گور نه قدر پول وارا. هامی سی دا یامیاشیل، ترمییز ...

هاوا قارالیردی، شهره دؤنمک واختی ایدی. بیر آزدان گئجه دوشه جک، بیر نئچه ساعت سونرا یئنی گون باشلایاجاق دی. گونش دیزده یویونوب شفق لیرینی دارادیق دان سونرا یئنه گولومسه یه جک - اینسانلار اونو سؤسین دئییه دئییل، قانلارینی ایسی ده رک بیر-بیرلرینه ساریلسینلار دئییه تبسوم ائدجک دی. هله لیکسه گئجه ایدی. کاظیمین بیر آز اول داریسقال مطبخینین ترلی پنجره سینده شهادت بارماغیلا جیزدیغی گونش رسمی دامجی-دامجی اریردی .

گۆرمور. بئله گنتسه، حرکت سیزلیکدن فیرتینایا تاب گتیرمه یه جک. فیرتینادان سونرا قار یاغسا، تورپاغی دا گۆرونمه یه جک. پولسوزلاییب. بو دا اونو چوخ سیخیر. گرک اونو خلاص ائدیم...» قرار وئردی، سحر ایلیک ایشی راماضانلا گۆروشمک اولاجاق دی ... شهردن اثرکهن صاباح چیخدیلار. برک یاغیش یاغیردی. راماضان ماشینین شوشه سیننی آچیب تمیز هاوانی جیرلرینه چکیر، صیفیتینی ایسلادان یاغیش داملالارینا اوشاق کیمی سئوینیردی . کاظیم ماشینی یول کناریندا، ایری گۆوده لی چینارلارین آلتیندا ساخلادی. ماقنیتوفونون سسینی آرتیریب دوش دو. ائیوبون سسی اطرافا یاییل دی: «او تین سنیندور، بو تین ده منیم ...»

کاظیم قول گۆتوروب اویناییردی. یاغیش اوز-گۆزونو، پالتارلارینی ایسلاتسا دا، گئت-گنده داها شؤوقله رقص ائدیر، یاخینلیقدان شوتویوب کئچهن ماشینلاری سانکی گۆرموردو . راماضان بیر خیلی کاظیمی ایزله دی، ماشیندان ائتمه یه ترددود ائتسه ده، بو قدر لذتله رقص ائدن دوستونو میداندا تک قویماق ایسته مه دی... ماهنی دا دیشمیش دی. ایندی ایبو اوخویوردو :

«تاییب، سنن ائلئئمئ بئنییم یارامی

بئنی بو دئرتلئری سالانی گئتیر

کابول ائتمم بیرگون ائکسیک اولورسا

بئندئن بو عمرمو چالانی گئتیر

گیت آرا بول گئتیر ساچلارینی یول گئتیر ...

یوکسولون دئردینی دئرمانی گئتیر ...»

دورمادان یاغان یاغیش راماضانین گۆزوندن آخان یاشلار قاریشمیش دی. کاظیم ایسه گۆزلرینی یوموب هله ده رقص ائدیردی ...

مئشه ده بیر خیلی گزدیلر. گؤلون ساحلینده کی کافی ده آرتیق اونلاری گۆزلییردیلر، آشپاز شیشلره کئچیردی قوزو قابیرغالارینی کۆزون اوستونه دوزموش دو .

- یوخ جانیم ائله ده دگیل، غیرتلی اوشاق دیر آنجاق
قربته دوشدو تک قالدی. کومک ایله یه نی اولمادی.
اوشاق تلف اولدو.

- قربته دوشدو نه دیر. تک قالدی دا نه دئمک،
هامیمیز بورایا تک گلدیک. آها باخ ممد رسول دا تک
بیر جوان اولاراق گلدی. باخ ماشالله اون ایکی دانا
تاکسیسی وار. ..خیر جانیم انسان دا گرک جوهر
اولا".....

اؤزومو بو آخماق فیکیرلردن قورتارماق اوچون بیر
کاست قویدوم، حاجی بابا عمی اوخوماغا باشلادی.
آرادا بیر ساعاتا باخیردیم. زامانین چوخ سرعت ایله
ایلرله دگینه قارشین یول قورتولماق بیلمیردی. من
گئتدیکجه یول دا اوزانیردی سانکی. "دور بیر آز
یولداشلارلا تلفونلاشیم، صحبت ایله بییم، یوخوم
قاپسین" دئییه ال تلفونومو چیخاردیب، سیف الدین
یولداشیمین نمره سینی توتدوم.

سلام علیکم، سیف الدین قارداش، باغیشلا یاسان،
یوخودان اویاتمادیم ؟
یوخ جانیم، نه یوخوسو، ایندییه یوخو قالار، چوخدانیر
اؤدن چیخمیشام، ایش باشیندایام.

فرمان دالیندا ایسن تلفونو کسیم، سونرا دانیشاریق.
خیر، خیر، بوردا، فرودگاه دایام، دورموشوق نوبت
گۆزله بیریک، تاکسی ایشی بودور دا، ایگیرمی دقیقه
لیک بیر یولا مسافیر آپارماق اوچون ایکی ساعات
یاریم نوبت گۆزلیه بیریک. چوخ یاخجی، سنده نه وار
نه یوخ؟

منده ده تازا بیر خبر یوخدور، بیلدیگین کیمی،
سحرین دوردوندن آخشامیین یئددی سینه جن یوک
چکیرم، آقام دئییردی اوغول گئت درس اوخو یوخسا
حامبال اولارسان. کشکه اوخومامیش حامبال
اولسایدیم. اوخودوم دا، آنجاق گئنه حامبال اولدوم،
اوخودوغوم جیبیمدن گئتدی.....

علی مردانین اوغلو خسته دیر، ائشیدیبسن؟
یوخ، ائشیتمه میشم، نه یی دیر؟

آها، بالی یئدینیز

درویش اوغلو

(اویکو)

سپتامبر آیینین اییرمی بیر، آلمانین آن گۆزل
فصلی اولان پاییزی ایلک گۆنونده اوچ نمره لی
اوتوباندا کۆلندن اوبرهاوزنا ساری گئدیردیم. بو
اوتوبان آلمانین ان اوزون و ان اؤنملی اوتوبانلاریندان
بیریدیر. گۆنئی دن، اتریش مرزیندن باشلایب، ان
گۆزیه، دئملی هلنده جن اوزانیر. اوبرهاوزن هلند
مرزینه یاخین کیچیک بیر شهردیر. آنجاق چوخ
بؤیوک و مجلل بیر آرنا سی، دئملی کنسرت سالونو،
اولدوغو اوچون مشهوردور. سکگیز- دوققوز ایلیک،
کۆهنه کامیون آغزینا جان یوکلنمیش تریلی نین
آغیرلیغی آلتیدیندا مه له بیردی. افق دان تازا باش
قاوزایان گونش چوخ قیسسا بیر زاماندا شوهر اوتاغینی
حامام کیمی قیزدیردیغینین یانیندا، بیر یاندان دا
گۆزومو قاماشدیریدی. بیر اؤنجه کی گئجه ده آنجاق
ایکی ساعات یاریم یاتدیغیمدان گۆزلریمی آچیق
توتابیلیمک اوچون، اؤزومه زور گتیریردیم. یوخلاماق
اوچون آلتیمی اغوشدوروردوم، بورتومو قورتدالاییردیم،
باشیمین توکلریندن بیر دانا بیر دانا یولوردوم،
قیچیمین اتینی چیمدیکله بیردیم، کیمی زامان
اوخویور، کیمی زامان فیشقیراق چالیردیم. اؤز اؤزومه
جوک دئییب گولوردوم. اؤزومو آییق توتابیلیمک
اوچون بونلار یئتمیردی. اؤزومون غیبتیمی ائله
بیردیم.

- "هه له ایندی ایندی، اللی یاشیندان سونرا کامیون
شوفری اولماق ایسته ییر، بیرگون اولاجاق دا اؤزو
کامیون آلاجاق..... تئز آلا..... یوخودا آلا..... بیلیمیر
اللی سینه جن هانسی کوللوکده باشینا کول
ساووروردو. آلاها عاغل پاپایاندا بیلیمیر هاردا گوش
یواسی چیخاردیدی.

بیگانه لشیپلر. علی مردان دان خبریم اولمایالی دورد
 آی یاریم اولموشدو. کامیون ایشینه باشلاینجا
 ارتباطلاریم قوپماغا باشلادی. سحرین دوردوندن
 آخشامین سکگیزینه قدر دنده چکیب، یوک
 ائندیرمکدن، آنجاق اولوم ائوه یئتیشیر. اثرته سی گون
 ده یئنه سحر دورت ده قالخاجاغیم اوچون بیر تیکه
 چۆرک یئیب یاتماغا بیله فرصت تاپابیلیم. نه
 دوستوما سلام وئرمگه، نه دوشمانیما یامان دئمگه
 زامانیم قالیر. آی آلاه فریدونون نئی دیر؟ اونا بیر
 شئی اولسا علی مردانین بئلی بوکولر. علی مردان
 یاواش یاواش قوجالماغا باشلاپیر، تک اومیدی ده بو
 اوغلاندير.....

بو فیکیرلرده ایکن اوبرهاوزنا یاخینلاشیردیم آرتیق.
 بوگون دورت یئره یوک اندیرجک ایدیم. ایلک یئر
 اوبرهاوزن ین گۆنئینده اولان پوکوو ایدی. پوکونون
 بوگونکو یوکو اون بئش تخت، اون بئش دۆشک، بئش
 میز، اوچ ویتیرین ایدی. هامیسی بیر یانا، بو میز
 ددی یانديردی. شیشه صفحه لرینین هر بیر
 یئتمیش بئش کیلو دور. ائنی - بویو چوخ، قالینلیغی
 دا آز اولدوغوندان چرخین اوستونده ساخلاماق
 مصیبت دیر. گاه زووب سولا ساری اگیلیر، گاه ساغا
 ساری. نه ایسه، بوگون ده ساغلیقلا، ضررسیز- زیانسیز
 بو یوکو ائندیردیم، بارناما نی امضالاتدیریب آلیب،
 ایکینجی یوک اندیرجگیم رولر این آدرسینی
 ناویگاتسیون وئریب، ناویگاتسیونون گورستدیگی یولا
 سورمگه باشلادیم. بوگون گئنه بو آغیر میزلی
 ائندیردیگیم اوچون بئلمین آغیرسی توتدو. آنجاق
 شوفر اوتوراغینین ایچینده اولان الکتریکلی اوجاغینین
 یانديردیغی بئلمی قیزدیریرب، آغیرنی بیر آز
 آزالدیردی. دوئیوزبورگر اشتراسه (دوئیوزبورگ خیوانی)
 دن گئچرکن بیر ده باخدیم کی جادده نین قیراغیندا
 اوتوز- قیرخ قوجالمان آرمود آغاجی یان یانا دوزولوب،
 هر بیرینده ده اوچ - دورت یوز کیلو آرمود، ساپ
 ساری موم کیمی، ایکیسینی بیر الده توتماق ممکن
 اولمایاجاق قدر بویوک آرمودولارین آغیرلیغیندان

یاخجی بیلیمیرم، آنجاق چوخداندير خسته خانادادیر،
 نئچه یول جراحلیق اولونوب.....

بیرنئچه جمله صحبتدن سونرا خداحافظلشیب، تلفن
 دانیشمامیزی کسدیک.

علی مردانین فکری بوتون ذهنیمی دولدوردو. اون
 ایکی ایلیک دوستوم ایدی. یئددی - سکگیزایل ده
 مندن یاشلی اولدوغونا گۆزه بویوک قارداشیم کیمی
 بیلردیم. چوخ محبتلی، ایسدی قانلی، آچاق
 گۆنللو، شکسته نفس، بیر انسان، دوست - آشنا
 قارشیسیندا مالیندان جانیندان اسیرگه مزدی.
 بیرینین داردا اولدوغونو ائشیدن کیمی دورمادان
 کۆمگه قاچاردی، ضعیفه یان - زوربایا دوشمان بیر
 ایدی. حقسیزلیک قارشیسیندا ساکت قالمادی.
 دوشمانینا بئله حقسنزلیک اولدوغونو گۆرونجه
 گۆگوس گئریب، قارشى قویاردی. قورخو دئیلن شئی
 تانیماز کیمی ایدی. اوجا قامتی، ایری سومکلو
 اسکتی، شصت لی یئرئیشی، تیز و نافید باخیشی،
 غضبلندیگنیده دریندن چیخان گور و ائتکملی سسی
 ایله انسانین جانینا قورخو سالاردی. گنچلیگینده چوخ
 دوگوشگن و ووراغان اولدوغونو دا اؤزوندن یوخ، ایری
 لاریندان چوخ ائشیتیمیشدیم. بورنونون سینغین دا
 اوچ نفره قارشى تک باشینا دوگوشوب، اوچونو ده
 ووروب میدان دان چیخارتدیغی گوندن قالدیغینی
 چوخ ائسگی تانیدقلارینین بیرى آنلاتمیشدی. قاچاق
 نبی ایله قارشىلاسیدیرسام، چوخ بویوک بیر اغراق
 اولمایاجاق کیمی بیر انسان ایدی. علی مردانین اوغلو
 فریدون دا، اؤزوندن یئی اولماسین، چوخ یاخجی بیر
 اوشاق ایدی. ایگیرمی دۆردونو قورتاریب، اییرمی
 بئشینه گیرمک ده ایدی. هر گۆردوگونده
 قوجاقلاییب، اوزومدن اؤپردی، "عمی جان بیر ایشین
 وارسا، سؤیله، نه کیمی یاردیم ایله یه بیلرم؟" دئییه
 سوروشاردی. قامتی منیم ایکی بویوم اولدوغوندان منه
 عمی جان دئدیگیندن اوتاناردیم. کیمی زامان
 "دونیا دا بئله دوستلاریم وارسا، نه غمیم وار" دئییه
 فیکیرلشردیم. آخ، آخ، انسانلار نئجه تمز بیربیرینه

سوينجيم بوشا گئنتدى. اوندان سونرا دا آرتيق بولوار قورتولور خياوان دارالير، اورتاسيندا كسيكسیر (ممتد) جيزيق، قيراقلاريندا دا سواری لرین پارک ائيله مه سی اوچون گئنه ائئلی و کسيكسيز جيزيق دان متيرياريم گئريده قوجامان چينار آغاچلاری بوداقلارینی خياوانين اورتاسينانجان اوزالتميشلاردی. کاميون ايله گيريلمز علامتی اولماديغينا قارشين، آشاغيدا خياوانين دارليغی، يوخاريدا چينار آغاچلارينين بوداقلاری کاميون ايله بو خياوانا گيرمگه امكان وئرمز ایدی. آی آلاله نه ايله ييم، دئیيه فيکيرلشدیم. ساغیما سولوما، آینادان گۆره بيلديگيم قدر دالیمباخديم، ياخينلاردا پلیس فيلان گۆرونموردو. قاداغانا قارشين بورادان قايداجاگام دئمک ایدی. سول راهنمایي ووبوب دؤنمک ايسدرکن. بيرده ن بيره اوزون بير سيقنال سسی ايله بيرليکده بير چيغیرتی گلدی قولاغیما"هوپ، هوپ بس گۆرمورسن، نه ايله بيرس سن" باخديم کی سول راهنمایي ووارارکن دؤنمه گه بؤيوک ميدان گۆتورمک اوچون اراده مين اؤته سينده، ساغا ياناشميشام. بو آرادا ساغ يانيمدا پارکدان چيخماق اوچون بورنونو خياوانا چيخاردان ساری توسباغا فولکس واگونون يولونو کسميشم. قورخومدان وار گوجوم ايله تورموزا باسدیم، موتور خفه لندی. "آها، پوخو يئديم، فولکس واگونون بورنونو ازميش اولسام، نه اولاجاق؟" دئیيه فيکريمدن گئچدی. ال تورموزونو چکيب آشاغی آتلادیم. فولکس واگونون فرمانينين داليندا اوتوران پيسميريقلی، چيرکين، ساريشين آدام باشینی پنجره ده ن چيخاردايب، سيگار توسدوسوندن قهوه رنگينه دؤنموش اوزون بيغلارينين آراسيندان سيگارينين توسدوسونو پوفلرکن " نه اؤکوز کیمی ماشين سورورسون اولان، آز داها ماشينيمين ياريسینی ازجک ايدین" دئیيه باغیردی. ساری فولکس واگونا بير شئی اولماديغینی گۆرونجه اورگيم بير آز راحتلادی. آدامين جوابینی وئرمگه زمانيم يوخ ایدی. بوتون خياوانی باغلاديغيم اوچون داليمدا دوزولموش

آغاچلارين بوتاقلاری اگيليب آز داها يئره ديير. بيزلرده آنجاق توت آغاجی بير چشمه باشيندا، يوخسا يول قيراغيندا بئله صاحبسيز تاپيلار، آلمانيدا ايسه يول قيراقلاريندا، پارکلاردا آرمود، آلم، آلچا، بير چوخ آیری صاحبسيز ميوه آغاچلاری واردير. " آهان، تاپدیم، قايدارکن بو آرمودلاردان بير آز دريب آپارام، بير دسته ده گول آلام، بو آخشام گندرم علی مردانين اوغلونون عبادتینه" دئیيه فيکيرلشدیم. سون يوکو انديرديگيمده گون اورتادان سونرا ساعات دؤرت ياريم اولموشدو. ايش صاحيبينين امرينه گۆره هر گون سون يوکو انديرندن سونرا تلفن انديب خبر وئرمگيم گرکیردی. آنجاق ايندی ايشی قورتاردیم دئیيه خبر وئرم آرموت درمگه زمانيم قالماياجاق دئیيه فيکيرلشرك تلفن ائتمدیم. کاميون باغلاديغی جی پی اس آراجيلىغی ايله ايش صاحيبينين ايسدديگی لحظه کامپيوترينين صفحه سينده کاميونون هاردا اولدوغونو دا گۆره بيلجگینی بيليردیم. آنجاق بونلارا قارشين "اللاها توکل" دئیيب، دوئيزبورق اشتراسه يه ساری يولا قويولدوم. اون - اون بئش دقيقه دن سونرا آرمودلارين اولدوغو جادده دن چوخ پرت دوشوب، شهر مرکزينه ياخينلاشدیغیمی گۆردوم. آرمودلارين فيکری ايله گئندجگيم يئرين آدرسينی ناويگاتسونو وئرمه گی اونوتموشدوم. "آها، پوخو يئديم، ايندی بو شهر مرکزیندن چيخماق، بير ساعات چکر، ايش صاحیبی ده جی پی اس ايله هاردا اولدوغومو گۆرونجه سن اوردا نه گزيردين دئیيه سوروشاجاق" دئیيه فيکريمدن گئچدی. آنجاق قايتماق مومکون دگیل ایدی. گيرديگيم خياوانی، قايتماق اوچون بير يئر تاپانانجان، گئتملی ايدیم. ساغا- سولا باخا باخا، قايتماق اوچون بير يئر آختارا آختارا، بير ئيرده خياوانين اورتاسيندا اولان بولواردا قايتماغين مومکون اولدوغو بير بوشلوق اولدوغونو گۆرونجه سويندی ايسم ده، بو بوشلوعون باشلاديغی يئره کورون بئله گۆره جگی بويوکلوکده گيرده بير تابلودا "دؤنمک قداغاندير" علامتینی گۆرونجه

ماشينينين فرمان داليندان بير خانيم، ياندان بير آقا پليس ائنديلر. خانيم منيم قارشيمدا دوروب اليني بئلينه وروب منه باخماغا باشلادی. آقا گليب کاميونون قاپيسيني آچيب، ائتكملى بير سس تونوندا "ائن آشاغی" دئدی. يثريمدين تئريمه گه طاقتيم يوخ ایدی. آدامين "ائن آشاغی" دئديگيني بئله قولاغیما چوخ اوزاقلاردان گلن بير سس کیمی ائشيتميشديم. اؤنمسه مزجه باشیمی چوپريب يوخاريدان آشاغی جوان پليسین اوزونه باخديم. کاميونون قاپیسی نئچه كيلومتر اوزونلوغوندا بير دووار کیمی، جوان پليس ايسه درين بير دره يه اوزانان بو دووارين سونوندا چم ده دوماندا ايتمش بير شبه کیمی گؤرونوردو. من اونو آنلامادیغيم کیمی او دا منی آنلاميردی سانکی. بلکه بير-ايکی دقيقه من اونا، او دا منه باخيرديق. بير آز تاسف ايله "گؤرورم، چوخ يورقونسان" دئديگی اوزاقلاردان کولگين گئتيرديگی قوپوق قوپوق سسلر کیمی قولاغیما گليردی. فيکريم دورموشدو، دئمک اوچون هئچ بير شئی عاغلیما گليردی. جوان پليسین اوزونو کیمی زامان بير انسان کیمی، کیمی زامان اوزاقلاردا قايالار کیمی گؤروردوم. بو وضعیت اوچ بئش دقيقه چکدی. بو آزادا خانيم پوليس ده دارىخيب جوانين يانينا گلميشدی. جوان اوزونو اونا چئوپريب ياواش سس ايله "حشيش چکميش کیمی گؤرونور" دئدی. بونو ائشيدينجه بيرآن اوزومه گلديم، درين بير يوخودان اويانير کیمی اولدوم. هر شئی هر زامان اولدوغو کیمی اولماغا باشلادی. "خير، خير، حشيش فيلان چکمه ميشم، دئديم و آشاغی ايندئيم. جوان پليس کاميونون فرمان دالينا چيخيب ياواش ياواش گئری گئری گئتمه گه باشلادی. قيز ايله من ده اونون داليسيغا اونا باخا باخا يثريمه گه باشلاديق. بئيمدن مين بير فيکير گئچيردی. "مطلق کی بيریسی تلفن ائله ييب، بير کاميون بو کوچه ده بير ماشینی زده له ييب، خبر وئرمه دن قاچماق ايسته بير دئئبيدير" آنجاق بو يول هئچ قورخوم فيلان يوخ ایدی. اولان اولموش کئچن

متالیک رنگده بير بی ام و ماشينين دالی قاپيسينين اورتاسيندان باشلاياراق سونواجان بير سانتيمتر ائنينده گئت گئده درينلشن بير جيزيق يوخ، يولاق آشميشام. اورگيم قوپدو، ديزلريمين باغی بوشالدى. آياقدا دوراييلمک اوچون تئريلينين دالی قاپيسينين توتاناغيندان توتوب زور ايله اؤزومو ساخلاديم. آی آلاه ايندی هانیسی داشی سالیم باشیما. پوليسه خبر وئرسم. مطلق کی ایش صاحیبی "سن يوکو بوشلاداندان سونرا اوردا نه ايشين وار ایدی" دئيه سوروشوب "خير، منيم بيمه م بو خصارتی وئره بيلمز، من سنی او کوچه يه گؤندرمه ميشم، اؤز کیفين اوچون ياراتديغين خسارتی اؤزون وئرملى سن" دئيه جک. بونونلا قالماييب، ايشدن ده چيخارداجاق. ايگيرم ايل ايشله سم بو بورجو وئريب قورتاراييلمرم. کوچه نين بيرساغينا، بير سولونا باخديم. کيمسه يوخ ایدی. قاچيب، فرمان دالينا مينيب بير ايکی متر قاباغا گئدرک ماشينين گؤتونو يولا دوزلديب، هئچ بير شئی اولماميش کیمی يولوما دوام ائتديم. بير متير گئری ياريم متير ايلری، اوچ متير گئری بير متير ايلری.....قورتولان دگیل ایدی. سانکی آيلار ايللر گئچيردی آنجاق بو يئدی سگگيز يوز متير کوچه قورتولان دگیل ایدی. بيردن بيره قاباغيمدا ايکی متير آراليقدا پوليس ماشينينين دوردوغونو گؤردوم. او لحظه نه حس ائتديگيمي هئچ بير کلمه ايله آنلاماق ممکن دگیل. سانکی داماريمدا قان داياندى، بئينيم دوردو. يوخ کیمی ايديم. رنگلر پوزولدو هر شئی کول رنگينده ایدی. سس لر يوخ ایدی. هئچ بير شئی ائشيتميرديم. هئچ بير شئی فيکريمدين کئچميردی. بدنیمی داهی حس ائتميرديم. هر شئی دوردو. ماشینی دنده دن چيخارديب چيخارتمادیغيمي، ال تورموزونو چگيب چکمديگيمي، ماشینی سوندوروب سوندورمه ديگيمي سونرالار داهی خاطرلا ياييلميرم. آنجاق ديرسکلريمی فرمانا سؤوکه ييب چه نه می اللريمين ايچينه قويوب حرکتسيزجه اوتوردوغومو خاطرلا ييرام. پوليس

گيريش پولودا سنین منیم عهدہ سیندن گلہ بیلہ جگیمیز کیمی دگیل. سول یانیمدا دا بیر نئچه خیوان اوتہ ده سرو آغاچلاری، گولر، چیچکلر ایله بزنیمش بیر قبرستانلیق گورونوردو. پلاستیکی چیخاردیب بوتاغین بیرینه آسیب، آرمودلاری بیر بیر دریب سئچه سئچه ایچینه قویماغا باشلادیم. اثری لرینی، کیچیکلرینی آتیردیم. آنجاق ان گۆزلرینی، هر بیرى ایکی اوچ یوز گرم، ساپ ساری موم کیمی، سولو و شیرینلرینی توربا یا قویوردوم. توربانى دولدوردوقدان سونرا دیشمده آشاغی ائندیردیم. فرمان دالیندا اوتوروب حرکت ائتمگه حاضرلانیرکن بیردن بیره بئینیمه داھی بیر فیکیر گلدی، گئدیپ او قبرستاندان، قیبرلرین اوستونه قویولان گوللرین گۆزلریندن بیر نئچه شاخه یاخود بیر گولدان گوتورسم، ساباح علی مردانین اوغلونون عیادتینه گئدرکن بو آرمودلارین یانیندا بیرده الیمده گول آپارسام داها دا گۆزل اولار، فیکری ایله موتورو تازادان سؤندوردوم. بیر نئچه کوچه دن گئچیب، آخداریب، قبرستانین گيريش قاپیسینى تاپدیقدان سونرا قیبرلرین اوستونه قویولان گولره، شمع لره، سرامیکلره باخاراق یاواش یاواش قدم وروردوم. قیبرلرین بویو عینی آنجاق ائن لری فرقلى ایدی. کیمیسی نین داشییین اوستونده چوخ زحمت آپاران عیسی و یا مریم مجسمه لری قازیلیمیشدی. کیمیسی نین بوتون اوسدو گۆزل، قارا مرمر ایله اؤرتولموشدو، کیمیسی ایسه آنجاق کیچیک بیر داشی، بیرده یوخسولجا بیر هاشیه سی وار ایدی. قیبرداشلارینین اوستونده یازیلیمیش تاریخلردن اوردا یاتانین نچه یاشیندا اولدوغو و هانسی زاماندا یاشادیغینی آنلاماق مومکون ایدی. بیر چوخونوندا آدیندان آرواد یوخسا کیشی اولدوغونو بیلمک اولوردو. یوخسولجا بیر قیبرین اوستونده نئچه رنگلی رنگلی گولدانلاردا گۆزل گولر، شمعلو سرامیکلر وار ایدی. هر شئیدن چوخ کیچیک قهوه رنگی نقش نگارلی بیر گولدانداکی بنفش و قیرمیزی خوروزکاکولو گوللری دقتیمی چکدی. ساغیما، سولوما باخدیم، بوتون قبرستانلیق دا بیر

کئچمیشدی. اؤزومو هئچ بیر شئی اولمامیش کیمی بیلمه مزلیگه ووردوم. جوان پلیس کامیونو کوچه دن چیخاردیب خیواندا پارک ائيله دیکدن سونرا الینده آچارلار ایله بیزه ساری گلدی. هر شئی آپ - آیدین ایدی. "ایندی جوان پولیس گلیب، "آرتیق سیزین ماشین سورمه گه اجازنیز یوخدور، آچارلار بیزده قالاجاق، ایش صاحبی گلیب ماشینی آپاراجاق، ایندی بویورون گلین سیزین قاچماق ایسته دېگینیز تصادفین پروتوکولونو یازاق" دئیه جک. ایش صاحبی ده گلدیگینده "منیم بیمه م (سیقورتام) سنین کیفینه گۆره دار کوچه لره گیریپ تصادف یاراتدیغینین خسارتینی وئره بیلمز. بو خسارتی نئجه قارشیلایاجغینی اؤزون بیلرسن. بوندان سونرا دا سنین کیمی بیر شوفره احتیاجیم یوخدور" دئیه جگینی آپ آیدین گوروردوم. جوان اوغلان بیزه یئتیشنده منیم ذهنیمدن کئچنین تام ترسه سینه آچارلاری منه وئریپ "بویورون، یولونوز آچیق اولسون، بیز تصادفاً بوردان گئچیردیک. من سیزی چوخ یورقون گورونجه بیر کمک ائله مک ایسته دیم. آنجاق کیمسه یه سؤیله مه یین، بئله بیر ایش منیم اوچون قداغاندیر" دئدی.

آرموت آغاچلارینی بیر داها گوردوگومده سئوینجیمدن ئیریمده دورابیلیمردیم. اورادا دا کامیونو ساخلاماق اوچون یئترلی ئیر وار ایدی. سحر ائودن چیخارکن پنیر چورگیمی، چاییمی قویدوغوم پلاستیک توربانى بوشالیدی، بوکوب شالواریمین جیبینه باسیب، آرمود آغاجینین بیرنیه دیرماندیم. مطمئن اوتورابیلیمک اوچون بیر ایکی قالین بوتاغین آراسینا سیخیشیب، قیچلاریمی بیر بوتاغ قیفللادیم. اؤنجه بیر اطرافیم باخدیم. نه گۆزل منظره سی وار ایدی بورانین. بیر نئچه خیوان اوتہ ده بؤیوک، مجلل بیر ساختمان گورونوردو. بو، اوبره زنین مشهور آرنا سی، دئملی کنسرت سالونولسایدی گرک. بو سالوندا بویوک کنسرتلر قویولور. بیلیمیرم مایکل جاکسون کیمی، گوگوش کیمی اوخویانلار کنسرت قویور.

پلاستیک توربايا باخيب، اوزونو مندن چئويبركن ديشسنى قيساراق، چوخ غضبلى بير لحن ايله ديل دوداغى آراسيندا "الله اوزون صبير وئر" دئيه ميريلداندی. ئيريمده قورويوب قالدیم. آياقلاریم يئره ياپيشدی. نه اولدوغونو آنلاييلمديم. فريدونون يانديغى ياتاغين قيراغينداكى پنجره نين قيرناسيندا يكي آيرى سبده آرمود ايله يكي گلدان گول واردی. بيرده باخديم كى ئيرده، ياتاغين بويونا اولان بوشلوقدا دووارين ديبينده ده بير نئجه آيرى آيرى بوشقالاردا، ديس لرده، ياخود سبدرده آرمود ايله سراميك گولدانلاردا گولر قويولموش. قورخا قورخا كيچيك بير آدديم على مردانا سارى گوتوررکن "باغيشلاباسان على مردان قارداش....." دئمه گيمه فرصت وئرمدی. جيريققا كيمي يئرندن فيشقيريب سول الی ايله ياخامدان توتوب دووارة قيسنادی. آياقلاریم يئردن اوزولدو. بير آن نفسيم كسيلدی، گوزومون اؤنو قارالدى. قيرقنين پنجه سينده بير سئرجه كيمي چابالاماغا باشلادیم. علمردان ساغ الينين شهادت بارماغينى بورنومون اوجوندا آشاغى يوخارى تئردرك "ايتين قودوقلارى، نه اولوب، بوگون سن قبرستان گولو ايله آرمود گنتيرن اون بيرينجى نفرسن، دؤرد آيدير منيم اوغلوم خسته خانادادير. بير دييوس بير يول قاپيمي ووروب سلام بئله وئرمه ييبيدير. بوگون هامينيز قبرستان گولو ايله آرمود ايله گليرسيز. منى مسخره ايله ييبسيز؟ گندين ده نه نيزين قبيرينه گولون.....ايت اوغلو ايتلر....." دئيه باغيرراق اوزومو قاپيا چووروب، قاپى دان ائشيگه ايتله يه يه يه، "آنامين روحونا آند اولسون اون ايكنجيسينى قاپى دان يوخ، او پنجره دن آشاغى آتاجام" دئيه تحديد ائتدی. او لحظه او سراميك گولدانلارين بير پاراسينين قبرستانين اؤز گولخاناسينين گولدانى اولدوغوندا اوستونده "اوبرهاوزن گوزئی قبرستانليغى" دئيه يازيلميش اولابيلديگى فيكرىمدن كئچدی. آسانسور فيلان گؤزله مه گه زامانيم يوخ ايدى. پيلله لرین ايکيسنى بير اندرك دؤرد قاتى نئجه آشاغى ائديگيمي بئله بيلمديم. خسته خانانين چيخيش قاپيسينا ياخينلاشيركن ساغيم سولوما باخديم كيمسه نين دقتى منده اولماديغينا امين اولونجا گوللرى قاپينين دالينا ايتله ييب، چيخيش قاپيسينين قاباغينداكى دؤرت داش پيلله نى ده بير ائيله ييب، خسته خانانين حيطينى يئگين

نفر بئله يوخ ايدى. قبرين قيراغيندا اوتوروب، خوروزكاكيلي گولونو گوتورمك ايستركن، گوزوم قبرين باش داشيسينا دوشدو. هانس ووبر، مين دوققوزيوز سكسن بيرين ماى آيينين بئشيينده آنادان اولموش - مين دوققوزيوز دوقسان دوققوزون سپتامبرينين ايگيرىمى بيرينده اولموش. اون سگگيز ياشيندا بير گئنج ايميش، بوگونه اولوم گونونون ايل دؤونومو اولدوغوندا قبرينه بو قدر چوخ گول كيچك قويوموشلار. بير صلوات چووردوم، جوان آلاله اؤزه ده اولنلروه ده رحمت ايلسين دئيه رك، خوروزكاكيلي گوللرينده گوزوم قالدغيغا قارشين آياغا قالخيب يولوما دوام ائتديم. يكي قبير اوبانداكى قبرين اوستونده ده چوخلو گول وار ايدى. بو دا ناكام جوان اولار دئيه قبير داشينا باخامدان گوللرينين ايچينده بير آغ بير قيرمىزي روز شاخه سى گوتوروب، يئگين آدديلارلا قبيرستاندان چيخديم.

او آخشام كؤلنه يئتيشديگيمده آرتيق گئجه ساعات اون ياريم ايدى. عيادت فيلان وقتى دگيل ايدى. گوللرى بير ليوان دا سويا قويوب اثرته سى گونو گؤزلمكدن آيرى بير چارم يوخ ايدى. اثرتسى گون ايسه آخشام گئنه گئچ گلدیگيمدن يوغونماق، پالتار دگيشديرمك كيمي شئى لره واقتيم اولماديغيندان آنجان تر- تلسيك ائوه يئتيشيب ليوانداكى گوللر ايله پلاستيك توربا ايله آرمودلارى گوتوروب، تر تله سيك كؤهنه اوپل سوارى ماشينيمي نئجه يول استارت ووردوقدان سونرا ايشله ده بيلديگيمه سوينرك، سوروب، يولا دوشدوم.

پورتس خسته خاناسينين قاپيسينداكى اينفورماتسيون دان كيمين عيادتينه گئتمك ايسته ديگيمي دئيب فريدونون دؤردونجو قاتدا، ايگيرى اوچ نمره لى اوتاقدا يانديغينى اؤگرنديكدن سونرا آسانسورا گيريب دؤردونجو قاتداكى ايگيرى اوچ نمره لى اوتاغين قاپيسينا يكي يول ووردوقدان سونرا آجيب ايچرى گيرديم. كيچيك بير اوتاق، قاپينين قارشيسينداكى پنجره نين سول يانيندا، اوتاغين بويونا قويولموش ياتاقدان سونرا قاپى يا سارى قالان بوشلوقدا كيچيك گيرده آغ ميزين قيراغينداكى يكي صندلن بيرينده على مردان اوتوروب ديرسگينى ميزه سؤكه ييب چنه سيني سول الينيه قيسديرميشدى. ساچلارى بير آز داها آغارميشدى. آياغا دورمادان، اؤنمسه مزجه باشيني چئويريب گوزونون قيراغى ايله اليمده كى

ھانسى كىنسىرت؟

خېرىن يوخ مو؟ دونن بويوك بىر كىنسىرت وارايدى.

ھاردا ايدى؟

اوبرھاوزن دا. بىلمە دىگىنى بىلسە ايدىم سەن خىر وئردىم. اوشاقلار بىر ھامىسى اوردايدىلار. چوخ بۇيوك بىر كىنسىرت ايدى. خىف اولدو گۇرمە دىن. اون ايكي نفر چالقىچى وار ايدى. اون ايكي نفر قىز كور گروھو، اون ايكي نفر ليك اوغلان كور گروھو وار ايدى.....

بىر لحظه على مردانين يىرتىجى باخىشى ايله غضبلە باغىردىغى گۇزومون اۇنۇندە تازادان جانلاندى "بوگون منە قىرستان گولو ايله ارمود گىتىرەن اون بىرىنجى نفرسن سن" اختىيارىمدا اولمادان "دئملى سىزدە اون ايكىنجى نفرسىز، ھە، بالى يىدىنىز او زامان" دئىيە آغزىمدا چىخدى. ثريا بىردن بىرە شاشىرراق پۇرتوشدو، "نە اون ايكىنجى نفر، نە بال....." بىر آز اوتاناراق خىر جانىم، دئملى كىنسىرت چوخ گۇزل ايمىش، بال كىمى يعنى..... چوخ لذت آپارىسىنىز يعنى..... دئدىم. دئمكى اىستە دىگىمى چاتدىرىپ، چاتدىرايىلمە دىگىمى آنلايىلمە دىم. آنجاق دئدىگىم ثرييا چوخ توخونموش كىمى ايدى. جاوادىن اليندن توتوب "چوخ معطل اولما، گىنج اولور" دئىيە چكىدى. جاوادى او شىك، تر- تىمىز پالتارىندا بىر داھا دىقتت ايله گۇزدن گىچىرىتدىم "بوو سون گۇروب گۇرە جگىم اولابىلر، كىم بىلىر، بلكە دە صاباح سحر بىلد قىزىتە سىنىن ايلك صفحه سىندە قىرىمىزى بۇيوك يازى ايله يازدىغى باش خىرى "اوغلونون اوزون زامان و آغىر خستە ليگىنە تابلاشانمايىپ، جنون گىتتىرەن اللى سىكگىز ياشىنداكى آدم، اوغلونون عىادتىنە گلن يولداشلارىندان بىرىنى كۇلنون پورتس خستە خاناسىنىن دۇردونجو قاتىنداكى اوتاغىن پنجرە سىندن آشاغى آتدى" اولابىلر" دئىيە فىكىرلىشرك، "جاواد، بىرآز دايان، بىر سۇز دئىيە جگم" دئدىم. جاواد چوخ صبر و متانت ايله دوردو، منىم دئىيە جگىمى گۇزلە يە رك "بويور" دئدى. سول اليمى بىر باشىما چكىدىم، بىردە چە نە مى سىغارلا دىم "گۇزوم ايله ثريانين اليندە كى سە لە يە اشاره ائدرک "بو ارمودلار باشىنىزا بلا اولاجاق" دئمكى اىستە دىم آنجاق سۇز بوغازىمدا دويونلدى. "بو ارمودلار...بو ارمودلار...چوخ گۇزل ارموددورلار" دئدىم. جاواد آلنىنى قىرىشىدىرىپ،

آدىملارلا اولچوب، پاركىنگ دە كى ماشىنىمىن قاپسىنى آچىپ ارمودلارى دالى صندلین اوستونە توللادىم. فرمان دالىندا اوتوروب سوروب گىتمك اىستە بىردىم آنجاق بوتون بدنيم قورخودان اسىردى. دىزلرىم تىترە بىردى، ماشىن سورە بىلە جك بىر وضعيت دە دىگىلدىم. على مردانين دالىمجا گلە يە جگىندن آرخايىن ايدىم. آنجاق اونون قورخوسوندا قورتولا بىلمىردىم. اۇزومو ساكىنلىشىدىمرك اوچون ماشىنىن داشپورتوندا توتون پاكاتىمى چىخاردىپ، بىر سىگار سىردىم. اطرافىما باخماغا باشلادىم. آغاچلار بىر پائىز رنگلىنى توتموش ياپراقلارينا، يئردە كى خزلرە، خستە خانايا گىدىپ گلن آدمالار، ماشىنلار باخاركن بىردە بىزىم جاوادىن ماوى، ايكي قاپلى فورد ماشىنىنى قارشىمدا گليركن گۇردوم. ياخىنلاشىدىغىندا فرمان دالىندا اۇزونو يانىندا خانىمى ثريا نى گوروب بىر- بىرىمىزە سلام اوچون ال قاوزادىق. بىر نئجە ماشىن مندن گىرىدە كى بوشلوقدا پارک ايله يىب ائندىلر. ادبسىزلىك اولماسىن دئىيە ائنىب اونلار سارى گىتتىم.

ايكى سى دە تويا گىتدىرىمىش كىمى بىزنىمىش، دوزنىمىش، واكسلى باشماقلار، اوتولو شالوار كراوات جاوادا چوخ ياراشمىشىدى. سلاملاشىدىپ ال وئردىكەن سونرا من جاواد ايله صحبتە مشغول ايكىن ثريا ماشىنىن دالى صاندىغىنى آچىپ بىر سبد چىخارتدى. اوزون سو سبدين بىر يانىندا بۇيوك بىر بوشقابدا اوستلرى اينجە نايلون ايله اۇرتولو بىر نئچە سارى، سولو گۇزل ارمود دوزولموشدو اوبىرى يانىندا كادو كاغادىنا سارىلمىش، قهوه رنگى بىر سرامىك گولداندا خوروز كاكىلى گولو قويولموشدو. بىر سبده باخدىم، بىر ثريانين اوزونە، دۇنوب بىر دە جاوادىن اوزونە باخدىم. آنجاق بىر شى دئىيە بىلمدىم. اۇزومو بىلمە مزلىگە ووروب سوروشدوم، "خىر اولما، هايانا گىتدىرسىز؟"

على مردانين اوغلو فرىدون بوردا ياتىر، اونون عىادتىنە گىتدىرىك. گىنە بىر سبده، بىر جاوادىن اوزونە باخدىم، "اونلارى آپارمايىن" دئمكى اىستە دىم، آنجاق سۇز بوغازىمدا دوگونلدى. "اونلار ايله، ياخود على مردان ايله دووشمانچىلىغىم اولدوغونو فىكىر ائدجىكلىرىندن قورخدوم. ياخىچى، داھا نە وار، نە يوخ، دئىيە سوروشدوم جاوادان. كىنسىرت خوشووا گلدى؟

اوزولوب، هاوادا ماياللاق وورراق اوجالماغا باشلادی. گونش سیستمینین ایلك یارادیلیشیندا سیاره لرین گونش دن آیریلدیقلاری کیمی، سبدین ووردوغو هر مایالاق دا بیر آرمود آیریلیب، هاوادا بیر یاریم دایره ووردوقدان سونرا دوشوب، آسفالتین اوستونده پاتلایردی. یئره دوشن هر آرمود ایله بیرلیکده، ثریا نین جیگریندن بیر پارچا قوپاردیلیر کیمی درینیندن بیر "ای وای" چیغیرتیسی چیخیردی. من ایسه یئره دوشوب پاتلایان هر آرموددا خطرین بیر آددیم سووشدوغونو گۆرک، بیر راحتلاما حس ائدیپ، ایسته مه دن بیر "آخ ای" دئییردیم. سبدین ووردوغو سون مایالاقدا ایسه خوروز کاکولو گولو، گولدانی ایله بیرلیکده سبدن آیریلیب بیر ماشینین کاپوتونون استونه دوشونجه ثریا ایکی الی ایله ساچلارینی توتوب "وای...." دئییه چیغیردی. من ایسه ماشینین اؤز کهنه اوپل ماشینیم اولدوغونو و یاریم متیر او یاندا دوران سون مدل مرسدسه بیر زبان گلمه دیگینی گۆردوگومدن، ایسته مه دن بیر آه چکیب "آلاه چوخ شوکور" دئدیم. جاواد ایسه منیم بیر اؤنجه کی گون پولیس لری گۆردوگوم لحظه دوشدوگوم حالا دوشموشدو. اولدوغو یئرده قوروموشدو. اوزو بیر اؤلو کیمی حالتسیز و جانسیز ایدی. نه اولوب گنچدیگینی حس ائتمیردی سانکی، هنج بیر شئی دئمه دن ساده جه گۆزلیرینین حرکتی ایله گۆیده مایالاق وورراق دوشن آرمودلارین دوشوب آسفالتین اوستونده پاتلادیغینی ایزله یر، بیر منیم اوزومه، بیر ثریانین اوزونه باخیردی. ثریا دؤنوب جاوادین قارشیسیندا دوروب، سول الینی بئلینه ووروب، وار گوجو ایله باشینا چیغیردی "آخماق، سنه اللی یول دئدیم بو گنده دللی دیر، بونولا یولداشلیق ائله مه، ائشیتمه دین" من ایسه بیر یولداشیمی اؤلومدن، بیر یولداشیمی دا عؤمور بویو دوسداقلاردا چورومکدن قورتاردیغیمین سونسوز غرور و سووینچی ایجریسینده بویون توتوب، گوگوس گئرک "سونرا آنلاپاجاقسان، باجی" دئدیم. ثریا ایسه آلنینی قیریشدیریب، اوزونو بوروشدوروب، گۆزلیرینی قیسیب، آلقالایجی باخیشی ایله منیم باشیمدان آیاغیما ایکی اوچ سفر سوزدوکن سونرا، اوست دوداغینین سول یانینی یوخاری بوکوب، باشینی بیر آشاغی بیر یوخاری ترپئدرک "واه واه" دئدی

کۆلن، سېتامبر ۲۰۰۹

سئوال دولو باخیشینی گۆزومون ایچینه تیکیب، بیغلارینی چئینه یه رک "بونو دئمک ایسته ییردین؟" دئییه سوروشدو. ثریا سوویوق بیر سس تونوندا "چوخ ساغ اولون، خداحافظ" دئییب، گئنه جاوادین الیندن توتوب، چکدی. بیر لحظه علی مردانین غضبدن قان دولموش گۆزلیری گۆزومون قاباغیندا جانلانیرکن دریندن چیخان قورخو یارادیجی سسی قولاغیما چینگیلیدی "آنمین روحونا آند اولسون اون ایکنجی سینی بو پنجره دن آشاغی آتاچاغام" جاوادین قولوندا توتوب، یالواریرجاسینا "گئتمه دور، بیر سؤز دئییه جگم" دئییه خواهیش ائدیم. جاواد عصبانی سسینی اوجالداراق "دئه قورتار گۆرک دا..نه ایسته ییرسن؟" دئییه باشیما چیغیردی. گئنه بیر سه له یه باخدیم، بیر جاوادین اوزونه... "علی مردانین الیندن بویوک بیر خطا چیخاجاق" دئمک ایسته دیم، آنجاق گئنه جرئت ائتمه دیم، "علی مردان..... علی مردان چوخ یاخچی یولداشدیر، یوخ؟" دئدیم. جاواد منه هنج بیر جواب وئرمه دن منیم آجیغیمی ثریا نین باشینا بوشالیرجاسینا "یئری گئدک، بابا" دئیرک یولا دوشدو لر. مندن اوزاقلاشاراق آندیقلاری هر آددیمین اؤلومه ساری گۆتوردوکلری بیر آددیم اولدوغونو آپ آیدین گۆروردوم. علی مردانین غضبدن تیتره ین دوداقلاریندان طاقتینین سونا گلدیگینی آنلامیشدیم، "الیندن بویوک بیر خطا چیخاجاق" دئییه فیکیرکشرک دالیدان جاوادی چاغیردیم. "جاواد، دور.... بیر سؤز دئییه جگم" جاواد نه دؤنوب باخدی، نه ده بیر جواب وئردی. ثریا باشینی چویریب تمسخر حالتی ایله "دندیکلرین یئتر، قالانی دا سونرا دئیرسن" دئیدی. نه ائدیپ، ائدیپ بو آرمودلار ایله او خوروز کاکولو گولونون او خسته خانانین قاپیسیندان ایچری گیرمسینی اؤنله مه لی ایدیم. علی مردانین بو آرمودلار ایله او خوروز کاکیلی گولونو گۆرمه مه سی اوچون الیمدن گلنی ائتمه لی ایدیم. یوخسا بویوک بیر خطا چیخاجاق ایدی. دنیا قهرمانلیق مسابقه سیننین سون اوتوز ثانیه سینده، اون بیر متیر دن قول وورماغا حاضرلانان بیر فوتبولچونون عزمی، جزمی و تمرکزی ایله بوتون گوجومو ساغ قیچیماییدیم. بیر ایکی آددیم اونلارا یاخینلاشیب، سول آیاغیم اوسته بیر خیز گۆتوروب ساغ آیاغیمداکی وار گوجوم ایله ثریانین الینده کی سه له یه دالیدان ائله بیر تپیک ووردوم کی سه له اونون الیندن

نیه عیرق، طبقه و جنسیت اؤنملیدیر؟

عیرق، طبقه و جنسیت مونسبیتلری نین اجتماعی کونفیکوراسیاسیندان (پیکربندی) قاینقلانان چوخ ساییلی، بیر-بیرینه باغلی دومینانتلیق سوییه لرینه مالیک اولاراق گؤرور.

بیز عیرق، طبقه و جنسیتین کسشمه لرینی قاورامساللاشدیرماق (کونسئپتواللاشدیرماق، مفهوم سازی) سعی لریمیزده سوسیال قورولوشو وورغولایبیریق. بیز عیرقی، صینفی و جنسیتی تحلیل ائتمک اوچون دومینانتلیق ماتریکسی یاناشماسینی نی تکلیف ائدیریک. دومینانتلیق ماتریکسی سوسیال قورولوشو عیرق، طبقه و جنسیت مونسبیتلری نین اجتماعی کونفیکوراسیاسیندان (پیکربندی) قاینقلانان چوخ ساییلی، بیر-بیرینه باغلی دومینانتلیق سوییه لرینه مالیک اولاراق گؤرور. بو ساختاری

الگولار، فردی شعورا، قروپلارین قارشیلیقلی علاقه لرینه و قروپلارین اینستیتوسیونال گوج (قدرت نهادی) و ایمتیازلارا چیخیشینا تأثیر گؤستریر (کولینس ۲۰۰۰). بو قورلوش چرچیوهده بیز عیرقی، صینفی و جنسیتی آیری-آیری گوج

سیستملری کیمی موقایسه ائتمه به داها آز دقت یئتیریریک. اصلینده ان چوخ عیرقی، صینفی و جنسیتی بیرلشدیرن ساختاری الگو و الگولارینی آراشدیرماغی دیبقت مرکزینده توتوروق. اینسانلارین حیاتیندا عیرق، طبقه و جنسیتین عینی واختدا اولماسی سببیدن عیرق، طبقه و جنسیتین کسشمه لری فردی حکایه لرده و شخصی تجروبه ده گؤرونه بیلر. اصلینده، عیرق، طبقه و جنسیتین کسشمه لری ایله باغلی چوخ ماراقلی ایش اوتوبیوقرافیالاردا، بدیعی ادبیاتدا و شخصی اسسئلرده گؤرونور. بیز بو فردی روایتلرین اهمیتینی درک ائدیریک، لاکین فردی تجروبه لر اوچون کونتکست تامین ائدن سوسیال استروکتورلاری دا وورغولایبیریق.

عیرق ماهیتجه جنسیتدن داها واجیب دئییل، نجه کی، جنسیتلیک طبقه و ائتیک منسوبیتدن داها اهمیتلی دئییل.

مارگارت ل. آندرسون و پاتریسیا هل کولینس

انگلیسجه دن ترجمه: ائک یازی ترجمه قورویو
عیرق، طبقه و جنسیت اهمیت کسب ائدیر، چونکی اونلار جمعیتده بعضی اینسان حیاتلارینی دېگرلریندن داها چوخ دیر وئرن شکیلده ساختارلاشدیرماغا داوام ائدیرلر. حاضیردا بعضی قروپلارین داها چوخ ایمکان و منابع لری وار، دیگر قروپلار ایسه او ایمکانلار اوچون موبارزه آپاریر. عیرق، طبقه و جنسیت اهمیت کسب ائدیر، چونکی اونلار بیزیم میللتین موختلیفلیگینه باخمایاراق، اینسانلارین حیاتین ان مهم سوسیال فاکتورلاری آراسیندا اولماقدا داوام ائدن گوج و برابر سیزلیک سیستم لری نین اساسلاری اولاراق قالیر. بئله لیکله، ایمکانلاری قازانما یولونداکی فورمال مانع لرین آرادان

قالدیریلماسینا باخمایاراق، آمریکا بیرلشمیش ایالتلری کیمی اؤلکه ده هله ده عیرق، طبقه و جنسیت اساسیندا جیددی طبقه لشمه مؤوجوددور... ایلر دیر سوسیال علم آداملاری عیرق، طبقه و جنسیت برابر سیزلیگینی جمعیتده کی موختلیف قروپلار اوچون نتیجه لرینی آراشدیریبلاز. بیز اینسانلارین حیاتیندا عیرق، طبقه و جنسیتین بیرلیکده نجه ایشله دیگینی آراشدیربیریق. اساساً، عیرق، طبقه و جنسیت اینسان حیاتین بونون سطح لرینه تأثیر ائدن کسیشن تجروبه کاتگوریالاریدیر؛ بئله لیکله، اونلار عینی زاماندا بو جمعیتده کی بونون اینسانلارین تجروبه لرینه قورلوش وئریر. ایسته نیلن آندا عیرق، طبقه و یا جنسیت معین بیر اینسانین حیاتیندا داها قاباریق و یا معنالی گؤرونه بیلر، لاکین اونلار اؤز تأثیرلری ایله اوست-اوسته دوشور و بیر مجموعهدور. دومینانتلیق ماتریکسی سوسیال قورولوشو

اساسلاندیریلیمیشدیر. بیز آمریکادا خصوصی تأثیره مالیک اولان اینستیتوسیونال(نهادی) سیستملر کیمی عیرق، طبقه و جنسیتین کسیشمه نؤقطه لرینی وورغولامای ق سئچیریک. بونولا بئله، عیرق، جنسیتلیک، طبقه و جنسیت، ائتنیک منسوبیت، یاش، قابیلیت، دین و میللیت کیمی دیگر تجروبه کاتئقوریالاری ایله کسیشیر. تاریخاً بو کسیشمه لر بیر جمعیتدن دیگرینه موختلیف فورمالاردا اولموشدور؛ هر هانسی بیر جمعیت داخلینده اولارین آراسینداکی علاقه لر ده دیشیر. بئله لیکله، عیرق ماهیتجه جنسیتدن داها واجب دئیل، نجه کی، جنسیتلیک طبقه و ائتنیک منسوبیتدن داها اهمیتلی دئیل.

بو تحلیل کاتئقوریالاری آراسیندا مورکب و دیشن علاقه لر نظره آلاق، آمرکانین تاریخی، اینستیتوسیونال جهتدیندن اساسلی تحلیللر آپارماق واجیدیر. بونو ائتمک او دئمکدیر کی، عیرق، طبقه و جنسیتین آیش-دا اساس تحلیل کاتئقوریالاری کیمی اورتایا چیخماسی او قدر اهمیتلیدیر کی، بیر چوخ جهتدن بوتون دیگر کاتئقوریالارا تأثیر گوستریر. عیرق، طبقه و جنسیت سیستمی آمرکا قانونلاریندا او قدر آردیجیل و دریندن کودلاشدیریلیب کی، اولارین اقتصادی، سیاسی و سوسیال اینستیتوتلار، نسیلرلراری تأثیرلری اولوب. مثلا، آمرکا تاریخی نین بوتون مرحله لرینی سجیه لندیرن کاپیتالست صینفی موناسیبتلری جنسیت و عیرقه گؤره تشکیل اولونموش قروپلاری مونظم اولراق ایمتیازلی و یا جزالاندیریمیشدیر. آمرکانین سوسیال اینستیتوتلاری نسیلدن-نسله یوخسول اینسانلار، قادینلار و دریلری رنگلی اینسانلار(رنگین پوست، *People of color*) اوچون اقتصادی برابرلیکلری تکرار ایستحصال ائدیپ. بئله لیکله، آمرکادا عیرق، طبقه و جنسیت گؤرون، اوزون مدت داوام ائدن مادی تأثیرلر نومایش ائتدیریر کی، بو دا بیر چوخ جهتدن ائتنیک منسوبیتین، دینین، یاشین، قابیلیتلرین و یا جنسیتین داها یاخینلاردا گؤرون کاتئقوریالارینی خبر وئریر.

قایناق:

کولینس، پاتریکیا هیلل. ۲۰۰۰. قارا فمینست دوشونجه: بیلک، شعور و گوجلندیرمه. نیو یورک: روتلنرگی

ایکینجیسی، سوسیال ساختار جهتیندن عیرق، طبقه و جنسیت آراسیندا قارشیلیقلى علاقه نین اؤیره نیلمه سی عیرقین، صینفین و جنسیتین باشقالاری ایله پیکربندی سیندن آسیلی اولراق نجه فرقی شکیلده تظاهور ائدیگینی آنلاماغا کؤمک ائدیر. بئله لیکله، آفریقا-آمریکالی کیشیلرین کیشی کیمی ایمتیازلی اولدوغونو سؤیلمک اولار، لاکین اولارین عیرقی و صینفی ده نظره آلیندیقدا بو دوغرو اولمایا بیلر. عکس حالدا، آفریقا-آمریکالی کیشیلرین جنایت موحاکیمه سی سیستمینده، تحصیلده و امک بازاریندا یاشادیقلاری خصوصی چاتیشمازلیقلاری نجه ایضاح ائده بیلرک؟ بونولا علاقه دار اولراق، قیزیل دریلی قادینلارین عیرق، طبقه و جنسیتیه اساسلانان اونیکال تجروبه لرین محروم اولدوقلاری نجه ایضاح ائده بیلرک؟ بونلارین هئچ بیردی دیگرلری نین تأثیریندن تجرید اولونمور؟ عیرق، طبقه و جنسیت آراسینداکی علاقه لر اؤیره نیلدیگی زامان، عیرق، طبقه و جنسیتیه گؤره بؤلگولرین گؤرون دیو قدر آیدین اولمادیغینی بللی اولور. مثلا، آغ دریلی قادینلار جنسیتینه گؤره ایمتیازلی اولمایا بیلرلر، لاکین عیرقی و بلکه ده (لاکین مطلق دئیل) صینفینه(طبقه) گؤره ایمتیازلارا مالیکدیرلر. و عیرقی-ائتنیک قروپلار داخلینده آرتان طبقه فرقی بیزه خاطرلادیر کی، عیرق یکپارچه کاتئقوری دئیل، بئله کی، حتی بعضی آغ دریلر، جمعیتده چوخ گوجه صاحب اولدوقلارینا رغماً، آغ دریلر آراسیندا یوخسوللوقون دیگر قروپلارا باخدیقدا داها چوخ سرعتله آرتیر.

عیرق، طبقه و جنسیت آراسینداکی علاقه لر اؤیره نیلدیگی زامان، عیرق، طبقه و جنسیتیه گؤره بؤلگولرین گؤرون دیو قدر آیدین اولمادیغینی بللی اولور. اوچونجوسو، عیرق، طبقه و جنسیت تدقیقاتلارینا دومینانتلیق ماتریکسی یاناشماسی تاریخاً

قتل عام خوجالی: وحشتناکترین و خونین ترین فاجعه بشریت

پیش از آن در زمان اشغال روستای باگانیس آیریم از توابع قزاق آذربایجان در همسایگی با ارمنستان، روستاهای آذربایجانی نشین عمارات گاروند، توغ، سلاکتین، آخولو، خوجاوند، جمیلی، نبیلر، مشعلی، حسن آباد، کرکیجهان، گیبالی، مالیبیلی، یوخاری و عشاقی گرداقلیچولار بخشی از ساکنان بر اساس یک نقشه از پیش آماده شده با ظلم خاصی کشته شدند. خوجالی از اکتبر ۱۹۹۱ در محاصره بود. در ۳۰ اکتبر ارتباط خودروها قطع شد و تنها وسیله ایاب و ذهاب باقی مانده هلیکوپتر بود. پس از جان باختن دلخراش ۴۱ نفر بر اثر سرنگونی بالگرد غیرنظامی بر فراز شهر شوشا، این ارتباط به طور کامل قطع شد و برق شهر از دوم دی ماه قطع گردید.

از ۲۵ تا ۲۶ فئوریه ۱۹۹۲ نیروهای مسلح ارمنی با کمک هنگ ۳۶۶ روسیه، شهر خوجالی را اشغال کرده، اقدام به نسل کشی آذربایجانیها کردند. در نتیجه نسل کشی خوجالی ۶۱۳ نفر از جمعیت شهر خوجالی عبارت از ۶۳ نفر کودک، ۱۰۶ نفر زن و ۷۰ نفر مسن، بقتل رسیدند.^۳ خانواده به کلی نابود شده، ۲۵ کودک هر دو والدین و ۱۳۰ کودک نیز یکی از والدین خود را از دست داد.^۴ این فاجعه ۴۸۷ مجروح شد که ۷۶ نفر از آنها کودک بود. همچنین ۱۲۷۵ نفر نیز به اسارت گرفته شد. ۱۵۰۵ نفر از اسراء تا امروز مفقود الاثر می باشند که ۶۸ نفر از آنها زن و ۲۶ نفر کودک بودند.^۵

شهر خوجالی از اکتبر سال ۱۹۹۱ در محاصره ارمنی ها بود. در ۳۰ اکتبر رفت و آمد خودرو به این مناطق کاملا

^۳ Müslümqızı S. Xocalıdan gələn var = Guest from. fot. (Azərbaycan və ingilis dillərində). Bakı: 2008. - 254 s.

^۴ Müslümqızı, Səriyyə. Xocalı uşaqları - Qan içində qar çiçəyi = Дети Ходжалы - Снежный цветок в крови = Children og Khojaly - Bloody primroses. - Bakı : Yazıcı, 2013. – 120s.

^۵ Yaqublu N. Xocalı soyqırımı. - Bakı: Elm və Təhsil, 2012. - s. 153-174

خبیران یکشفتان لـ«شیاب النیل» شهادت حیة من مذبحہ خوجالی: أخطر مأساة فی تاریخ البشريّة

<https://www.nile1.com/%d8%ae%d8%a8%d9%8a%d8%b1%d8%a7%d9%86-%d9%8a%d9%83%d8%b4%d9%81%d8%a7%d9%86-%d9%84%d9%80%d8%b4%d8%a8%d8%a7%d8%a8-%d8%a7%d9%84%d9%86%d9%8a%d9%84-%d8%b4%d9%87%d8%a7%d8%af%d8%a7%d8%a-%d8%ad/>

دکتر سبحان طالب لی

در طول تاریخ قره باغ جزء خاک آذربایجان بوده است. در سال ۱۹۱۸ با کمک قدرتهای منطقه ای در اراضی مربوط به آذربایجان، اقدام به تشکیل ارمنستان جعلی کردند. در سالهای ۱۹۰۵، ۱۹۱۸، ۱۹۲۰، ۱۹۸۸ به دفعات بر علیه ملل ترک و مسلمان قتل عامهای فجیعی را ارتکاب و سیاست پاکسازی نژادی را پیاده کرده اند. سپس با کمک قدرتهای منطقه ارمنی ها در اراضی آذربایجان اسکان داده شد.^۲

ارمنه ای که با حمایت همه جانبه روسیه تزاری و سایر دولت ها در راستای ترویج مسیحیت در سرزمین های تاریخی آذربایجان مستقر شدند، هر از چند گاهی در

سرزمین های ما با دست به تجاوز، سرقت، غارت و پاکسازی قومی زده، براساس سیاست های خارجی عمل می کردند. ارمنستان که در سال ۱۹۱۸ در سرزمین های تاریخی آذربایجان با حمایت همه جانبه قدرت های منطقه ای و بین المللی تشکیل شد، تحت حمایت کامل آنها در سال های ۱۹۰۵-۱۹۰۷، ۱۹۱۸، ۱۹۲۰، ۱۹۴۸-۱۹۵۳ و ۱۹۸۸ بارها دست به تبعید، نسل کشی و پاکسازی قومی علیه مردم مسلمان ترک زدند.

^۱ Talıblı S.Ə. Ermənilərin Azərbaycana qarşı əsassız torpaq iddiaları və Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonların işğalı. Tehran: "XUDAFƏRİN" aylıq türkçə-farsca elmi, mədəni, ictimai dərgi, No 187 sentyabr, - 2020. - s. 25-34.

^۲ Talıblı S.Ə. Xocalı soyqırımı: Bəşəriyyətin ən qanlı faciəsi. Tehran: "XUDAFƏRİN" aylıq türkçə-farsca elmi, mədəni, ictimai dərgi, 2020. - s.51-58

ارتشیان باقراف همان روز موفق به پیدا کردن پیکر ۸۵ شهید شدند. پیکر قهرمانان ملی "عالیف حاجی اف" و "عاقل قلی اف" نیز میان همین اجساد شهدا بودند.

در نزدیکی آغدام موقعی که همین اجساد از کامیونها به بیرون انتقال می یافتند توسط خبرنگار رویترز آقای فردریکا لانگین به فیلم و تصویر کشیده شدند. وی در مصاحبه خود به روزنامه "د نیویورک تایمز" مشاهدات خود را چنین بیان می کند: در اولین کامیون تعداد ۳۵ جسد بود، تقریباً در دومی نیز همین تعداد مشاهده می شد. سر بعضی از اجساد از تنشان جدا، اکثراً نیز سوزانده شده بودند. همه آنها مرد بودند و بعضی از آنان لباس ارتشی بر تن داشتند.

در کل، نیروهای باقراف نزدیک به ۱۸۰ جسد از کتوک، ناخچیوانیک، عسگران و خوجالی جمع آوری و به مسجد آغدام انتقال دادند. بیشتر اجساد قابل شناسایی نبودند. در ۲ مارس چنگیز مصطفی اف همراه با یک گروه از خبرنگاران خارجی به محل حادثه اعزام می شود و با اجساد روبرو می شوند که به بصورت فجیع به قتل رسانده شده بودند. بر اساس اظهارات مصطفی اف به روزنامه "ایزوستیا"، آنها را در عرض چند روز به همین شکل در آورده اند. به نظر توماس دئ و عالین نویسنده کتاب "قاراباغ"، در نتیجه همین فاجعه ۴۸۵ نفر (اعم از آنهایی که بر اثر یخ زدگی جان خود را از دست داده اند) کشته شده اند.

در کل، بعد از همین فاجعه خونین، ۱۴۵۷۷ نفر از اهالی خوجالی مجبوراً به ۵۲ شهر مختلف آذربایجان پناه آورده و به صورت موقتی اسکان یافتند.^{۱۱}

قهرمانان ملی آذربایجانی که در جنگ خوجالی شرکت داشتند.

مخصوصاً ارامنه نیز به نسل کشی و وحشی گریهای خود در خوجالی اقرار کرده اند. زوری بالایان کتاب خود را به برادرش مونتی مثلکونیانای تروریست تقدیم کرده و بر اساس ادعاهای مولف، مارکار مثلکونیان چنین نوشته است: "اقدامات ما در این شهر دارای مقاصد استراتژی بود اما به قصد قصاص نیز انجام پذیرفت". این نویسنده به نقش گروههای مسلح ارمنی به نامهای "آرابو" و "آرامو"

قطع شده و تنها از هلی کوپتر به عنوان وسیله نقلیه استفاده می شد.^۷ در نتیجه انهدام هلی کوپتر در آسمان شهر شوشا و بعد از کشته شدن فجیع ۴۱ نفر سرنشین هلی کوپتر مذکور، این ارتباط نیز کاملاً متوقف شد و از ۲ ژانویه هم برق شهر به صورت کلی قطع گردید.

در فئوریه ۱۹۹۲ طی اشغال روستاهای معالی بیلی، قاراداغلی و آغدابان آذربایجان از طرف ارامنه، ۱۴۰ نفر زخمی، ۹۹ نفر کشته و بقیه اهالی مجبور به ترک اراضی و خانه های خود شده اند. ارامنه از سه جبهه به سوی خوجالی هجوم آوردند که مردم مجبور شدند از مسیر قاتار چایی به سمت جنگل ها فرار کنند. اهالی در کوهها و جنگلهای سرد و برفی تافت خود را از دست داده و تحمل پیشروی نداشتند که در همین موقع نیز نیروهای ارمنی اکثر آنان را با فجیع ترین روشها بقتل رساند.^۸

اردوی آزادی ملی آرتساخ جمهوری جعلی و خود خوانده قره باغ کوهستانی

گفته می شود که در حمله به خوجالی برای نسل کشی اردوی آزادی ملی آرتساخ و گردانهای تابع به فرمانده کل و رئیس ستاد مشترک تعیین شده در اجلاس ویژه شورای عالی جمهوری جعلی و خود خوانده قره باغ کوهستانی شرکت می کردند.

در زمان نسل کشی خوجالی، با تلاش آقای الله وئردی باقراف اجساد و اسرای آذربایجانی از مناطق جنگی پس گرفته شد. وی از طریق سرهنگ ویتعالی بالاسیان در عرض سه روز ۱۰۰۳ اسیر از خوجالی را از دست ارامنه خلاص کرده و اتوبوس به آذربایجان آوردند.^۹ وی در مسجد آغدام در کفن و دفن اجساد شرکت کرده و اسراء را در قبرستان قاراغاجی تحویل گرفت. در نتیجه جلسه و صحبتهای الله وئردی باقراف با ویتعالی بالاسیان، عملیات فیلمبرداری سیدآقا موسوملو و چنگیز مصطفی اف از مناطق جنگی و حوادث نسل کشی صورت پذیرفت.

^۷Sultanov Z. Xocalı faciəsi. - Bakı: Işıq, 1993. - 56 s

^۸<https://khojaly.preslib.az/>

^۹ Əlili İ. Xocalı: şahidlər danışır. Qısa ensiklopedik məlumat kitabı. Bakı: Ləman nəşriyyat poliqrafiya, 2018. - 215 s.

^{۱۱}Bizi əsirlikdən qurtarın. Release us from captivity (foto, xəritə. - Azərbaycan və ingilis dillərində). Bakı: Qismət, 2006. - 680 s.

^{۱۱} Erməni terroru=Armenischer Terror= Армянский террор. - Bakı: Vətən, 2005. - 168 s.

گوشت سر، سینه و شکم همین بچه ۱۳ ساله ترک بریدیم. به ساعت نگاه کردم، کودک بعد از ۷ دقیقه به علت خونریزی شدید جان داد. از شدت خوشحالی به خودم می‌بعالیدم. خاجاتور جسد کودک را تکه -تکه کرده و جلوی سگهایی که از ریشه همین ترکها بودند انداخت. عصر همین کار را با سه کودک ترک دیگر انجام دادیم. من به عنوان یک ارمنی به وظیفه خویش عمل کردم. می‌دانستم که هر ارمنی با این رفتارهای ما احساس غرور خواهد کرد.^{۱۲}

سرژ سارکیسیان رییس جمهور ارمنستان در جواب به سوال خبرنگاری در مورد حوادث خوجالی مبنی بر اینکه آیا از این همه کشتار پشیمان هستید یا نه؟، چنین می‌گوید: قبل از همین حادثه آذربایجانی‌ها فکر می‌کردند که ما با آنها شوخی داریم. آنها فکر می‌کردند که ارمنه به ساکنین عادی هیچ ضرری نمی‌توانند بزنند. ما این کار را کردیم و نتیجه این شد... من احساس ناراحتی و پشیمانی نمی‌کنم... چنین اعمالی حتی به قیمت مرگ هزاران نفر ضروری هستند.

لازم به یادآوری است که، واقعیت قتل عام اهالی خوجالی توسط ارمنستان را میکایل دانیلیانی مدافع حقوق اقلیت ارمنی‌ها و واهی آوتیانی روزنامه نگار نیز تایید کرده‌اند. خبر حادثه خونین خوجالی را برای اولین بار روزنامه ملیت ترکیه با چاپ عکسهایی از جنایات ارمنی‌ها به چاپ رساند. همچنین روزنامه‌های "واشنگتن پست"، "نیویورک تایمز"، "بوستون گلوب"، "وال استریت ژورنال"، "ساندی تایمز"، "شیکاگو تریبون" و خبرگزاری‌های "اسویشد پرس" و "تایم" آمریکا، خبرگزاری رویترز، روزنامه‌های "د تایمز"، "ساندی تایمز"، "د گوآردیان" و شبکه "بی بی سی" انگلستان، روزنامه "لی موند" فرانسه در ۱۴ مارس ۱۹۹۲، روزنامه‌های "کومسومولسکایا پراودا"، "ترود"، "پراودا" روسیه و مجله "پاسپورت" مسکو، روزنامه "د ایریش تایمز" ایرلند، روزنامه "د ایچ" استرالیا و رسانه‌های عمومی کشورهای خارجی در رابطه با قتل عام جمعیت خوجالی مقاله‌هایی درج نمودند.

در حادثه خوجالی تاکید کرده و نحوه قتل عام ساکنین غیرنظامی خوجالی را به صورت مفصل توضیح داده است. بطوریکه بر اساس ادعای وی، بعضی از ساکنین شهر از ترس تعقیب و گریز سربازان ارمنه تقریباً شش مایل راه را طی کرده و خطر را پشت سر می‌گذارند. سپس می‌گوید: "سربازان به مدت زیادی با چاقوهایشان آنان را تعقیب کرده و زخمی می‌کنند."

یکی دیگر از نویسندگان ارمنی بنام داوود خردیان در کتاب "برای صلیب" با افتخار به مصائبی که بر سر اهالی آذربایجانی آورده شده اشاره می‌کند. در صفحات ۱۹-۷۶ همان کتاب به قتل عام خوجالی اشاره کرده می‌نویسد: ما در سرمای صبح برای گذر از باتلاق نزدیکی داشبولاق، از اجساد پل ساختیم. من نخواستم به روی مرده‌ها پا بگذارم. سرهنگ اوهانیان به محض مشاهده این صحنه به من اشاره کرد و گفت که، نترسین. من پام را روی سینه دختر بچه ۹-۱۱ ساله‌ای گذاشته و شروع به قدم زدن کردم. کفشها و پاهایم خونی شده بود. این چنین از روی جسد رد شدم. در ۲ مارس گروه ببر ارمنه (گروهی که با سوزاندن اجساد مشغول بودند) نزدیک به ۲۰۰۰ نفر از اجساد مغولان پست (ترکها) را جمع‌آوری و به صورت جداگانه در یک کیلومتری خوجالی به آتش کشیدند. در آخرین کامیونی که اجساد را حمل می‌کرد دختر ۱۰ ساله‌ای را دیدم که از سر و گوشه‌هایش زخمی شده بود. وقتی با دقت نگاه کردم هنوز هم نفس می‌کشید. با وجود سرما، گرسنگی و زخمهایش هنوز هم نمرده بود. هیچ وقت چشمهای این دختر بچه‌ای را که با مرگ در حال مبارزه بود از یاد نخواهم برد. سپس یکی از سربازان به نام تیقرانیا از گوش‌های وی گرفته و به روی اجساد که رویشان گازوییل ریخته شده بود پرت کرد. بعداً همه آنها را سوزاندند. از داخل آتش صدای گریه و شیون به گوش می‌رسید.

زوری بالایان شاعر و نویسنده ارمنی در کتاب "احیای روح ما" در مورد قتل عام ۲۶ فتوریه خوجالی در سال ۱۹۹۲ چنین می‌نویسد: همراه خاجاتور موقع ورود به خانه‌ای که در خوجالی تصاحب کرده بودیم بچه ۱۳ ساله ترک زبانی را دیدیم که توسط سربازانمان از گوشه‌هایش به پنجره میخ شده بود. برای اینکه بچه صدا نکند سینه بریده شده مادر بچه را به دهان او فرو می‌بردند. بعداً از

¹ <https://axar.az/news/gudem/9913.html>

² Bayramqızı, Əfsanə. Xocalı soyqırımını beynəlxalq mətbuatın gözü ilə / Ə. Bayramqızı // Xalq qəzeti.- 2016.- 26 fevral.- № 44, s. 7

چک ۱۹ فئوریه ۲۰۱۳، بوسنی و هرزگوین ۲۶ فئوریه ۲۰۱۳، پاناما ۷ اوت ۲۰۱۳، پرو ۱۴ ژوئن ۲۰۱۳، هندوراس ۱۷ ژانویه ۲۰۱۴، اردن ۲۰۱۶،^{۱۷} لیبیوتی ۲۰۱۷، اسکاتلند ۲۲ فئوریه ۲۰۱۷ و ۲۲ ایالت آمریکا نیز سند تصویب کرده اند.^{۱۸}

در بیست و هفتمین سالگرد نسل کشی خوجالی راهپیمایی عمومی مردم به سوی بنای یادبود "آنا هارایی" در منطقه خطایی با ابتکار لیلا علی اوا نائب رئیس بنیاد حیدر علی اف همراه با کمپین بین المللی که از ۸ می ۲۰۰۸ با عنوان "عدالت برای خوجالی" برگزار می شود، از طرف ارگانهای دولتی، تشکلهای جوانان و موسسات تحصیلات عالی در قالب سخنرانی هایی در مورد نسل کشی خوجالی اجرا می گردد. کمپین برای فعالیت های خود در سطح جهانی از ابزارها و واسطه های مختلف ارتباطی از جمله رسانه ها، اینترنت و سخنرانیهای زنده استفاده می کند.^{۱۹}

در تاریخ ۲۶ فئوریه ۲۰۱۲ مردم ترکیه در مقابل دبیرستان قالاتاسارای استانبول اجتماع کردند و با دادن شعارهای "همه ما اهل خوجالی هستیم" و "We are all from Khojaly" بطرف میدان تاکسیم حرکت کرده و حمایت خود را از همزادان خود اعلام کردند. در سال ۲۰۱۲ اتحاد آمریکایی آذربایجان نیز کمپینی در رابطه با نسل کشی خوجالی برگزار کرده، اقدام به نصب پوسترهایی در دربهای ورودی و خروجی بزرگترین استگاه قطار نیویورک "پن استاسیون" کرده، در استگاههای اتوبوس و روی اتوبوسها بنر نصب کردند. همچنین در شهر واشنگتن نیز بیشتر از ۴۰۰ قطار مترو از جمله ۹۵ استگاه

در سال ۱۹۹۳ از طرف حیدر علی اف رییس جمهور آذربایجان ۲۶ فئوریه روز قتل عام مردم خوجالی عنوان گردید. وی در ۲۵ فئوریه ۱۹۹۷ با امضای فرمان شماره ۴۹۸، هر سال ۲۶ فئوریه رأس ساعت ۱۷:۰۰ در تمام مناطق آذربایجان به یادبود شهدا و قربانیان خوجالی یک دقیقه سکوت اعلام شده است.^۴ لیدر علی اف در سخنرانی ۲۵ فئوریه ۲۰۰۲ به مناسبت دهمین سالگرد قتل عام جمعیت خوجالی به مردم آذربایجان چنین گفت: در مقابل روح شهدای خوجالی، این وظیفه انسانی و شهروندی ما است. از طرف دیگر، کسب ارزش حقوقی و سیاسی بین المللی این فاجعه انسانی، باعث محاکمه عاملان و مجرمان این حادثه می شود که یکی از شرطهای مهم برای عدم تکرار چنین فاجعه هایی در آینده است.^{۱۵} در سال ۲۰۱۴ الهام علی اف رییس جمهور آذربایجان در مورد قتل عام خوجالی چنین می گوید: فاجعه خوجالی صفحه خونینی از تاریخ آذربایجان است که در نتیجه طرح های ملی گرایان ارمنی در زمینه پاکسازی قومی و نسل کشی ملت آذربایجان در حدود ۲۰۰ سال اخیر رخ داد.^{۱۶} در حال حاضر به رسمیت شناختن نسل کشی مردم خوجالی توسط ارمنی ها، اصلی ترین سیاست خارجی جمهوری آذربایجان می باشد. علاوه بر آذربایجان، کشورهای پاکستان و سودان نیز قتل عام مردم خوجالی را به رسمیت شناخته اند. در ۲۰ نوامبر ۲۰۱۲ در سی و نهمین جلسه شورای وزیران خارجه سازمان همکاری اسلامی که در جیبوتی تشکیل شده بود، قطعنامه ای به تصویب اعضاء رسید که طی آن جنایات ارامنه در خوجالی به عنوان نسل کشی شناخته شده است. در تاریخ ۲۰۱۲ نیز مجلس سنای پاکستان قطعنامه ای را مبنی بر محکوم کردن نسل کشی علیه ساکنین خوجالی تصویب کرد. در رابطه با این فاجعه در سطح پارلمانی کشورهای مکزیک در ۲ فئوریه ۲۰۱۲، کلمبیا ۲۴ آوریل ۲۰۱۲،

¹ Jordanian Parliament to pass resolution on Khojaly Genocide- <https://www.azernews.az/nation/92681.html>

^{۱۷}Xocalı faciəsini soyqırım olaraq qəbul edən ölkələr-

<https://www.trt.net.tr/azerbaycan/turk->

[dunyasi/2016/02/26/xocali-faci-sini-soyqirim-olaraq-q-](https://www.dunyasi.com/2016/02/26/xocali-faci-sini-soyqirim-olaraq-q-)

[bul-ed-n-olk-l-r-439890](https://www.bul-ed-n-olk-l-r-439890)

^{۱۹}منذبه خوجالی.. الأكثر دمویة ووحشیة!- <https://www.aldiplomasy.com/?p=96339&fbclid=IwAR0>

<https://www.aldiplomasy.com/?p=96339&fbclid=IwAR0>
tS--
[a5FoUTBDRr9LJmwFP5VF994cLGFfZGImccvTyBLE](https://www.aldiplomasy.com/?p=96339&fbclid=IwAR0)
Utx kjVONnkg

^{۱۴} Xocalı Soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə sükut dəqiqəsi elan edilməsi haqqında: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. Bakı şəhəri, 25 fevral 1997-ci il- <https://e-ganun.az/framework/48271>

¹ Субхан ⁵ Алекбер оглу Талыблы, <https://qazaquni.kz/> (Qazaxistan)"Ходжалинский геноцид: самая кровавая трагедия человечества" - <https://qazaquni.kz/ru/150379-khodzhalskiy-genocid-samaia-krovavaia>

¹ <https://presideft.az/az/articles/view/11082>

منابع

1. Talıblı S.Ə. Ermənilərin Azərbaycana qarşı əsaslıq torpaq iddiaları və Dağlıq Qarabağ və ətraf rayonların işğalı. Tehran: "XUDAFƏRİN" aylıq türkçə-farsca elmi, mədəni, ictimai dərgi, No 187 sentyabr, - 2020. - s. 25-34.
 2. Talıblı S.Ə. Xocalı soyqırımı: Bəşəriyyətin ən qanlı faciəsi. Tehran: "XUDAFƏRİN" aylıq türkçə-farsca elmi, mədəni, ictimai dərgi, 2020. - s.51-58
 3. Müslümqızı S. Xocalıdan gələn var = Guest from. fot. (Azərbaycan və ingilis dillərində). Bakı: 2008. - 254 s.
 4. Müslümqızı, Səriyyə. Xocalı uşaqları - Qan içində qar çiçəyi = Дети Ходжалы - Снежный цветок в крови = Children og Khojaly - Bloody primroses . - Bakı : Yazıçı, 2013. - 120s.
 5. Yaqublu N. Xocalı soyqırımı. - Bakı : Elm və Təhsil, 2012. - 188 s.
 6. Talıblı S.Ə., Mustafayev E. "Şabab al-Nil" xəbər agentliyi. "Azərbaycanlı iki mütəxəssis bəşəriyyət tarixinin ən qorxunc faciəsi Xocalı soyqırımı ilə bağlı sübutları üzə çıxarır"
- خبيران يكشفاں لـ«شباب النيل» شهادت حية من مذبحة خوجالى: أخطر مأساة فى تاريخ البشرية
- <https://www.nile1.com/%d8%ae%d8%a8%d9%8a%d8%b1%d8%a7%d9%86-%d9%8a%d9%83%d8%b4%d9%81%d8%a7%d9%86-%d9%84%d9%80%d8%b4%d8%a8%d8%a7%d8%a8-%d8%a7%d9%84%d9%86%d9%8a%d9%84-%d8%b4%d9%87%d8%a7%d8%af%d8%a7%d8%aa-%d8%ad/>
7. Sultanov Z. Xocalı faciəsi. - Bakı: Işıq, 1993.-56 s
 8. <http://khojaly.preslib.az/>
 9. Əlili İ. Xocalı: şahidlər danışır. Qısa ensiklopedik məlumat kitabı.Bakı: Ləman nəşriyyat poliqrafiya, 2018. - 215 s.
 10. Bizi əsirlikdən qurtarin. Release us from captivity (foto, xəritə. - Azərbaycan və ingilis dillərində). Bakı: Qismət, 2006. - 680 s.
 11. Erməni terroru=Armenischer Terror= Армянский террор. - Bakı: Vətən, 2005. - 168 s.
 12. <https://axar.az/news/gundem/9913.html>
 13. Bayramqızı, Əfsanə. Xocalı soyqırımı beynəlxalq mətbuatın gözü ilə / Ə. Bayramqızı // Xalq qəzeti. - 2016.- 26 fevral.- № 44, s. 7
 14. Xocalı Soyqırımı qurbanlarının xatirəsinə sükut dəqiqəsi elan edilməsi haqqında: Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Sərəncamı. Bakı şəhəri, 25 fevral 1997-ci il- <https://e-qanun.az/framework/48271>
 15. Талыблы С.А., <https://qazaquni.kz/> (Qazaxistan)"Ходжалинский геноцид: самая кровавая трагедия человечества" - <https://qazaquni.kz/ru/150379-khodzhalinskiy-genocid-samaia-krovavaia>
 16. <https://president.az/az/articles/view/11082>
 17. Jordanian parliament to pass resolution on Khojaly Genocide- <https://www.azernews.az/nation/92681.html>
 18. Xocalı faciəsini soyqırım olaraq qəbul edən ölkələr- <https://www.trt.net.tr/azerbaycan/turk-dunyasi/2016/02/26/xocali-faci-sini-soyqirim-olaraq-qbul-ed-n-olk-l-r-439890>
 19. -امذبحة خوجالى.. الأکثر دموية ووحشية ١ https://www.aldiplomasy.com/?p=96339&fbclid=IwAR0Ts_a5FoUTBDRr9LJmwFP5VF994clGffZGImccvTyBLEUtx_kiv_ONnkg
 20. Səmədov Vasif, Leyla Əliyeva: "Xocalıya ədalət!": beynəlxalq erməni terroruna qarşı yeni strateji model: monoqrafiya: 3 cildə. I cild. - Bakı: 341 s.; II cild, Bakı: 2014. - 373 s.; III cild. - Bakı: CBS Polygraphic Production, 2014. - 480 s.

مترو، و روی اتوبوسهایی که به سمت "کاپیتول حیل" می رفتند پوستر نصب کردند.^{۲۰}

سازمانهای خارج از کشور جمهوری آذربایجان در تاریخ ۲۳ فوریه ۲۰۱۹ در بیشتر از ۲۰ کشور دنیا که فعالیت داشتند در میدان لوکزمبورگ بروکسل با سر دادن شعار "عدالت برای خوجالی"، "آزادی برای دلغم و شهباز" تجمعی برای قره باغ در اروپا برگزار کردند. در ۲۶ فوریه ۲۰۱۹ قریب به ۵۵ هزار انسان به مناسبت بیست و هفتمین سالگرد نسل کشی خوجالی در منطقه خطایی باکو جلوی "یادبود آنا هارایی" (یادبود فریاد مادر) تجمع کردند.

سازمان پناهندگان خوجالی در تاریخ ۱۵ فوریه ۲۰۰۳ به سازمان ملل، شورای اروپا و سازمان امنیت و همکاری در اروپا درخواستی ارائه داد. هدف اصلی این درخواست آگاه ساختن جوامع جهانی از طرف مهمترین سازمانهای جهانی از جمله سازمان ملل متحد، شورای اروپا و سازمان امنیت و همکاری در اروپا در رابطه با جنایات ارامنه نسبت به مردم بی گناه خوجالی در سال ۱۹۹۲ و همچنین ارزیابی حقوقی و سیاسی فاجعه خونین خوجالی بود. دادگاه حقوق بشر اروپا در رای ۲۲ آوریل ۲۰۱۰ کشتار مردم آذربایجانی خوجالی توسط ارامنه را " بعنوان اعمال سنگین و جدی که می تواند به عنوان جنایات جنگی یا جنایت علیه بشریت باشد" ارزیابی کرد.

امروز هر آذربایجانی در کشور ما و یا خارج از کشور و پژوهشگرانی که در زمینه های مختلف به تحقیق می پردازند باید در مطبوعات و مراکز علمی و آموزشی خارجی درباره نسل کشی خوجالی سخنرانی کرده و مقالاتی را به زبان های مختلف منتشر کنند. ما باید ضمن همکاری با دانشگاه ها، مراکز علمی تحقیقاتی و پژوهشی مطرح دنیا، کتاب ها و مقالات مشترکی در مورد نسل کشی خوجالی و حقایق آذربایجان بنویسیم و با رساندن صدای خود به جهان، فعالیت های خود را گسترش دهیم.

ضمناً در نتیجه پیروزی ۴۴ روزه ارتش پیروز و دلاور آذربایجان در قره باغ، چندین روستا از منطقه خوجالی از اشغال دشمن آزاد شد.

²⁰ Səmədov Vasif, Leyla Əliyeva: "Xocalıya ədalət!": beynəlxalq erməni terroruna qarşı yeni strateji model: monoqrafiya: 3 cildə. I cild. - Bakı: 341 s.; II cild, Bakı: 2014. - 373 s.; III cild. - Bakı: CBS Polygraphic Production, 2014. - 480 s.

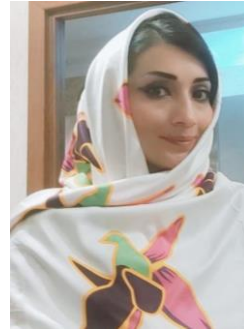
اونوانلادیلار. یئنی درسین مؤوضوسو محببت داستانلاری ایدی. درسی ایضاح ائدن معلمه اونا قفیل اونوانلان سوالین تأثیریندن ایستر-ایستمز ۳۰ ایل اولی خاطیرلادی. محاربه نین اودلو-آلولو ایلیرینی. قاراباغین ایشغال اولوندوغو او آغری لی-آجی لی ایلیری خاطیرلادی .

- عزیزلریم، سیز حیاتی نیزی ان گۆزل ایلیرینی - گنج لیک ایلیرینی یاشاییر سینیز. سیز باخدیغینیز هر نه وارسا، سیزه بیر سۆز سؤیلییر: «سئوگی»! سیز خوشبخت گنجلر سینیز کی، آرتیق قاراباغ ایشغال دان آزاد اولونوب. الله شهیدلریمیزه رهمت ائل سین. قاضیلرین، ظابطلرین، عسگرلرین جانلاری همیشه ساغلام اولسون. منیم سئودیمیم اینسان دا ظابط ایدی. وطن اوچون هر آن اولومه گئتمه یه حاضر ایدی. قاراباغ ایشغال اولونموش دو. قاراباغین ایشغالینا دۆزه بیلیمیردی. باغمسیز آذربایجاندا تحصیل آلان ایلك ظابطلردن ایدی. بیز اونونلا عینی یوردون اؤولادلاری ایدیک. اینستیتوت ایلیری باکی دا تانیش اولموشدوق. او وطنپرور گنج ایدی. قاراباغین ایشغالی اونا دا آغیر تأثیر ائتمیشدی. بو ایتکی ایله باریشا بیلیمیردی .
-معلمه، اولار بیر سوال وئیریم؟
-بوپور، قیزیم .

-اونون آدی نه ایدی؟ نیه اؤز آدینی دئمیر سینیز؟
- بیلیرسن قیزیم، اونون حاقیندا نیه اؤز آدی ایله دانیشمیرام؟ چونکی او وطن آمالی ایله یاشایان قهرمان ایدی. اونون اؤزو بیر یانا، آدی دا منیم قیبله مدیر. من اونو اؤز آدی ایله چاغیرمادیم. من اونا وطن سئوگییم دئییردیم. ائله سیز ده اونو بو آدلا تانییین. بیزی بیر دیر بیرلشدیرمیشدی - وطن! حربی آکادمیانی بیتیردی و اؤن جبهه یه تعینات آلدی. ایکیمیز ده چوخ خوشبخت ایدیک. ایکیمیز ده عالی تحصیلیمیزی باشا وورموشدوق. ۴ ایل ایدی تانییردیق بیر-بیریمیزی. او، منه سئومیی اؤیرتدی. یادینیزدا ساخلایین، وطنی سئوهن کیشیلر سئوگیلرینه صادق اولورلار. هم ده چوخ مرحمتلی اولورلار هر کسه قارشی. من سئوگینی ده اونا گۆره

حکایه

«Onun adı nə idi?» «اونون آدی نه ایدی؟»

Səbinə YUSİF
صدیقه یوسیف

بر حکایه نی سئوگی لی سینی، نیشانلی سینی وطن اوغرون دا ایتمیش قیزلاریمیزا مصرا اندیره م .
- سیز هئج سئودینیزمی؟
- بلی، سئودیم. وطن کیمی مقدس، تورپاق کیمی اوزولونماز بیر سئوگی ایله سئودیم .
- بس ایندی ندن تک یاشاییر سینیز؟ -دئییه طلبه لر اونا سوال ائتدیلر .
گولزار معلمه ائینیینی چیخاریب گۆز یاشلارینی سیلمه یه باشلادی .
- بیزی باغیشلایین، معلمه .

-ائله دئمیین، اؤولادلاریم. منی سیز آغلاتمادینیز .
ایشلیدی کوللکتیوده ایستیقانلیغی، دیققتجیل لیگی، مهربانلیغی ایله سچیلن گولزار خانیم طلبه لرین ده سئویم لی سی ایدی.
نه قدر گولروز اولسا دا، بیر او قدر زهملی ایدی. طلبه لر اونون درسینه همیشه حاضر اولاردیلار. تدریس ائتدی ادبیات فننینه بؤیوک سئوگی قاتیب اؤیردردی طلبه لرینه. امتحان واختی گولزار خانیمین درس دئدی طلبه لر خصوصیه سچیلردی. بو ایل اونلار سونونجو کورس ایدیلر. گولزار خانیم اونلارلا هم آنا، هم باجی، هم دوست ایدی. بو صمیمیت دن ایستیفاده ائدیب طلبه لر گولزار خانیم بو سوالی

سن منیم نفسیم سن. نفس سیز دورماق اولمور. بو تئلفونو سنه هدییه ائتدیم کی، هئچ اولماسا هفته ده بیر دفعه ده اولسا سنین سسینی، نفسینی ائشیدیم.» هامی دان گیزلین، هامی دان خبرسیز هفته ده بیر دفعه اونا زنگ ائدردیم. آیریلماق ایستمدیم. واخت ائله تئز گلردی کی. اونولا دانیشدیغیم دقیقه لر ائله قیمت لی ایدی کی. تئلفون دا اونون نفسینی دوپان دا دونیانین ان خوشبخت اینسانی اولوردوم. همین گون آنام منه نه قدر ائو ایشی گوردورسه بئله یورولمازدیم. بیلیرسینیزی، سئوگی اینسانی گوج لو ائدیر. من اونولا بیرلیک ده ائله گوج لو ایدیم کی ...

بؤیوک اومیدله، بؤیوک آرزو ایله گؤزلیردیم قوووشا جاغیمیز گونو. بیر گون آخشام ساعت ۸- ده آتام خبرلره باخیردی. آپاریجی خانیمین دئدی جمله لری ائشیدن ده دنیا گؤزلیردیم ده قارالیدی: «بو گون سحر ساعتلارین دا ائرمیستان اوردوسو طرفین دن آتشکس یئنی دن پوزولوب. Nسایلی حربی حیصه نین ظابطی دوشمه نین آچدیغی سنایپئردن (تک تیر انداز) شهید اولوب.»

گؤزومو آچان دا خسته خانادا ایدیم. او زامان آرتیق هر کس خبر توتدو بیزیم سئوگیمیز دن . اوندان منه بیر مزاری یادیگار قالیب، بیر سئوگیمیز، بیر ده وطن .

او منیم دونیام ایدی. دونیامی دا آپاردی اؤزو ایله . اونولا بیرلیک ده آددیملا دیغیمیز کوچه لر ایندی منیم ان ایستی یووام دیر. سیزه بیر مصلحتیم وار: ائله سئوین کی، هئچ واخت حیف دئمیین .

- معلمه، سیز حیسلمدینیز؟ تک قالدینیز. تک یاشلاندینیز - .بیر دفعه ده اولسون حیف دئمیدیم. چونکی من بیر قهرمانی سئویدیم. کیم دئییر کی، من تک قالدیم. من وطن بویدا بیر سئوگییه صاحبم !

سئویدیم. او منی همیشه قوروماغا چالیشدی. باکی دا اوخودوغوموز ایللرده من اؤزومو کندیمیزده یاشاییرمیش کیمی هیسس ائتدیم. چونکی منیم آرخام دا او دایانمیشدی. اونولا بیر یئرده آددیم آتان دا ائله بیلیردیم، ال آتسام گؤی ده کی اولدوزلاری بئله دره بیلرهم. چونکی اونولا گؤیلر ده الچاتان ایدی. هر دن اؤز-اؤزومه دئییردیم: یاتسایدیم، بئله بیر خوشبخت حیات یوخوما دا گلزدی. بلکه ده اؤز سئوگیمه اؤزومون گؤزو دی دی. چونکی بیزیم سئوگیمیز بیر باشقا ایدی. او، منیمله گؤروشه ائله گلیردی کی، هئچ یولون دا خبری اولمازدی.

ائله عباس توفارقانلینین دئدی کیمی :

قدم قویوب یار باغینا گلن ده،

ائله گل، ائله گئت، یول اینجیمه سین .

شکر لبلرین دن منه بوسه وئر،

دوداق تریه نمه سین، دیل اینجیمه سین .

او دا گؤروشه ائله گلردی کی، یول دا اینجیمزدی. هامی دان خبرسیز، بختور بیر سئوگی یاشادیق. اینستیتوتو بیتیردیک. او، اؤن جبهه یه یوللان دی. من ده کندیمیزه. او واختلار موبیل تئلفونلار ساتیشا یئنی گلیمیشدی. هر آدام دا یوخ ایدی. یانوار آبی ایدی. ائو تئلفونوموزا زنگ گل دی. او، ایدی. مزونیته گلدیینی، منی گؤرمک ایستدیینی دئدی. من ده ائوده رفیقهمله گؤروش آدی ایله چیخدیم. محله میزین قورتاراجاغین دا گؤروشدوک. ائله بیل دونیانی منه وئردیلر. چوخ آز صحبت ائندیک. دئدی، بیر دن گؤره ن اولار، سونرا آتانگیله دئیین اولار. او، ایسته میردی کی، منیم حاقیم دا کیم سه بیر کلمه آرتیق سؤز دانیش سین. سئوگی سینین اوجالیغین دان ایدی. منی هر آددیم دا قوروماغا چالیشیردی. علین ده کی هدییه قوتوسونو منه وئریب ساغوللاشدی. اونو ائله محکم قوجاقلادیم کی. پولاد کیمی محکم ایدی. عطرینی هله ده اونو تمامیشام. جنتین اتری وار ایدی اوندا .

معلمه گؤزونو قورولاییب داوام ائتدی :

- ائوه گلیب هدییه نی آچان دا گؤردوم کی، بیر موبیل تئلفون وار، بیر ده بیر مکتوب. مکتوب دا یازمیشدی: «سن بو دونیادا ان چوخ گونددیم اینسان سان. سنه اینانیرام. اینانیرام کی، سن سئوگیمیزه صادق سن.

دئدى، قىزىم دىر، عمى سى، چوبانىاستىغى يىغار؛
 دئدىم، بوغازىم قورويوب... –
 تئز سسلەدى اۋولادىنى،
 دئدى، گۆتور كوزەنى،
 ائن بىزىم چوبانبولاغا،
 دولدور گتير، يوبانما...
 ايلديرىمتك چاخدى گئتدى،
 قوش اۋتگونو قاييتدى –
 چوبانقىزى گتيرەن سو –
 سو دئىيلدى، ائله بيل كى،
 يئرين بوز دامارىدى...

ايچدىم، سونرا، ائل ميثالى آلخيشى مى سؤيلدىم:
 «سلام اولسون حسينى شهيدە،
 لعنت اولسون يزىد پليدە»!
 چوبان دئدى:

–نوش اولسون!
 –سونون سو تك دورولسون!
 –قوناق قارداش،
 سلامينا احتيراميم، شهيدلره ساينيم وار،
 اما «يزيدە لعنت»ى سنە ياراشدیرمادیم.
 بيليرسن مى، يادداشى وار سولارين؛
 بلکہ داغين-داشين دا،
 هله دئسن، بو هاوانين، هاواداكي توزون دا...
 نيه لعنت ائشيت سينلر بو شر واختى ديلين دن؟
 تانرى اۋزو ياخشى بيلير، ندير كيمين قازانجى؛
 بيز سؤيليك آلخيشلارى – شهيدلره يئتيش سين،
 قارشى سين دا دئيلەم، ائ... يزیدلره لعنتين؛
 من آلخيشا طرفدارام،
 آلخيشلى دان يانا يام..!
 دئدىم، ايرفان چوبانى سان – گۆرورەم،
 بلکہ ائله اونا گۆره
 آدام كيمي دانيشيردى توتيين...
 من دە يقين اۋز عمرومو قارا يئله وئرميرم،
 توتيين دە گۆرونوردو سنين بؤيوك اوريين...

شعرىمىز = شاعىرىمىز ŞEİRİZ - ŞAİRİMİZ

Əkbər Qoşalı
 اكبر قوشالى

ÇOBANBAYATI (poema)

چوبان باياتى

پوئما

اوزاقلاردان بير ايلاهى توتك سسى گليردى،
 كدر واردى، فرح واردى،
 دعوت واردى او سس دە...
 اليم قاشيمين اوستون دە، قولاغيم دينشه مە دە،
 آخشام اوستو يول ديشيديم او ايلاهى سس سمتە.
 «آز گئتدیم-اوز گئتدیم، دره-تپه دوز گئتدیم»،
 بير ساعتين تامامين دا اول مكانا يئتيشدیم.
 داغ دؤشون دە بير چوبان دى اوزو-گۆزو فرح لى،
 يئمك دن يورغون سوروسو گۆوشيردى سرين دە.
 سلام وئرديم، سلام آلدیم.
 دئدىم، قارداش،
 نه چالير، نه اوخوردون؟ –
 بورالارا
 او ايلاهى
 سس دن توتوب گل ميشەم.
 دئدى، «چوبانباياتى» دى – «بىزىم، «چوبانباياتى» –
 چوبانلارين حياتى»...
 دئدىم، پكى،

قىزىن دىرمى ياماجدا چيچك يىغان؟

قويونلارین خالخال واختی، ساغیم واختی
چاتمیشدی...

«قومرال» ایله «گۆزوقارا» قویون دا،
«دیزیقارا»، «آلبزک»، «نارینج» دا

ایمرندیلر، «آنلادیلار» چوبانی... -

سونرا چوبان «تپل» دئدی، گاه دا «قاشقا» چاغیردی،
یولداشیی دی دئییه سن، قویونلاری ساغیردی...

سۆز سۆز چکمیشدی، صحبت صحبتی،

اوغلو بیزه چای گتیردی، قیزی دم-دسگه آچدی،

ککلیک اوتو چاییی دی - چای دان آرتیق دی -

سانکی داغدوشونون آلتون طامییی دی...

بیر ده گۆردوم، قارداش اۆزو

واراق-واراق چنویریر

دونیا سینی چوبانین...

بیر ساغ سۆز دئییه وارسا،

قولاق وئرمک و بجدانی دیر اینسانین...

دئییه سن چوبان منی لاپ شهرلی سانمیشدی،

من ماراقلا دینلیدیگجه، او هئی خیردالاییردی...

اٹلکی اویانیر قیش مورگوسون دن،

بو داغلار، بو دوزلر یاشیل گئینیر،

اوزون آیلا قیشلاردا ساخلانان قویون-قوزو

بیزدن قاباق جان آتیر طبیعتین قوینونا.

هله اوت چیخماسا دا،

قویون-قوزو روزی سینی

قالین قار آلتین داجا ساخلاییبدی، ساخلایان...

سوروموزو گۆرونجه، شئلیک داغا قالدینجا،

بئلی دومان کمرلی، زیروه سی گۆی سیرداشی

داغلاریمیز سئوینیر، چۆللریمیز سئوینیر؛

تورپاغین آرزوسوتک آچیلیر گول-چیچکلر؛

یا لاغا-یاماغا،

یولا-آرخاجا

یاییلیر قویون-قوزو -

سپه لنیر مونجوقتک -

یاراشیق اوستونه یاراشیق گلیر...

جانا هوپور یایلاغین-یاماغین یووشان عطری...

بیز بسله یین حیوانلارین اتی، سودو، قاتیغی،

بولاماسی، دلهمه سی، سوزمه سی، شور-پئندیری،

داماقلاردا داد اولور - هر بیر بییر عالم دی...

ساجاق-ساجاق قویون یونو - دؤشنیر دؤشک اولور،

ایشلنیر یورغان اولور؛

هله، بیر ده، کؤینک، الجک، جوراب... دئسن،

اوزون قیشی جانیمیزا یولداش دی.

اٹو-اٹشیک ده بر-بزک دی یون خالیلار، گبه لر،

کیلیم، جئجیم و پالاز... -

آغلینا هر نه گلر... -

چینلرده هئیه، خورجون

بو آلتون سورولرین یونون داجا دئییل می؟..

نه دئییردی ننه لر؟ -

«قویونلو ائولر گۆردوم،

قورولو یا یا بنزر؛

قویون سوز ائولر گۆردوم،

قوروموش چایا بنزر...»

عزیز قوناق، نه باشینی آغریدیم،

آناسینی، بالاسینی آختاران دا ملشر قویون-قوزو -

داغلاردا، دره لرده چیچکلیر سسلری

باخ، او واخت دا بو هئیه دن چیخارارق توتیی،

«قویون-هنگی» چالیریق؛

قویون-قوزو سنگگیر...

«بو قوجا داغلارین بیر ده بیزیک»،

طبیعت بیزنه ن دیر، بیز طبیعتنه ن؛

گل، گندک، بارداش قوراق؛
 بوردا ایشیمیز وار، اوردا آشیمیز،
 بوردا دا، اوردا دا قارا داشیمیز...
 بیل کی اوریمتک گنیش دی چادریم.

چادیرین دا ساز دا واردی، توتک ده،
 الیئترده خنجری، دیوارین دا توفنگ ده...
 دولویدو یئییم سوفره سی،
 دئییم، کۆنول سوفره سی...
 یئدیک-ایچدیک، داماغیمیز چاغ اولدو. -
 نه یوخوی دو؟ -
 سود، قاتیق، سوزمه، پئن دیر،
 گۆیرتی و گۆبک...
 کۆرپه قوزو بوزار تماسی،
 بیر ده چوبان سالاتی...

سۆز سۆزو چکیردی، صحبت-صحبت،
 اوز اوزو چکیردی، دقت دقتی.
 چوبان دندی:
 باخما، مین بیر زحمتی وار -
 بیتیب-توکنمز... اما یئنه
 اۆز ذوقو وار، صفاسی وار بو ایشین
 چوبانلیغین قارداش لیکدی دوستورو:
 تانرینین یارانلیغی هر شئیله آنلاشیریق،
 بیز تانریمیز یارادانلا باریشیغیق...

بیردن منه ائله گل دی
 بو چوبان
 آلاچیق دان داها آرتیق
 آلا داغ ییه سی دیر...
 بیز آزدان دا دیوارداکی ساز ائندی
 ائله کی آلاچیق دا ساز چالین دی، ساز دین دی...
 دئدیم، اگر «دیوانی» دن

مکتب اوخوما دیق، حیات اوخودوق،
 ایندی اوشاقلاریم گندیر مکتبه،
 اونلار طبیعت دن درس آلیب ذاتاً -
 نه ائو بیخماز، نه ده کی کۆنوللری قیرمازلار.
 نغمسیله داغا سنوگی چات دیران
 آخارسویون، قارا سازین، توتیین
 آنلاتدیغی - تمل درس دی اونلارا...
 آخارسوتک یاردیمسئور و جومرد،
 آل گونشتک مرحمت لی، شفقت لی -
 بئله بؤیوتموشم بالالاریمی.
 گنجتک اؤرتلر قوصور گۆرونجه،
 حیددت مقامین دا سوسقون قالارلار.
 تورپاق کیمی، گۆستریش سیز، ساده دیل،
 دنیز کیمی خوشگۆرولو بالالاریم وار منیم.
 اوستادلار نئجه سؤیلردی؟ -

«یا اولدوغونتك گۆرون یا گۆروندویونتك اول»

باخ، بئله دیر، قوناق قارداش، بئله دیر بالالاریم...

بس نئجه دیر سورو ایله دیل تاپماغین، دی، نئجه؟ -
 شؤوقله دندی:

ایسنیشمی شیک، لاپ اینجه دن ده اینجه...
 دئدیم، چتین دی می بو صنعت، قارداش؟
 دندی، پیغمبرلر چوبان اولوب سا،
 نه سن سوالی وئر، نه من جاوابی...

دئدیم کی، هر بئره ده آدینیزی قوش موسوز:
 چوبانکند، چوبان تالاسی، چوبان بولاق -
 داها دا نئچه-نئچه سیزه یاخین-اوزاق آد...

-او آدلاری ائل وئریب دی، بیز آد وئرن دئی لیك،
 ائلدهن گلن آدلاری دا چئویره ن ها دئی لیك...

دئدیم، سنین منه سۆزون نه اولما؟
 دندی، سیز سۆز اهلی سیز،
 بیز حال اهلیک، قارداش،

هر گون گۆردوكلريم گۆزومدن چىخار.
منيم بو دونيادان بىر آلاسىم وار،
بىر ده، بىر ادام وار سۆزومدن چىخار.

دىلار وار - آدى مى تزه ساخلايىب،
گۆزلر وار - اوستومده نظر ساخلايىب،
بىر قلبى سىنىق قىز نىزىر ساخلايىب،
اونون دا حسرتى دۆزومدن چىخار.

دندىلر، يئرى سن، يورولماق قالار،
ائله اوتوروب دا قوجالماق اولار.
دىلى آرزولارنان باجارماق اولار،
ايلاهي، سن منى اۆزومدن چىخارت...»

من سوسوردوم...»

ائله بىل كى

گىرچك دئىل يوخويدو -

بو نه سازلىق، بو نه سۆزلوك - بو بئله نه گۆروش دو؟..
سونرا «تجنيس» كىچىدى بىزىم او ظالم چوبان،
اونداي دى لطافت، اونداي دى ايرفان:

«دئىيرسن كى، منلى گونون سوالدى،
دئىيرسن كى، ...» «يمىن» منم،
«بلكه» - سىز».

سنىن عشقن گۆزلىرىم دن سو آلدى،
باخامميرام سنه دوغرو «بلكه» سىز...»

سن ائولى سن، «گوناه» دئىير، ياسا، دىن.
بىزه گۆره اۆلمه، سئوگى، ياشا، دىن!
سئوگىسىز دىن، نىكاحلىيدىن - ياشادىن،
ايندى ايسه سئوگى گلىب - بلگه سىز...»

يولا چىخدىق، يول هايانا چىخاجاق؟..

قافادا «دىن»، قلبده «سئوگى» - «چىخاجاق»...»

«موخممس» كسه كىچسه،

دوروم گندىم،

اما گۆردوم، «ديوان» اينى

بىر دئىير، ايكي دئىير،

ايكي دئىير، اوچ دئىير.

دئردى «مكتب گۆرميشمه» -

اما مكتب گۆره نىنى آچىق حيران ائىليير...»

اوستادلاردان دئدى، سونرا اۆزونه كىچدى -
اوردا منه ائله گلدى، بدهتا سۆز دئدى:

«يولونو آزارسان يول سنى سىلر،

نسه ايتيررسن، اول سنى سىلر،

هر سسى چئويرىب سۆز ائتمك اولمور،

قلب كدرى گزر، دىل قمى سىلر.

عينى يئردن گلر، باشقادی آدى،

باشقادی سس دادى، باشقا سۆز دادى؛

سىلرلىن گۆزلهلى قارا سازدادى،

كرمى چاغىرار، دىلقمى سىلر...»

دئىير، سۆز اۆلمىير، دئىير، سس اۆلمور.

بس اۆل دن سونرا نه اوچون گلمىر؟

گلمىينه گلىر، ائ، ائشىدىلمىير،

يوخسا كىچمىير كفه نى سىلر»؟!.

دئدىم:

- منيم هاوام «دىلقه مى» دىر، جان چوبان.

- منيم هاوام «روحانى» دىر، سۆيله دى...»

دئدىم:

- اولسون، بونلار اكىز هاوادى...»

«آران گۆزله مەسى» اولدو سونرا چالدىغى. -

بو هاوايلا آرانى سانكى داغا داشى دى...»

دئدى: توتكده «چوبانباياتى»،

سازدا بون سوز قالمارىق...»

«هر گون وئرىلمىش بىر سلامىم وار،

اثل آغزین دان بیرجه کلمه چیخاجاق:
دین دن اول دوغولایدیز بلکه، سیز؟!.

بیر دئمه دی، ایکی دئدی یئنه ده،
بیر گۆرلیم نر واردی درین ده:

«دین دن اول سئوگی اؤزو دین ایدی،
اوندا آشیق یاردی، اوندا یار آشیق.

اول سۆزون «سوسما!» ایدی، «دین!» ایدی،
ایندی ایسه سوسماق اولوب یاراشیق...

زaman کئچدی، دئدیک سون سۆز دینین دی،
عشق یولونو کسب دوروب دین ایدی.
عقل ده دین، اورکده عشق! دین ایدی،
بیر آدیم ات، بو سرحدی یار، آشیق!

شاعر دئییر، اودور بیتمز قئی لو-قال،
دیلیم ده گئت، اوربیم ده «قال» کی، «قال»...
قلب - فرماندار، من - ایجراحی، قرار - قال!
نه دئییرسن، همدم آشیق، یار، آشیق«؟!.

من آراملا چای ایچیردیم،
هم دؤوق آلیر، هم ده فیکیر داشیردیم...
نسه دئمک ایستیردیم... نه دئییم؟ -
آلاچیق دا ساز سحرینه دالمیشدیم...

دئدی، قارداش، بیر قاتار دا سن سؤیله.
«اولسون» دئدیم،

اونون سازی بمدی دی. -

اٹله ایلك میصراعدانجا باخدیم هاوا دیش دی.
بو، چوخ کؤهنه، اوندولموش هاوا دی.

«یاغیشلار، یاغیشلار یاغیردی نازلا،

چیچکلر، چیچکلر سیغالانیردی؛

نه گۆزل، نه گۆزل اسیردی یئلر،

گۆلر بئشیین ده بیرغالانیردی...

قوشلار یئنی یئنی جه-جه ووروردو،
اوولاقلار، یایلاقلار یوخوی دو هله؛
چای اؤز یاتاگییلا تانیش اولوردو،
آه، دونیا قالسایدی... - قالمزدی بئله...

دره لر-تپه لر شکیلله نیردی،

یئر یئر برکیگیر، گۆی چکیلیردی...

هر یئر تپتزی دی، هر شئی یئپیئنی،

بولودلار، بولودلار نسه دئییردی...

ایلك كیشی - ایلك قادین گل دی گۆز-گۆزه، -
شیمشکلر، شیمشکلر بئله یاران دی...
ایلك دفعه اوزاندی اللر اللره،
بارماقلار توخون دو، آی پارالان دی»...

ایکیمیز قالان دا آلچیق داجا،

ایللر اؤنجه بیر بئله داغ دؤشون ده،

بیر آغایاچچون یازدیغیم -

«آلدانیب آچیلیر قار چیچکلری»

قوشقوسونو سؤیلدیم -

«قار چیچی» دئیینجه کؤورلدی ظالم،

منی ده کؤورلتدی، سازی اینلتدی -

سانکی «زمینخاره» یله

«چوبانباتی» نی بیر-بیرینه قاتمیشدی -

تر هاوا یاراتمیشدی:

«دوشمنلر آیاغا، دوست باشا باخار» -

بئله بیر سۆز قونوب اٹل یادداشینا.

اوتاندیم، اوزونه باخا بیلمدیم،

گۆزلریم یول چکدی آیاقلارینا... -

اوتاندیم دئییرم - بو، ایلك گؤروش دو،

دوشمن ده دئییلهم، اؤزون بیلیرسن.

بیر آتالار سۆزو قوه دن دوش دو

بیزیم آرامیزدا، - دوزونو گزسن.

- آغمی گۆرممیشیک یا یاراشیق می؟.. -
 یوخ، سنین آیاغین باشقادی، باشقا...
 بیر باخ، اؤز اوریین سینهنده وورور،
 آیری بیر اورک ده آياقلارین دا...
 سن یئره باسیرسان، آياق دی، دئییب،
 منجه، بو آياقلار اوچماق اوچون دو...
 بئله آياقلارین عشقینه قالخیب،
 آلدانیب آچیلیر قار چیچکلی...»
- باشینیزی آغریتماییم، اوزون سۆزون قیساسی،
 او قدر شئیر دئدیگ، او قدر ساز ائشیتدیگ،
 نه سۆزدن، نه سازدان دویمادیق کی دویمادیق،
 «بوگونون صباحی وار» دئدیگ، قالخدیق،
 یاتیشدیق...

- او گوندک آلاچیق دا یاتمامیشدیم، دوغروسو،
 طبیعتدن، داغدان-داش دان اوزاق دوشه ن داغ اوغلو
 او گئجه نی نئجه یاتدیم - بیلمدیم -
 ساغ بۇیرومون اوسته جه دوشموش ایدیم داش
 کیمی...
 یارباق خیشیلتی سی، سو سسی، ایت هوروشو -
 سانکی آهنگ یارادیب،
 یوخویا وئرمیش منی...
- گونش اوزونوزه خئییره دوغسون،
 لاپ او باش دان طبیعتین اؤزو کیمی اویاندیم،
 آلاچیق ییهلری آرتیق چوخ دان قالخمیش دی.
 مال-حیوان اؤروشه یول لانا ن واخت دی.
 گونش قالین آغاجلارین آراسیندا ی دی
 هله ایستی لیگی چوخ اوزاقدای دی...
 اما ایستی سامووار، ایستی چای حاضر ایدی...
 پئن دیر، یاغ، سودله قایماق،
 ایستی خامرالی و بال واریدی سوفرده،
 کؤنول واردی، اینام واردی، ایمان واردی سوفرده...»
- «صباحین خییر، قوناق قارداش» -
 خان چوبانین سسی دی -
 «اویانمیسان، دئیهن،
 یوخسا، سس-کوی قویمادی می یاتاسان؟
 دینجلردین بیر هویرو...
 هنجریدی بورالارین یوخوسو»؟
 «گون آیدینلار، عزیز اینسان!
 آلاچیغین شتن اولسون!
 هر شئی، هر شئی گؤزل دی -
 گؤزل اوریین کیمی!
 آرتیق ایزنین گرک دی، شهره چیخمالیام،
 من سیزین ائلترین قوناغی ایدیم،
 آرتیق اوچ گون دولور، داها گئتمه یاخشی دیر.
 اما اینان بو اوچ گونون زیروه سینی سیزین ایله
 یاشادیم!
 و من سیزدن دویمادیم»!
- چوبان دئدی، «عزیز قوناق، ائله من ده قوناغام -
 نئچه ایلدیر بو داغلارا مئیل سالمیش،
 لاپ بورالی اولموشام -
 اوشاقلارین آناسینی منه وئرمیردی قاییناتام،
 بیز ده وئردیک ال-اله، قوشولدوق قاچدیق، نئینک...
 سونرا بیزیم ائل-اوبا ایشغال اولدو، گئری دؤنه
 بیلمدیک،
 اوشاقلار دا بورالاردا بؤیودو -
 بورالار دا بیزیم اوچون عزیز دیر -
 هردن قالخیب داغ باشینا - لاپ او اوزه باخیرام،
 داریخیرام، عزیز قارداش، ایت کیمی داریخیرام.
 آجیغیمی گاه توتکدن، گاه دا سازدان چیخیرام...»
- منه آیدین اولدو آرتیق
 او توتکده، او سازداکی کدر ده،
 اما یئنه نسه واردی، اونو چؤزه بیلیمیردیم...

«قوش یوواسی» - قوش اؤتگونو یول اولدو،
 «یئددی بولاق»، «کئچید» و «چای تالاسی»،
 «آغامیر» این آداماجی، «قوزلوق»، «ننه بولاغی»...
 یولا روان اولموشدوم... -

سانکی من یوخ، یول اؤزوی دو یئرین...
 گئدن باشی گوزرگاهیم باشقا یول دان اولموشدو:
 «دار دره» یدی، «کور بولاق» دی، «نازیک سو» و
 «قالاچا»...

هر بیرین دن او دا کئچیب، هر بیرین ده او دا وار...

بو یوللارین گئدیشین ده منم بو گون،
 گلیشین ده بیر ده اوللام؟ - کیم بیلیر؟
 لاپ اولسام دا، من اونلارا بیر ده، بیر ده گئدمی؟..
 او مرد چوبان ائله سانار، من اویون اویناییرام...
 هاشا، هاشا! هاشا هاشا! هئچ ائله شئی اولورمو؟

اما ایلا بیر حکمت وار،

ایلا دا بیر قووش دوران قوت وار...
 «له توجده سادفته فیل عالم،
 هونکه توافوق» - دئییر عرب -
 دئییر کی،

«هئچ تصادف-فیلان یوخ دور عالم ده،
 نه اولسا، نه اولسا توافوقلوک دور»...

یوخ، یوخ، بئله تئز کئچمییم اوستوندن،
 قوی، بیر آر دا صحبت آچیم
 داغ دؤشوندن، چوبان دان
 اونسوز دا قالب اوردا،
 اوردا قالب دیر آغلیم:

چیرتاچیرت یانیر اوجاق،
 تورپاق اوسته قارا داشلار،
 اوستون ده قاینایان سو،
 هاوایا قالخان توستو... -

تانری وئره نه واردی سا سحر-سحر نوش ائتدیک،
 قوجاقلاشدیق چوبان ایله، «بیر ده، قیسمت»
 سؤیلدیک.

یولداشی دا بیر بالاجا باغلاما یوللامیش دی -
 «یول آزیغی، چوبان آرماسی» دئییردی،
 گؤتورمه یه بیلیمزدیم...

سونرا منه ائله گل دی، سو آتدیلا دالیمجا...

خیلی گئتدیم، او ناخیش لی، او عطیرلی باغلامانی
 یوخلادیم،

اتیم اویوش دو ائله بیل - ایچین ده مکتوب واردی:
 «شاعر، منی تانیما دین؟»

اما ساغ اول، او شئیری کی اوخودون...

بیر ده بیر سؤز یازیم سنه،

بیله سن کی، آدین بیزده دوغمادی،

هئچ دئمیدین اوغلو موزون آدی نیه مورازدی؟..

آمان، تانریم! اول بیلیمز!

یوخ، یوخ!..

اما

اما اولموش دو:

گنجلیمیمین آغایاق لی، گونشوزلو گؤزه لی،

ایللر سونرا، اونامادان قارشیماجا چیخمیش دی...

من اونلاردان آیریلارکه ن

چوبان سازمی چالیردی؟ -

سانکی

سانکی قارا چوبان قارا سازلا

«خان چوبان» چاغیردی...

بلی، بلی، آرخامجا دا سو آتیلیمیش -

دوغروی دو...

«سرت یوخوش» دان سرت ده ائندیم،

«کور گونئی» دن کور کیمیجه دولاندیم،

سو...

دلی سو، عقل لی سو، کوره یه ن سو، ساکیت سو...
قارشى سینا نلر چیخار، نلر چیخار،
او، اوسانماز، او دالاشماز، ایلا دا بیر آخار تاپار،
تاپماز سا دا، هر داشی لاپ دامجی-دامجی دلر کئچر...

سودان ایلهام آلان صوفیلر سؤیلر:
«سینله اوغراشان بیر کیمسیله اوغراشما،
اوغراشیدن سا اونولا عینی یئرده قالارسان،
ایسا، سولار کیمی اول - اطرافین دان دولانیب،
اؤز یولونا داوام ائت»...

سودور بو، سو... چوبان بیلیر، چوبان گؤرور...
اطرافین دان دولانا بیلمدی داغ-داشین
دولوب-دولوب لاپ اوستوندن ده آشار -
آخمادیغی یئرده قالماز...

سولار کیمی صبرلی دیر چوبانلار...
تیکان ایچین ده گولو، گئجه ایچره گوندوزو
گۆزله یه نلردی اونلار...

سو آخار تمیزلنر،
چوبانلار سویا باخار،
آیا باخا چوبانلار،
گونه «سالوات» چکر...

سویو سو کیمی گؤرر،
سویو بوز کیمی گؤرر،
بوخارتک گؤرر سویو،
هر حالییلا سئور اونو،
آتار گئدنین آردینجا...

دئیر بیز ده سو کیمییک -
هاری گئتسک اورالارا او یغونلاشار،
اوردا حیات قوراریق
اما لاکین

هاری اولساق، اؤزوموز اوللوق یئنه،
فسیللر دیشر بیز آلیشاریق
لاپ حیاتین دیبین ده،

ایلاهی، نه یامان یادیرغامیشدیم -
یادداشیم اؤزومه قایی دیر سانکی،
سو، تورپاق، اود و هاوا،
یوخ، یوخ، بیر آز باشقا جور:
تورپاق، سو، هاوا و اود -
هامیسینین یادداشی وار،
هاوانین یادداشی وار،
اوجاق اؤزو یادداش دیر،
یادداشی وار سویون دا،
یادداش سیز بیر داش گؤرسم،
دئیره کی، یاد داش دیر...

گؤره ن، چوبان بیلیرمی
اونا اؤتکه م لیک وئره ن،
اونا جومرت لیک وئره ن
او داغلاردی، او دوزلردی،
اوجاق، هاوا، سو، تورپاق -
تورپاق داکى، سوداکى،
هاواداکى، اوجاق داکى یادداش دیر!..
من اؤزوم، من اؤزوم اینانیرام کی،
چای داغا تورکو دئیر -
هم اوندان اوزاقلاشیر،
هم اونو هاریلا ییر...
او نغمه نی دویا بیلسن
شاعر اولماغا نه وار؟..

آزاد اولدوغو ایلک گون دن دیریلیردی، قورولوردو –
بیلیردیم؛

ایندی اوردا بایرام وارسا، من قیزیما نه دئییم؟ –
دویغولویدوم، چوخ دانیشسام، آغلاردیم،
بیرجه کلمه «گنت» سؤیلدیم –
تکی گونو آغ اولسون!

کلبجر دن اوچ گون سونرا قاییتدی.

آناسیلا پیچیلداشدی، اوزون-اوزون دانیشدی.
گۆردوم قیزیم نسه سؤزلو-سولودور...
ائله بیل کی کلبجرده یئنی دن دوغولموش دو...

کیم دئیر کی، قهرمانیم او چوبان
سوروسونو کلبجره سورموش دور...
آرتیق قاضی اولان اوغلو – آداشیم،
دوغما یورددا آناسینین آداشینا
وورولموش دور...

ایلم اوزومده قالدی – نه معجزدو، ایلاهی؟
اوشاقلارا آد وئرهن ده – بو گونو دوشونسیدیک...
یولداشیم دئین ده کی اونلار ائلچی گله جک،
هئج بیلیمرم نه حیکمته سه،
(منیم دیلیم قوروماسین)
ایلک کلمه دن «بوخ!»
دئدیم...

آبشرون - باکی.

لاپ زیروه نین بئلین ده
یئنه اینسان قالاریق...
آزا قانی اولاریق،
چوخو تالان ائتمریک...

سونرا اودون دان-اوددان،
سونرا دلی کولک دن و ده سرین
هاوادان،

سونرا، بیزیم چوبان قارداش
آغوزلو قارا تورپاقدان

دانیشدی هئی دانیشدی...
گاه بوکولدو، گاه گولدو.

حیات کیمی آدم دیر، آدم کیمی حیات دیر...

بلکه بوتون پئشه لر، بلکه بوتون صنعتلر

ائله بئله دیر، نه بیلیم... اما شئنلیک دن اوزاق،

اما داغلار قوینون دا، طبیعتله باش-باشا

حیات یالین گۆزل دیر... – گۆزل دیر جیلخا حیات...

او چوبان دان جاواب ایله، او داغ دان یوز سواللا

آیریلدیم و ائوه دؤندوم. قیزیم چیخدی قارشیم:

«آتا، آتا، هاردا دین بس، گۆزوم قالدی یوللاردا»...

آه، داغ داکی گونشوزلو هاردان، هاردان بیل سین کی،

اونون آدی بیزیم ائوده لاپ ایلک گون دن چاغریلیر –

دئیرلر کی، «آتاسینا اوخشیان قیز خوشبختدی»،

دئیرلر کی، چوخ اوخشیایر قیزیمنه، نه بیلیم...

آشیق دیلی یوبرک اولار – من آشیق اولماسام دا،

یوبرک اولسون دیلیم دئییم، سونراسینی گتیریم.

آی دولان دی، ایلر کئچدی، قیزیم کمالا دولدو.

طلبی دی، دئدی، آتا، کلبجره گنده جهه –

اوردا «ئاتل بایرامی» وار – قارداش ائلر گله جک،

بیز ده اوردا کؤنولویوک، گرک کی ایزنین اولو...
او تورپاقلار اوزون ایلر ایشغال آلتدا قالمیشدی،

یایلاق پئیژاژی

یایلاق

سندده نه میکمت وار
 آغ اوزلری قیزاردارسان.
 قوناق-قارا آبیروانار
 آبیرومادان دوست-دوشمه نی
 میاتین سیریرین آچارسان...

یایلاق

سندده نه میکمت وار
 یابین گولر، قیشین آغلار.
 مئشمه ده یودوم سوچومو
 سن بولاندین
 دورولدوم من
 سوندا سؤندوردوم یانغی می.

یایلاق

سندده نه میکمت وار
 سوی سوز گئدن سوی لو دؤنر.
 تانزی بوردا یاتیب دورار
 گونش باتیب-چیفان کیمی
 جنتین یولو آپیلار.
 رومونو آرایان بوزقوردام
 یاغمالانمیش یازیق یوردوم.
 سیجاق کؤنولر دولاشدیم
 دولاشدیم...
 بیر ناهاق سؤزدن آلیشدیم
 آلیشدیم...
 قار ایچینده یووا قوردوم
 آیازی اونوتما دیم.

دیانت عثمانلی

DƏYANƏT OSMANLI

ŞEİRLƏRİ

هر گون نئچه یول
 مسجدلرین میناره سیندن
 قوش توپاسی تک داغیلان اذان
 قیامت آنینن آغی سی دی.
 بلکه ده ایندی
 اوریم ده کی تلاش
 هانسی سا بیر دیری لیک ساواشیندا
 بیر روح قارداشیمین
 وارلیق مو جادیله سی دی.

عینی بیر خبری

اینتیظارلا دینله مک
 هر گون تزه بیر هیه جانلا
 و سون منزیلین قاپی سینی دؤیمک
 عینی بیر هیه جانلا
 و عینی ترددودله
 کئچیب درگاهین ایچینده
 قدره بویون ایمک
 ایمانین سون همله سی دیر.

مسر تین هززی وار
 آیریلدیغیم اوجاق دا...
 من دن اوز دؤنדרه نلر
 یورغوناھ یول آیریمین دا.
 آغاجلارین
 اینسانلارین
 صمرالارین آراسین دا
 گؤزله مکدن
 دینشه مکدن
 یاشاماق دان یورغوناھ.
 روموھ یاد وطن دن
 قاییدی ب گل دی
 قان لی سو کیمی آفدیھ
 مملکتین قیریش لی اوزون دن.

من دن اوز چئویرمز

عزیز گؤیوزو
 سسیم دن وورولان دا
 دؤنمدیم کیملیم دن.
 بیر دلی بوز قورداھ
 بوز قیرین یاکاسین دا یووا قوردوھ
 دیریلیشین یول آیریمین دا
 کولونو سوووردوھ گنجلیمیمین
 اؤزومه پوھفدان مسرتهھ...

اونودورام سنی

کئچمیشین آستاناسین دا
 بو قدر دوشونمک می اولار
 آغلیمدان پیغیرسان

بو تون گئجه یاغیش یاغدی...
 ایسلان دی قیبر داشلارین دا
 روملارین رسمی آلتین دا
 دوغمالارین یازدیغی
 کؤورک آفتوقرافلار...
 قتل ائتدییمیز تورپاق
 هله دیریمیش قیبرده
 اینیلتی سینی دویدوم
 سینه داشینین پاتین دان
 و هر گونون
 اؤز کئچمیشینه
 ویدا مکایه سی وار
 قدیم بیر یاغیشین
 زومزومه سی تک...

بو تون گئجه

یاغدی یاغیش
 کولک توتوب یافاسین دان
 سیلکه له دی آغاجلاری
 باھار پیچکلرین
 اوزون ده تلف اولدو.
 باھاری پیچکلردن آریلار
 گؤیوموزو قوشلار آپاردی
 باشیمیزین اوستون دن.
 آریلارلا و قوشلار
 آداملاردان اؤنجه
 اؤز وطنین دن اؤترو
 یوللاردا شهید دوشدوھ...

موتلولوغون آردينجا.
 يئنه تنها قالينجا
 قريب بير ايزديهاما قوشولوب
 ياشاماق ماقيندا
 يئنىدن دوشوندوم.

قىشى بولواريندا

«لوهئ» كافئ سينين
 شفاف ديواريندان ايچرى
 بير اوشاق ميرتله گؤز ديكيب
 ياشام هززينين آياقلاريندا...
 سويوقدان و ياغيشدان
 رنگى قارىشيب

دونهن چكدييم رسمين.

اولوسومون قوخوسو

بير كؤرپه نين اوست-باشيندا
 و آدسيز
 اونوان سيز آرزوسوندا
 دولور ميرلرينه يوللاريمين...
 موتلولوق اوشاق قوفويور
 اخلاق رومانلاريندا.

عذابدان سونراكى دينچليك

شيرين بير يورغونلوق

ايستكلى آغريلار كيمي سونلوق و وار

ميات مكايه سينين.

يئنه سو كوت اندير

يوفويا داليب

اؤتوردويوم گون

يئنه مزارليق تك

يئتير اؤزونو
 يادداشين دومانيندا
 ايتيريره سنى تامام.
 قارلى بير آفشام
 سؤيكنميشهم پنجرهدن دوشهن
 هيلالين زولاغينا.

قار دنه لرينه ده

ائله بيل گؤيلر ائير

قارلى ميخيرينا اوريمين

ايت چك سن بير آزدان

بو مياتدا اوت باسان

ايزلريمين ايمينه ده.

بو قدر دوشونمكى اولار

آغليمدان چيخيرسان.

سيزلاير آياق ايزلرين

هر ناقولاي آدويميندا

هله ده ديك سينيرسن

نيزيمين آتيشيندا.

يئتير اؤزونو سن

اولومدن اونجه

اولوم چوخ شئيلرى فاتيرلادير

اونوتلا اوز-اوزه قالاندا.

اونودورام سنى تامام

باغ ايرلى ده سرت روزگار ايزى وار

يوللار دا بوز باغلاير

ايت چك سن بير آزدان

اوريمين قارلى ميخيريندا.

بو گون چوخ اوزولدوم ...

بيلمهدن اينميتدييم

هر گنجمه اوزون و يورومو
 هر ناغيل
 مودريك و آلداديجى
 پايزين اوست-باشى
 نهلى و كووركدى.
 و اولدوزلار گنجمه يه آشيق
 سيرلى بير نغمه دير
 صاباما اوميدلر ماقيندا.
 قوجالديق صابامين اوغروندا
 يانيب-يافيلديق وطن
 دوست-يولاداش
 اوولاد يولوندا
 بولودلار كيمى دولوب
 ياغمورلار كيمى ياغديق
 گئميشين اوزرينه
 اما بير كيم سنى
 بير خاطرهنى
 ديريلده بيلمديك اوز دونياسيندا.

ساكيتمه دؤيونور ميات
 اينسانليخين آياقلارى آلتيندا
 تنهاليقدا و قلبه ليكده.
بو وفاسيز حيات
 بو دا ساكين سيز ابديت
 آياغى دولاشير صابامين
 قارانليخين ساچلارينا
 گنجمه شهوت قوفويور
 قارا بايراق قوفويور...

بيز اولومه
 اينانمازديق بو قدر...
 قوجاليب اوژوموزدن بئزمسيديك
 دونيانين سيماسى گورونمزدى
 قورفاق قاران ليقلارين اوزونو
 ياغيشلار
 كولكلر
 يويوب آغارتما سادى...
 بلكه بيز آقيبتى آنلا ساق
 آلنى آچيق

اوزو آغ
 و هووسه له سيز گئتمزديك
 درديميزين دالييما.
 بيز جاوان قالمازديق
 آياقلاريميزين آلتيندا
 بير آز مولاييم دير
 تورپاغين يارالى اوزو
 بير آز دا يونگول دور
 عؤمور يوكوموز.

ایللرده بیغلیب، بو گون اوست - اوسته،
اؤزوم ده بیلیمیرم، هارا گئدیرم.

بو یولدا، بیر زامان، جوت آددیملایب،
گئدردیک، هر سحر، سنله سئو گیلیم.
بو یولدا یاغیشدان ایز ده قالمایب،
قالیب خاطرلر، منله سو گیلیم.

باخیرام گئتدیگجه، ساغیم - سولوما،
عینی طبیعتده، عینی منزره.
تکجه توخونماییر، قولون-قولوما،
نه اوچون بیز آخی، گلدیک نظره.

ایلاهی سن قایتار، او گون، او آنی،
گؤریدیم قارشیم، گلن ملیی.
یول بویو بویلائیپ، دئییرم هانی،
وئرردیم او گونچون، بو گون اوریی.

اوزاقدا اولسام دا، سنینه آنجاق.

اوزاقدا اولسام دا، سنینه آنجاق،
آرامیزدا اولسا دنیزین اؤزو.
سنین آتشینده، یانان بیر اوجاق،
ایلك گوندن اولموسان اوجاغین گؤزو.
سن منیم روحومدا، جانیمدا گزیب،
ایختیار صاحبیم اولموسان داها.
اوزاقدا اولسان دا، شکردن ازیب،
سن شربت بادهمه دولموسان داها.

رامیز عبدالله یئو

RAMİZ ABDULLAYEV

ŞEİRLƏRİ

من سنی همیشه، آرزو ائتمیشهم.

من سنی همیشه، آرزو ائتمیشهم،
رؤیادان آیریلیب، گؤرمکچون سنی.
آخی، من اورکدن سنی سئو میشه،
یالان هئچ دانیشان گؤرموسن منی؟

قیزاریر، بوزاریر چؤهره یانیندا،
خیردا بیر اوشاق تک، تیتیرییر علیم.
اوستومدن آیریلیر جانیم، او آندا،
دیز اوسته چؤکمهیه، مئیل ائدیر بئلیم.

مگر گؤردوکلرین سئوگی دئییل، نه؟
بیر سؤزو دئمهیه دولاشیر دیلیم.
او شیرین دیلیندن گؤزلییرم، هه،
دوشدویوم مکانی، جننت قوی بیلیم.
بو یولدا، یاغیشدان ایز ده قالمایب

تانیش اولدوغوموز همین یول اوسته،
آستا نفس آلیر، آستا گئدیرم.

سنين يانديرديغين، قلوبده حيراغين،
قيزيل گول جو جرديب، بيت مى سن تامام.

گولون تيكانلارى، باتير قليمه،
اينجى دير، گوورل دير، آغلادير منى.
سن اولدون، شاه اثر، منيم درديمه،
اونودا بيلميرم، هنج چوره سنى.

ناكام محبتى، قرق ائتدين ندى؟
من سنه، صاف اورك، بخش ائيلميشديم.
آدام تك گورونهن، كؤلگه تك ايتن،
آخى سؤيله سنه، من نئيلميشديم؟

دئيه سن اونوتدون، آرتيق سن منى

دئيه سن اونوتدون، آرتيق سن منى،
اولدو بو قيسمتيم سن دن ياديگار.
جانيمين ايچى تك سانار كهن سنى،
سنين سسين كلمير، من اولموشام كار.
سو كوتا قرق اولموش كئچهن زامانيم،
دانشمير بو ديلم، كوسموش اوژوم دن.
سن سيزليك ايچين ده، تالانير جانيم،
ايمتينا ائيلير من دن، سؤزوم دن.

كيمسه اوز ائتمز سنى حياتدا.
حاکم سن روحوما، جانيم منيم.
من قالدیم پيا دا سن ايسه آتدا،
يانمادين نه اوچون، حاليم منيم؟

محبت چيراغى ياندى، او زامان،
گوزل گوزلرين دن، ايلديريم چاخدى.
بولودلار اود توتوب، ياغار كهن لئى سان،
منيم گوزلريم دن، داملالار آخدى.

علمده اولسايدى اگر ايتيار،
اورى چيخاريب، تقديم ائدرديم.
قبول ائلسيدين، اولوب بختيار،
جنتنه سنينله، بير گه گئدرديم.

سؤيرم سنى .

عزيم، سئو گيليم، ائى ايكي گوژوم،
سن سيز بو حيات دا، دى، نئجه دؤزوم؟
سن سن اوريم ده، ان شيرين سؤزوم،
سئو گيليم، سئويرم، سئويرم سنى.

هر زامان گوژومون، لاپ اوونو ده سن،
دويغودا، فيكيره، هم كؤنلوم ده سن،
كئچميش ده، صاباح دا، بو گونوم ده سن،
سئو گيليم، سئويرم، سئويرم سنى.

آرابير كوسوشوب، باريشساق دا بيز،
محبت اودون دا آيشساق دا بيز،
آرزودان - آرزويا قاريشساق دا بيز،
سئو گيليم، سئويرم، سئويرم سنى.

چو خداندى گلمير سسين، سوراغين،

چو خداندى گلمير سسين، سوراغين،
ائله بيل، قئيب اولوب، ايتى مى سن تامام.

اینالی اتیین ده، ایگیدلرین آت چاپیب،
دوشمه نلرین سینه سین، نیشان آلیب، اوخ آتیب.
نئچه-نئچه شهیدلر، سنین قوینون دا یاتیب،
مین ایللردن خبردار، مغرور دوران تبریزیم!
آخشاملارین نورلودو، سحرلرین گونشلی،
باکیمین قارداشی سان، اولو توران تبریزیم!
میلیونلارین قلبین ده، سئوگی سی وار آتشی،
بیر اورک ده من ده دیر، سنی دوین تبریزیم!

او تایی، بو تایی دا

تیکان لی مفتیلر آیرما بیزی،
تورپاغیمیز بیر دیر او تایی، بو تایی دا.
آیران بیر آراز بیر ده کی، سن-سن،
ماوی سما بیر دیر او تایی، بو تایی دا.
باخیشلار دوزولوب، باخیر آرازدان،
الر اوزانیب دیر او تایی، بو تایی دا.
چیرپینیر اورکلر دمیر قفس ده،
هیجرانلا، هسرت وار او تایی، بو تایی دا.

اولدوزلار کهکشان ائیلر گنجهلر،
آی دا پاریلداییر او تایی، بو تایی دا.
گوندوزلر گونشین ایستی نغه سی،
گول-چیچک اویادیر او تایی، بو تایی دا.

دؤز بو حالا کؤنول چکمه اینتیزار،
آیری لیق یئتیشر او تایی، بو تایی دا.
ایکییه بؤلونموش آذربایجان دا،
بؤیویر، بیرلشر او تایی، بو تایی دا.

ظفر!

گؤزون آیدین آذربایجان!
وطن داشین بختیار دیر،
تورپاق اوسته تۆ کوله ن قان
شهیدلردن یادیکار دیر.

گوج لو اوردون، باش کوماندان،
یومروق کیمی بیر اولدولار.
ایلهام آلیب دوغما خالق دان،
دوشمنلری بیر قوودولار.

آزاد وطن! آزاد خالقین!
قلبه دن قورور دویور.
آزادلیغین یاشایاراق،
قاراباغ دا، مغرور دورور.

ظفر چالدیق، قالیب اولدوق.
تاریخ یازدیق ۷۷ گونه،
شرف، شوهرت، ایفتیخارلا،
شوکور تانریم، گؤزل گونه!

تبریزیم!

ارک اوجالیب گؤیلره، ساوالان زیروه سی تک،
شهریاری بخش ائدن، ائی قوجامان تبریزیم!
بز قالاسی تاریخ دن، بیزه قالان بیر چیچک ،
گؤزلر تک گؤزل سن، ائی مئهریبان تبریزیم!

احتراملى اينسان اندر، چۇخ كۇمك؛
 ور وسايل، همده قانى بيز وئرك.
 ۳. آذرى لىر، ائلىن غنىرت دامارى؛
 ياخچىلىقدا، وارى چۇخ چۇخ آمارى؛
 آغرى دوشسە، سپر ائله وار ماری؛
 ايندى بيزده، هممت يۇلون تئز گئدك؛
 دونيالارا، بىرلىك درسىن گۇرسدك.
 ۴. بيز قۇل لارى، كۇمكلره چئرماروق؛
 اينسانچىلىق مەهرىن، هچ واخذ قئرماروق؛
 «خۇى» قارداشى تك بوراخىب يۇرماروق؛
 زلزله كى تىتره دىبىدى اۆلكه نى؛
 مددىنن يئغاروق، قارا كۆلگه نى.
 ۵. زامان اۆلدى، چونكى خۇيون شەرىندە؛
 پوريا ولى، كۇراؤغلونون، قەرىندە؛
 دهر گۇرستىدى، آجىغلارین، زەرىندە؛
 دۆلت هم بيز، غنىرتىنن، ياعلى؛
 دردى يئخاق، هممتىنن، ياعلى.
 ۶. سۇعوخ شاخدا، قار هم كۆلكده ياغسا؛
 دۇران ائله، درد سىرقاسىندا تاخسا؛
 دونيا بيزه، ايرى هم كجده باخسا؛
 توركدن دن، كۇمك، غنىرت گۇرونر؛
 شادلىق ساقلىق ائىل اۇبادا بۇلونر.
 ۷. الى اله، دۆلت، مىللت، وئىررلر؛
 غنىرتدن گول، هم ميوه لر دررلر؛
 «خۇى» شەرىندە، آبادلىقى سررلر؛
 درده درمان، آجا چۇرك ياغدىرار؛
 ايران «خۇى دا» درمان سۇدى ساغدىرار.
 ۸. وظیفه دى آبادلىغا چالىشق
 ايثار ائىدق، شمع لىقىچىن آلىشق
 تارىخده بيز، اولگى اۆلوب قالىشق
 تا بىر ایلله، اؤقۇدر «خۇى» دوزللك
 قاباق «خۇىدان»، چۇخ يوخارى بيز اندك
 ۹. گئچر قارا گونلر، گلر، باهار ياز؛
 «خۇيومدادا» اۇلار ساقلىق، كئفلر ساز؛
 بيزدن دردلر، قۇرخوب، قاچار، قاچار باز؛
 تانرى ياپىش، كۇمك ائىدن، اللردن؛
 صفا ياغدىر، «دانىال» اكن، چۇللردن.

نجم الدين دانيال

استاد كرىمى

ائشىدديم كى، كرىمى، شاعير عۆلوب
 ايشىقلى، گۆز آغلادى من آغلادىم
 قۇرخودام من، عزرائيل مامور قاچا
 خطرلى، جئز آغلادى من آغلادىم
 ايتىدديم من، قلم، حسسىن يازا
 يازاركن، تيز آغلادى من آغلادىم
 طنزلى شعرلر، حسرتدن ايچىن چكىب
 يازيلان، سۇز آغلادى من آغلادىم
 دوردوم باشماق گئىيب، رسمه من گندم
 اينه ساپ، بيز آغلادى من آغلادىم
 دوشم يۇلا باش ساقلىقن، من دىيم
 بئىل بالدىر، ديز آغلادى من آغلادىم
 يۇلدا درددن حۇكمه چكىب، قئوريلدى
 آيىلن، دوز آغلادى من آغلادىم
 دۇندوم منده، گئدىلميش رده باخام
 يئرده كى، ايز آغلادى من آغلادىم
 داش كسسىگى، گولدروردى كرىمى
 داشيلن، دۇز آغلادى من آغلادىم
 طنزلى شعرده، دوزلى داددور كرىمى
 دادىلن، دوز آغلادى من آغلادىم
 دانيال طنزى، كرىمى دن سن اۇرگش
 يواش دى، كۆز آغلادى من آغلادىم.

خوى زلزله سى

۱. بىر قولاق آس، اوره گوندىن، گلر سس؛
 غنىرت داياق، كوره گوندىن، گلر سس؛
 سوفراداكى چۆره گوندىن، گلر سس؛
 وطنيمده چونكى اۆلوب زلزله؛
 كۇمكده بيز سالاق گۆيه ولوله.
 ۲. بىر قولاق آس، اينسان عهدى، دئىر سۇز؛
 بين الملل، مصلح سعدى، دئىر سۇز؛
 دوشونوننده، بىلن دردى، دئىر سۇز؛

آیریلدیق...

درد تاپیلدی
جانیم دا سن آدین دا...
باخ، سن سیز «بختیار» اولدوم؛
درمانلارا «یار» اولدوم...
...«خرچنگلر گۆزل سئویر» -
چیخدی بو گون بورج فالیم...
من سنی چوخ سئودیم،
خرچنگ حزین حالیمی...
...اوووج-اوووج ایچدییم
درمانلار دا اوتان جاق
آغریمی کسمیر دئییه...
آیریلدیق...

آدین یازیلی قالدی

جیبیم ده کی «کیم لییه»...

گلدین...

سئودیم...
گئتدین...
قیریلدی اورییم، چیلیکلری ایزلرینه سپیلدی...
آغلیم یوز دفعه اورییمه:
«اونوت!» - دئییه تپیندی...

گتدین...

سئودیم...
سئودیم یئنه،
حسرت اکدییم عؤمور-گونه...
سئومدین...
«سئودیم!» - دئمدین بیر کره...
باری، خاطیرلا، اونوتما،
بیر شاعر سئودی سنی؛
دویغولاری باکیره...

**شالاله عادل قیزی.
ŞƏLALƏ ADİL QIZI****نارینجی دونلو گونش**

دنیزله سئویشه ن ده گل...
کولکلر احتیصاصینی
یاغیشلا سؤن دورهن ده گل...
دونیانین ائله واختی،
ائله گونون ده گل کی،
کپنکلر رقص ائل سین
نغمسیله سئودانین...
...ائله گل کی،

اورتاق اولسون اینانجیمیز:

ماوی رنگلی محبتین
قوجاغین دا اویویارکن
آی اولاجاق بالینجیمیز...

لچک-لچک آیردیغیم
چوبانیاستیغی سئوین دی؛
گلدیین یوللارا سپدییم...
قولومون اوسته دوزدویوم
قرهنفیللر قهرله نندی؛
گئتدیین یوللارا سپدییم...
اونوتدوغون آدییم اولسا،

اونوت...

...دردینه دؤنمیییم...
بیرجه اونو اونوتما کی،
گۆزومون بختینه دوشوب
چیچکلره سو وئرمیییم...

Xudafərin

Türkçə - Farsca

MCFİ 2023 - İL 21 - SAY 213 (ELMİ-ƏDƏBİ-KÜLTÜRƏL DƏRGİ)

<http://www.Khudafarin.ir>

<https://t.me/xudaferindargisi>

HÜSEYN KƏRİMİ MARAĞALI
(1310-1402/1931-2023)

